

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ**

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

**Матеріали Четвертої міжнародної науково-практичної
конференції**

Одеса, 15 травня 2026 року

Конференцію організовано у межах проектів ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1- UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України» та ERASMUS-JMO- 2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», які фінансуються з боку Європейського Союзу*

**Фінансується
Європейським Союзом**

**ОДЕСА
ОНУ
2026**

УДК 339.9.339.727

С 692

Рецензенти:

І. О. Іващук – доктор економічних наук, професор;

О. А. Довгаль – доктор економічних наук, професор.

С 692

Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності [Електронний ресурс]: матеріали Четвертої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15 травня 2026 р.) / за заг. ред. д.е.н., проф. Якубовського С. О., доктора філософії, доц. Алексеєвської Г. С., доктора філософії Кириченко О. В. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2026. – 126 с. – Мова укр., англ.

До збірника включено матеріали наукових доповідей професорів, доцентів, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти та співробітників наукових установ Грузії, Латвії, Польщі, Сінгапуру та України, представлені на Четвертій міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності”. У ході конференції було розглянуто сучасні тенденції розвитку світової економіки, досліджено ключові чинники глобальної нестабільності та можливі механізми їх подолання, оцінено соціально-економічні наслідки повномасштабної агресії Росії проти України, а також проаналізовано вплив подій в Україні на економічний, соціальний і політичний розвиток різних держав світу.

УДК 339.9.339.727

*Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності

© Автори статей, 2026

© Одеський національний університет

імені І. І. Мечникова, 2026

ЗМІСТ

PhD, Professor Nino Davitaya RECENT DEVELOPMENTS IN GEORGIAN ECONOMICS AND SOCIETY- DO ALWAYS STATISTICS REFLECT THE REALITY?.....	8
PhD Gary Lit DYNAMICS OF THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE SINGAPOREAN ECONOMY IN 2020-2025.....	9
Phd. Halyna Alekseevskaya, Prof. Ernest Czernański PORT SYSTEM OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF GEOPOLITICAL SHOCK.....	10
Dr.oec. ex-prof. Valerij Skribans FUTURE TECHNOLOGIES IN TRANSPORT.....	12
д.ф., доц. Кириченко О. В. РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	15
Боднар Я. С., к.е.н., доц. Бичкова Н. В. РОЛЬ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ ТА ЕФЕКТ ФІСКАЛЬНОГО ВИТІСНЕННЯ.....	17
ст. викл. Кириченко М. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	19
Довженко О. І. СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНІ ПРАКТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: СВІТОВІ ОРІЄНТИРИ ТА УКРАЇНСЬКИХ ВИКЛИКИ.....	21
Шведа В. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ НА БЛИЖНЬОМУ СХОДІ НА РИНОК МОРСЬКИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ.....	23
Ковалів Д. В., д.е.н., проф. Якубовський С. О. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ США В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ.....	26
Семенов І. О., к.е.н., доц. Бичкова Н. В. СТРАТЕГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ.....	27

Чебаненко М., к.е.н., доц. Бичкова Н. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ESG.....	30
Черногорова К. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ.....	32
Копчинська О. О., к.е.н., доц. Розмарина А. Л. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОНЕТАРНОЇ ТА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТУРЕЧЧИНИ.....	33
Абгарян К. А. СТРУКТУРНІ ЗМІНИ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	35
Підвисоцька Д. Я., Кириченко М. В. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БРАЗИЛІЇ ТА АРГЕНТИНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	36
Іщук В. В., Кириченко М. В. ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЧЕХІЇ.....	38
Дразніна О. В., Кириченко М. В. ПОТОЧНИЙ РАХУНОК ІНДІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	39
Данієлян Г. А. ПОТОЧНИЙ РАХУНОК ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ГРЕЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	41
Родян К. Ю., д. філ., доц. Алексеєвська Г. С. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	42
Коваль В. В. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СУВЕРЕННИХ ОБЛІГАЦІЙ У ПІВНІЧНІЙ ЄВРОПІ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ CARRY TRADE СТРАТЕГІЙ.....	45
Чигіна А. М., д. філ., доц. Алексеєвська Г. С. ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ШОКІВ.....	47
Гайдулян В. В., д. філ., доц. Алексеєвська Г. С. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ.....	50
Літвінова Л. Р., д.ф., доц. Кириченко О. В. ВПЛИВ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ США НА ДИНАМІКУ КУРСУ ДОЛАРА.....	52
Григораш Н. В., д.ф., доц. Кириченко О. В. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ АЗЕРБАЙДЖАНУ: НАСЛІДКИ ТА НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ.....	53

Петриченко О. Ю., д. ф., доц. Кириченко О. В. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ІСПАНІЇ.....	55
Удіс Е. Я., к.е.н., доц. Розмарина А. Л. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ІЗРАЇЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	57
Ткаченко М. А., к.е.н., доц. Розмарина А. Л. FİNTECH ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	59
Апостолова Є. А. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ.....	61
Pichugina K. V. UKRAINE'S ECONOMIC DIPLOMACY TOWARD ASEAN AS PART OF ITS GLOBAL SOUTH STRATEGY.....	63
Вакула Г. В. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ КИТАЮ.....	66
Гидирим А. А. ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ.....	67
Нагайцева В. О., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИМИ РЕСУРСАМИ.....	69
Уривська А. А. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	71
Лисихін І. С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРИПТОВАЛЮТ.....	73
Король І. О. МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР.....	75
Курса В. А., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	77
Насилевич Є. О., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО СУПЕРНИЦТВА США ТА КИТАЮ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	79
Пономаренко А. М. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ФІСКАЛЬНУ ПОЛІТИКУ КРАЇН БАЛТІЇ.....	81
Кушнір Д. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. ВПЛИВ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	83

Терешко І. П. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ НА ПРИКЛАДІ ЧЕХІЇ.....	86
Химич А. С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. ВПЛИВ ЦІНОВОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ НАФТИ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФОНДОВИЙ РИНОК.....	88
Самойленко А. С., к.е.н., доц. Цевух Ю. О. ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ПРАЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	91
Синявська Д. О., к.е.н., доц. Цевух Ю. О. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ	93
Паламарчук О. П., к.е.н., доц. Цевух Ю. О. ЗАЛЕЖНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, ВІД МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ТРАНСФЕРТІВ.....	95
Горбатюк Я. Е., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В. ОЦІНКА ВПЛИВУ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ..	97
Корой В. В. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ.....	100
Молодецька М. В. ВПЛИВ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН-ДОНОРІВ	102
Дундер І. О. МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ В СХІДНІЙ ЄВРОПІ.....	104
Русакова Д. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	106
Санковська М. П. МІГРАЦІЙНИЙ ТИСК НА ЄС ПІД ЧАС ІРАНО-АМЕРИКАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ..	108
Панькова К., ст. викл. Кириченко М.В. РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	109
Злобіна А. Р., ст. викл. Кириченко М. В. ДАТСЬКА МОДЕЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ БЮДЖЕТНИХ ДЕФІЦИТІВ.....	111
Мельниченко А. С., ст. викл. Кириченко М. В. ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	114

Сербін А. З., ст. викл. Кириченко М. В. МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ У ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР ЧЕРЕЗ ВЗАЄМОДІЮ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ.....	116
Кошелева О. О., ст. викл. Кириченко М. В. ФІСКАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ.....	118
Чен Юйлун, ст. викл. Кириченко М. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ ТА ПЕРЕБУДОВИ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ.....	121
Сиренко А. С., ст. викл. Кириченко М. В. ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ЯК ЧИННИК ПОСИЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	123

RECENT DEVELOPMENTS IN GEORGIAN ECONOMICS AND SOCIETY- DO ALWAYS STATISTICS REFLECT THE REALITY?

Georgia continued to operate within challenges faced by the world economy, as well as instability and political pressure inside of the country. However, according to official statistics country's economy is doing pretty well.

Economic growth remained pretty strong almost 9%, inflation is about 4.5%, external position improved, supported by string export and remittances, alongside a narrowing current account deficit and declining external debt [2].

Macro-economic conditions remained stable, sound banking sector and a stable exchange rate, reserves are adequate according to Central bank and fiscal performance is prudent [1].

We do need to point out that views on the Georgian economy are heavily polarized, while officially macroeconomic indicators are looking pretty well, international financial institutions (IMF, World Bank, ADB, etc.) warn about underlying vulnerabilities, which mainly includes overreliance on foreign capital and economic risks of democratic backsliding [4].

Critics actively monitor the high concentration of economic ties to Russia, particularly following the heavy influx of Russian capital, businesses, and migrants in the IT and service sectors since 2022 [2].

Critics argue this creates structural dependencies that are vulnerable to sudden geopolitical shifts.

In response to strained western relations, the Georgian government is actively deepening trade and investment ties with China. Critics view this as a strategic reorientation away from western integration, fearing it may lead to opaque infrastructure financing [4].

Georgian Dream Government introduced educational reform by the end of 2025 and adopted it without participation of Georgian academic society.

This reform really promises radical measures: so called de-concentration- one city one faculty, under which each faculty would be offered in only one public university per city, reform also eliminated voucher-based scholarship mode, where individual students complete for state grants and take them to universities of their choice, instead only public universities will have governmental funding.

The reform also would replace the current 4+2 Bachelor's and Master's model with a 3+1+1 system. In high school reform suggests 11 years' education system, which is replacing 12 years' high school, which has been adopted in accordance of Bologna process. Public universities will be restricted to accept international students [5].

Unfortunately, with new reform Georgian universities will become increasingly unable to function as credible partners in joint degree programs, international research consortia, academic exchanges and externally funded initiatives, including those for the capacity building of the faculties.

As a conclusion we may say, that almost in every area Georgia faces real problems and this is mainly due to isolationistic policy of government, since international cooperation rests on stable government, democratic development, academic freedom and all so called European conditions and values.

REFERENCES:

1. World Bank Group. Georgian Monthly Economic Update. April 2026.
2. National Bank of Georgia. Annual Report 2025. URL: <https://nbg.gov.ge/en/publications/annual-reports> (accessed 5 May 2026).

3. National Bank of Georgia. Financial Stability Report. URL: <https://nbg.gov.ge/en/publications/financial-stability-reports> (accessed 7 May 2026).
4. Freedom House. Georgia: Freedom in the World 2026 Country Report. 2026.
5. Civil Georgia. Education Reform. URL: <https://civil.ge/archives/tag/education-reform> (accessed 9 May 2026).

PhD Gary Lit
Director of GL Academy and Consultancy, Singapore

DYNAMICS OF THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE SINGAPOREAN ECONOMY IN 2020-2025

Singapore is one of the most successful export-oriented economies in the world. After gaining independence in 1965, the country transformed from a small trading port into a global financial, technological, and logistics center. Singapore's economic development was based on openness to international trade, active attraction of foreign direct investment, technological modernization, and strong state institutions. The government consistently implemented policies aimed at supporting innovation, increasing labor productivity, and integrating the country into global value chains. According to the World Bank, Singapore remains one of the world's leading economies in terms of competitiveness, investment attractiveness, and trade openness [1].

The analysis of Singapore's current account statistics during 2020-2025 demonstrates the country's strong external economic position and high level of international competitiveness. According to IMF statistics, Singapore maintained a substantial current account surplus throughout the analyzed period. The current account balance increased from USD 62,158 million in 2020 to USD 100,926 million in 2025 [2]. Despite the consequences of the COVID-19 pandemic, Singapore managed to preserve the stability of its export-oriented sectors and quickly adapt to changes in the global economy.

The dynamics of trade in goods confirm the strengthening of Singapore's international competitiveness. Goods exports increased from USD 416,046 million in 2020 to USD 651,644 million in 2025, while the positive trade balance in goods rose from USD 101,985 million to USD 176,195 million. Singapore continued benefiting from its strategic position as one of the leading trade, logistics, and financial hubs in Asia. At the same time, the balance of primary income remained negative, changing from USD -43,539 million in 2020 to USD -102,032 million in 2025, reflecting significant payments of investment income to foreign investors. Nevertheless, the sustainability of the current account surplus demonstrates the resilience of Singapore's economic model and its ability to maintain high competitiveness under conditions of global instability. According to the World Economic Forum, Singapore remains one of the leading economies in the world in terms of global competitiveness, technological readiness, and institutional efficiency [3].

In the medium and long term, Singapore is expected to preserve its strong international competitive position. The country will continue benefiting from its strategic geographic location, highly developed infrastructure, stable financial system, and efficient public administration. Future competitiveness will increasingly depend on Singapore's ability to accelerate digital transformation, support artificial intelligence industries, develop green technologies, and strengthen high value-added manufacturing sectors. The country also has favorable opportunities for further expansion of international financial and innovation services. However, future economic development may be influenced by geopolitical tensions, slower growth of the global economy, instability of international supply chains, and growing competition from other Asian economies. Nevertheless, Singapore's strong institutions,

accumulated financial resources, and successful integration into global markets create favorable conditions for maintaining sustainable economic growth and strengthening the country's role in the world economy.

REFERENCES:

1. International Monetary Fund. Balance of Payments Statistics Database. URL: IMF Data (accessed May 2, 2026).
2. World Bank Group. Singapore Overview. URL: World Bank Singapore Overview (accessed May 3, 2026).
3. World Economic Forum. Global Competitiveness Reports. URL: World Economic Forum (accessed May 4, 2026).

Phd. Halyna Alekseievska
Odesa I. I. Mechnikov National University
Prof. Ernest Czermański
University of Gdańsk

PORT SYSTEM OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF GEOPOLITICAL SHOCKS

**This work was prepared within the framework of the KRASP and Elsevier scholarships for the increase of research potential of Ukrainian Ph.D. students and academics.*

Maritime infrastructure has historically underpinned Ukraine's export capacity, channeling the vast majority of the country's physical export volumes and sustaining significant market shares for wheat, corn, and sunflower oil. Russia's full-scale military invasion in February 2022 triggered an unprecedented reconfiguration of this system, exposing structural vulnerabilities that had accumulated over decades [1, 2]. This study examines a quarter-century of port system evolution, drawing on data from the Ukrainian Sea Ports Authority alongside materials from UNCTAD, KSE Institute, and sectoral monitoring reports [1–4].

Four structurally distinct phases emerge from longitudinal analysis. The recovery phase (2000–2008) saw aggregate throughput climb from 94.0 to 130.7 million tonnes as ports gradually regained relevance following the post-Soviet contraction. The specialization phase (2009–2013) witnessed ports evolving into the strategic backbone of an export-oriented economic model, with pronounced functional differentiation: Mykolaiv gravitating toward agricultural commodities, Mariupol anchoring metallurgical flows, and the Greater Odesa cluster operating as deep-water universal terminals. The latent degradation phase (2014–2021) followed the annexation of Crimea and partial occupation of Donbas, during which Mariupol's throughput contracted by more than half, from 15.5 to 6.5 million tonnes. The systemic rupture phase (2022–present) resulted from naval blockade conditions, collapsing total throughput to 52.7 million tonnes, merely one-third of the pre-war baseline.

Table 1. Cargo turnover of Ukrainian seaports (selected years), million tonnes.

Port	2000	2005	2010	2013	2019	2021	2022	2023	2024
Pivdennyi	11,2	20,5	18,2	43,4	53,9	53,5	15,3	10,1	35,5
Chornomorsk	10,1	14,9	15,1	16,5	26,2	25,6	6,5	11,4	26,0
Odesa	21,3	26,8	24,7	23,2	25,3	22,6	7,7	8,4	18,3
Mykolaiv	10,3	6,8	8,3	20,3	33,4	29,9	4,1	-	-
Mariupol	11,8	14,1	15,9	15,5	6,5	6,8	1,1	-	-
Danube (3)*	8,1	10,0	7,4	6,6	6,6	5,4	16,5	32,0	17,4
TOTAL	94,0	115,9	144,4	148,2	160,0	153,3	52,7	61,9	97,2

**Danube (3) = Izmail + Reni + Ust-Dunaisk.*

Source: Ukrainian Sea Ports Authority

The commodity-level impact proved markedly asymmetric. Iron ore transshipment fell by approximately 90%, metals by 80%, and containerized cargo by over 93%. Grain volumes, by contrast, declined by only 42%, a resilience attributable to the geographic distribution of grain terminals across multiple ports rather than their concentration in any single hub. This divergence illustrates a core finding: the depth of throughput loss under port closure conditions is directly proportional to the prior degree of cargo flow concentration. By 2024, the system had effectively shifted into a bulk-survival configuration, with dry bulk commodities accounting for 85.4% of throughput while containers fell to 2.2%, signaling Ukraine's practical exclusion from the seaborne market for value-added manufactured goods [7; 8].

The Danube cluster (Izmail, Reni, Ust-Dunaisk) offered the clearest empirical validation of the insurance cluster concept. Pre-war throughput across the three ports rarely exceeded 5–7 million tonnes annually, a figure long interpreted as evidence of structural inefficiency. Under blockade conditions, however, the cluster surged to a peak of 32.0 million tonnes in 2023 [6]. The subsequent retreat to 17.4 million tonnes in 2024 represents normalization following partial restoration of Black Sea navigation rather than systemic decline – and notably, this normalized level remains more than three times above pre-war volumes, reflecting irreversible infrastructural investment in the region [6; 7].

The Greater Odesa cluster absorbed over 82% of system-wide throughput in 2024, a concentration ratio that simultaneously demonstrates adaptive capacity and generates systemic exposure [1]. Intensified attacks on port and energy infrastructure have prompted the National Bank of Ukraine to project export receipt shortfalls of approximately USD 1 billion in the first quarter of 2026 alone [9].

Post-conflict reconstruction priorities crystallize around three interdependent vectors. First, restoring Mykolaiv Port represents the most immediately realistic step toward deconcentrating cargo flows away from the Odesa hub; crucially, the port's physical infrastructure remains largely intact, making reconstruction a matter of security stabilization rather than ground-up rebuilding [4; 5]. Second, reviving container shipping requires a sequenced approach: rehabilitating terminal infrastructure, securing commitments from major liner operators through state-backed risk instruments, and developing multimodal connections positioning Ukrainian ports as transit nodes along the Middle Corridor linking Central Asia to Central Europe [10; 11; 12]. Third, expanding the Danube cluster's role from emergency reserve to permanent operational function would structurally reduce the system's dependence on any single geographic node [6].

The structural foundations for Ukraine's post-war port recovery are both credible and measurable. Their realization, however, remains contingent on two exogenous variables beyond the reach of sectoral policy: the terms under which the armed conflict concludes, and the investment environment that post-war reconstruction conditions will generate.

REFERENCE:

1. Administration of Seaports of Ukraine (USPA). Available at: <https://www.uspa.gov.ua> (Accessed on: 20.04.2026).
2. UNCTAD. Maritime Profile: Ukraine. UNCTADStat. Available at: <https://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/MaritimeProfile/en-GB/804/index.html> (Accessed on: 20.04.2026).
3. Notteboom T., Pallis A., Rodrigue J.-P. Port Economics, Management and Policy. Routledge, 2022. Available at: <https://porteconomicsmanagement.org> (Accessed on: 20.04.2026).
4. Kyiv School of Economics (KSE). Ukraine Damage and Losses Report: November 2024. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024---ENG.pdf (Accessed on: 20.04.2026).
5. World Bank Group. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. 2026. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (Accessed on: 20.04.2026).

6. GMK Center. Danube Ports: How to Save an Important Logistics Route. 2025. Available at: <https://gmk.center/en/posts/danube-ports-how-to-save-an-important-logistics-route> (Accessed on: 20.04.2026).
7. Ukrainian Sea Ports Authority (USPA). Ukrainian Maritime Corridor – Two Years of Operation. 2026. Available at: <https://marad.gov.ua/en/news/two-years-ukrainian-maritime-corridor-operation> (Accessed on: 20.04.2026).
8. ForwarderLaw. Ukrainian Maritime Trade in 2024–2025. 2025. Available at: <http://forwarderlaw.com/2025/04/25/ukrainian-maritime-trade-in-2024-2025> (Accessed on: 20.04.2026).
9. Latifundist. Export losses due to increased Russian attacks may reach USD 1 billion. Available at: <https://latifundist.com/novosti/69422-cherez-posilennya-rosijskih-obstriliv-eksporterimozhut-vtratiti-do-1-mlrd--nbu> (Accessed on: 20.04.2026).
10. UNCTAD. Challenges, Competition and Regulation: Port Infrastructure and Services and Maritime Transport. Available at: <https://unctad.org/publication/challenges-competition-and-regulation-port-infrastructure-and-services-and-maritime> (Accessed on: 20.04.2026).
11. Ferrari C., Parola F., Tei A. Governance models and port concessions in Europe: Commonalities, critical issues and policy perspectives. *Transport Policy*, 2015, Vol. 41, pp. 60–67. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2015.03.012>
12. Center for Strategic and International Studies (CSIS). Ships, Trains, and Trucks: Unlocking Ukraine's Vital Trade Potential. 2024. Available at: <https://www.csis.org/analysis/ships-trains-and-trucks-unlocking-ukraines-vital-trade-potential> (Accessed on: 20.04.2026).

Dr.oec. ex-prof. Valerijs Skribans
Eastern European Business and Economics Journal
Executive editor

FUTURE TECHNOLOGIES IN TRANSPORT

Introduction. The transport sector serves as one of the key pillars of global economic integration. By enabling the movement of goods, passengers, and resources across national borders, it sustains international trade and industrial interdependence. Nevertheless, despite its strategic importance, the industry is currently constrained by three major systemic barriers.

The first barrier is energetic in nature: the energy density of modern batteries remains insufficient for long-haul freight transportation, while so-called green hydrogen is still associated with high production costs.

The second barrier is infrastructural: contemporary power grids are not designed to withstand the pulse loads generated by the simultaneous large-scale charging of electric heavy-duty vehicles.

The third barrier is logistical and computational: the mass deployment of autonomous driving systems is faced by the limited ratio between computing performance and energy consumption, whereas existing communication networks do not always provide the reliability required for remotely coordinated automated traffic.

This paper examines scientific and engineering approaches developed that seek to overcome these limitations.

Particular attention is given to the practical ways in which these innovations may transform future transport operations.

1. Energy technologies for freight transport decarbonization.

Among the most promising directions in the decarbonization of freight mobility is the transition toward hydrogen-powered transport systems.

Conventional engines rely on deflagration-based combustion, whereas detonative combustion theoretically offers up to 25% higher thermodynamic efficiency due to pressure-gain energy release [1]. Recent work by G. Paniagua has focused on validating turbine

architectures and AI-assisted optimization methods compatible with rotating detonation propulsion systems [2]. In practical terms, this opens the possibility of hydrogen aircraft whose operational range approaches that of kerosene-powered aviation while simultaneously ensuring zero direct carbon dioxide emissions.

However, even as the principal technological barriers to hydrogen propulsion are gradually diminishing, the question of economic viability remains critical. Recent studies demonstrate that magnetic-field-assisted electrolysis and advanced reaction-field engineering can significantly reduce energy losses during hydrogen production [3]. In parallel, new generations of highly stable electrocatalytic nanomaterials have shown markedly improved durability compared with conventional catalysts, extending the operational lifetime of hydrogen generation systems [4].

Taken together, these innovations has the potential to reduce hydrogen production costs toward the range of 3-4 USD per kilogram under favorable technological and energy market conditions, while also extending the service life of fuel cells. Under current diesel price conditions in Europe, this improves the economic competitiveness of hydrogen freight vehicles relative to diesel counterparts under specific price and infrastructure assumptions.

2. Infrastructure technologies for energy resilience.

At present, large-scale charging of electric freight fleets can impose loads comparable to those of small urban districts, making conventional synchronous grids insufficient for handling highly variable peak demand. To address this issue, modern research proposes decentralized and modular grid architectures based on microgrid and packetized energy management concepts, where energy is exchanged in discrete packets similarly to digital communication systems [5]. Experimental and simulation studies show that distributed control of networked microgrids improves resilience, prevents cascading failures, and maintains system stability under variable load conditions [6].

For logistics hubs, this concept has profound practical implications. Instead of depending on the construction of new centralized substations, a logistics center may operate as an independent energy node equipped with local battery storage. In this model, the charging infrastructure becomes scalable, fault-tolerant, and substantially less vulnerable to grid overload.

3. Data processing and next-generation navigation.

A further technological breakthrough in transport automation is expected to emerge from advances in photonic and semiconductor materials. Research by Fadaly et al. demonstrated direct-bandgap light emission in hexagonal silicon-germanium structures, representing a significant step toward silicon-compatible optoelectronics [7]. Subsequent studies on SiGe nanowires have confirmed the possibility of stimulated emission in such materials, indicating potential applications in integrated photonic devices [8]. These developments may contribute to future high-performance computing architectures with improved energy efficiency and data transmission speed. However, the transition from material-level photonic effects to system-level computing architectures remains a long-term engineering challenge involving integration, fabrication, and scalability constraints.

For logistics applications, this improvement is of strategic importance because it enables real-time processing of massive sensor streams from lidars, cameras, and environmental monitoring systems – a prerequisite for the safe and efficient deployment of autonomous freight transport on a large scale.

Another important direction in autonomous mobility is the development of navigation systems that can operate with reduced dependence on satellite-based positioning, particularly in environments where GPS signals are weak, blocked, or unavailable (such as tunnels, underground infrastructure, or dense urban areas).

To address these limitations, research in inertial sensing is increasingly focused on solid-state and nanoscale physical effects that may enable more compact and energy-efficient motion

detection systems. In particular, magnetic skyrmions - topologically stable nanoscale spin structures - have been experimentally demonstrated in multilayer magnetic materials, including Pt/Co/Cu heterostructures, at room temperature [9].

In urban logistics this technology offers a major operational advantage: reliable navigation in tunnels, underground parking complexes, industrial terminals, and dense urban “blind zones” where GPS signals are weak or absent. Such systems are equally relevant for autonomous delivery robots operating on the last mile. At present, such approaches remain at the level of fundamental and early-stage applied research (TRL 1–3), rather than deployable navigation systems.

Conclusions. Contemporary scientific research is therefore laying the groundwork for an emerging technological paradigm in transport, in which environmental sustainability, operational efficiency, safety, and autonomy are no longer mutually exclusive objectives. However, despite promising advances, most of the described technologies remain at different stages of fundamental or early applied research and are subject to significant engineering, economic, and scalability constraints.

Importantly, the transformative effect of these innovations is not additive but multiplicative, since each technology strengthens the practical utility of the others when deployed as part of a single integrated system. A hydrogen-powered aircraft, for instance, is not viable without ultra-light high-speed onboard computers capable of controlling detonation regimes. Likewise, a hydrogen truck cannot become economically attractive without low-cost hydrogen generation and highly reliable autonomous navigation. In the same way, smart highways cannot function effectively without intelligent and resilient energy grids capable of sustaining distributed charging infrastructure.

While individual components have reached experimental or laboratory validation stages, system-level integration into operational transport infrastructure remains a future engineering challenge. It is at the intersection of quantum physics, materials science, machine learning, and electrochemistry that next-generation transport systems are being actively developed.

REFERENCES:

1. Lu, F. K., & Braun, E. M. (2014). Rotating Detonation Wave Propulsion: Experimental Challenges, Modeling, and Engine Concepts. *Journal of Propulsion and Power*, 30 (5). <https://doi.org/10.2514/1.B34802>
2. Paniagua, G., et al. (2026, February 18). Purdue turbine designs show promise for next-generation propulsion. Purdue University Newsroom. <https://www.purdue.edu/newsroom/2026/Q1/purdue-turbine-designs-show-promise-for-next-gen-propulsion/>
3. Liu, J.-H., et al. (2025). Harnessing magnetic fields: temporal–spatial enabling in water-splitting electrocatalysis. *Chemical Science*, 16, 18309–18317. <https://doi.org/10.1039/D5SC04314J>
4. Liu, Y., et al. (2024). Janus electronic state of supported iridium nanoclusters for sustainable alkaline water electrolysis. *Nature Communications*, 15, Article 2851. <https://doi.org/10.1038/s41467-024-47045-6>
5. Almassalkhi, M., et al. (2018). Asynchronous coordination of distributed energy resources with packetized energy management. *Energy Markets and Responsive Grids*, 333–361. http://doi.org/10.1007/978-1-4939-7822-9_14.
6. Liu, K., et al. (2021). Distributed model predictive frequency control of inverter-based networked microgrids. *IEEE Transactions on Energy Conversion*, 36(4), 2623–2633. <https://doi.org/10.1109/TEC.2021.3102074>
7. Fadaly E.M.T, et al. Direct-bandgap emission from hexagonal Ge and SiGe alloys. *Nature*. 2020 Apr; 580(7802):205-209. <https://doi.org/10.1038/s41586-020-2150-y>
8. van Tilburg, M.A.J., et al. Stimulated emission from hexagonal silicon-germanium nanowires. *Commun Phys* 7, 328 (2024). <https://doi.org/10.1038/s42005-024-01824-1>
9. Cheng, S., et al. Room-temperature magnetic skyrmions in Pt/Co/Cu multilayers. *Phys. Rev. B* 108, 174433. <https://doi.org/10.1103/PhysRevB.108.174433>

**Author's note: This article was originally written in Latvian and translated into English with the assistance of ChatGPT.*

д.ф., доц. Кириченко О. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Міжнародний туризм виступає стратегічним інструментом євроінтеграції України, що забезпечує не лише стале економічне зростання та активний культурний обмін, а й глибоку адаптацію національних стандартів до суворих норм Європейського Союзу. Ця галузь ефективно сприяє залученню іноземних інвестицій в інфраструктуру, суттєво підвищує загальну конкурентоспроможність країни та інтегрує Україну в загальноєвропейський туристичний простір, паралельно стимулюючи міжрегіональну співпрацю на всіх рівнях. Ключову роль міжнародного туризму в процесах євроінтеграції можна детально розглянути через призму конкретних напрямів, наведених у наступній таблиці.

Таблиця 1

Вплив напрямів євроінтеграції на розвиток міжнародного туризму

Напрямок євроінтеграції	Прояв впливу на міжнародний туризм
Економічна інтеграція	Сприяє зростанню туристичних потоків з ЄС, збільшенню валютних надходжень, розвитку інфраструктури та залученню іноземних інвестицій.
Стандартизація та якість	Забезпечує впровадження європейських стандартів обслуговування і безпеки, що підвищує конкурентоспроможність туристичної галузі.
Культурна та соціальна інтеграція	Сприяє формуванню позитивного іміджу країни, розвитку міжкультурної взаємодії та зміцненню міжнародних контактів.
Співпраця громад	Передбачає розвиток партнерства між громадами та реалізацію спільних туристичних проєктів.
Екологічна відповідальність (Green Deal)	Сприяє впровадженню принципів сталого розвитку та «зеленого» туризму.
Цифрова трансформація	Забезпечує інтеграцію у цифровий простір ЄС через розвиток онлайн-платформ, цифровізацію послуг та впровадження smart-рішень.
Освітньо-науковий обмін	Сприяє адаптації освітніх програм до стандартів ЄС у сфері гостинності, розвитку академічної мобільності та спільних досліджень.
Правова гармонізація	Передбачає уніфікацію законодавства у сфері туризму відповідно до норм ЄС та посилення захисту прав споживачів.
Безпековий аспект	Забезпечує впровадження європейських стандартів безпеки подорожей і відновлення довіри міжнародних туристів.

Джерело: створено автором на основі [1-6]

Процес євроінтеграції України послідовно реалізується не лише на загальнодержавному рівні, а й безпосередньо на локальних рівнях. Це відбувається через всебічний розвиток територіальних громад, зміцнення міжнародного партнерства та системне підвищення інституційної спроможності місцевої влади, що зокрема

підтримується програмами співробітництва Interreg, доступними для українських громад [2]. Це створює необхідні передумови для сприйняття туризму як дієвого інструменту економічного відновлення регіонів та поглиблення практичної співпраці з країнами ЄС. Туризм стає фундаментальним чинником інтеграції, оскільки він не лише стимулює економічні показники та створює нові робочі місця, а й формує якісно новий, позитивний імідж країни на міжнародній арені. Розширення туристичних можливостей разом із лібералізацією візового режиму та активізацією культурних обмінів дозволили Україні наблизитися до європейського простору не тільки за економічними критеріями, а й на соціальному та ментальному рівнях, підтверджуючи, що туризм є одним із ключових драйверів входження до європейської спільноти [1].

Ефективна розбудова туристичної галузі в контексті європейського курсу передбачає широке впровадження інноваційних підходів до управління, створення конкурентоспроможних туристичних продуктів та органічне вливання у спільний європейський простір [3]. Попри те, що галузь залишається надзвичайно вразливою до зовнішніх потрясінь, таких як пандемія COVID-19 чи виклики воєнного стану, вона демонструє дивовижну здатність до адаптації та швидкого відновлення через розвиток внутрішнього туризму та проектування безпечних маршрутів [4]. Сучасним і визначальним фактором розвитку стає цифровізація, яка докорінно змінює ефективність управління діяльністю, покращує якість комунікації з туристами та сприяє загальній прозорості ринку. Крім того, туризм виступає потужним важелем регіонального розвитку, забезпечуючи стабільні податкові надходження та модернізацію інфраструктури, що є життєво важливим для громад. Таким чином, туристична галузь України, попри масштабні зовнішні виклики, зберігає свій стратегічний потенціал, вимагаючи подальшого впровадження європейських стандартів управління та інноваційних підходів для забезпечення високої конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Зінченко В.А. (2021) Туризм – як фактор євроінтеграції України. Науковий збірник Київського Національного Лінгвістичного Університету, – Київ.
2. Програми співробітництва Interreg, доступні українським громадам: Офіційний сайт програми U-LEAD з Європою. 2024. URL: <https://u-lead.org.ua/news/569>
3. Якубовський, С., & Кириченко, О. (2024). СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ. *Економіка та суспільство*, (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-55>
4. Kyrychenko, O., & Kyrychenko, M. (2025). Business Strategies of Tourism Enterprises in the Context of Global Competition. *Actual Problems of International Relations*, Vol. 1 №164, 168-174. DOI: <https://doi.org/10.17721/apmv.2025.164.1.168-174>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII. *Урядовий кур'єр*. 2014. № 175. (Див. Главу 16 «Туризм», статті 401–402 щодо стандартів та обміну інформацією). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
6. World Tourism Organization (UN Tourism). (2023). *Tourism Towards 2030: Global Overview*. Madrid : UN Tourism. 142 p. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284414024>

РОЛЬ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ ТА ЕФЕКТ ФІСКАЛЬНОГО ВИТІСНЕННЯ

З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) набули безпрецедентної популярності серед українців через свою вигідність та безпечність і почали поступово відтягувати кошти громадян від звичних банківських депозитів і валютних заощаджень. Банки також дедалі активніше почали інвестувати надлишкову ліквідність у державні папери. У цьому контексті цікаво перевірити наявність ефекту витіснення, сутність якого в тому, що відтік коштів від комерційних банків знижує їх ресурсну базу для кредитування підприємств реального сектору, відповідно залучення капіталу стає менш доступним та звужує можливості для фінансування операційної діяльності, виплати заробітних плат, модернізації тощо, що у довгостроковій перспективі може гальмувати економіку та перешкоджати повоєнному відновленню. Важливо дослідити чи існує на практиці подібний вплив ОВДП на банківське кредитування, адже наслідки ефекту фіскального витіснення для української економіки можуть бути руйнівними. Актуальність теми підтверджується роботами вітчизняних науковців, де особливої уваги заслуговують праці Р. Солтисяка [1-2].

Насамперед необхідно детально розглянути передумови, що зумовили таку зміну фінансової поведінки населення. Визначальним критерієм привабливості будь-якого інвестиційного активу є його чиста дохідність після сплати всіх передбачених податків та зборів, і саме тут криється основна слабкість депозитів в Україні. Дохід, отриманий фізичною особою у вигляді відсотків на банківський рахунок, підлягає значному оподаткуванню: ставка ПДФО для пасивних доходів становить 18%, до якої обов'язково додається 5% військового збору, сукупне фіскальне навантаження сягає 23% [3]. У 2025 році номінальні ставки банків коливались: найбільш надійні системні банки пропонували доволі помірковану дохідність близько 12%, менші та середні демонстрували більш агресивну політику залучення, пропонуючи близько 16% [4]. Навіть якщо брати верхню межу ставок – 16%, то з вирахуванням податків чистий дохід інвестора буде на рівні 12,3%. ОВДП, в свою чергу, не підлягають оподаткуванню, тож отримується рівно той відсоток доходу, який був заявлений. У 2025 році середньозважена дохідність гривневих ОВДП була близько 16,24%, що робить їх і безпечнішими, і більш прибутковими, ніж депозити [5].

Таблиця 1

Обсяги залучення коштів від розміщення ОВДП

Обсяг залучених коштів	грн (млн)	USD (млн)	EUR (млн)	Разом (еквівалент, у млрд грн)
Роки				
2022	152390,6	1929,0	662,6	252
2023	216034,2	3342,3	588,0	566
2024	497806,9	2728,1	754,9	640
2025	430133,1	2445,9	779,2	569
2026 (по квітень)	142623,5	251,3	92,0	158
Період воєнного стану	1 624 739,2	11 042,6	3 339,2	2 185

Джерело: побудовано автором на основі [7].

До інших вагомих факторів переорієнтації належать спрощення інвестування в ОВДП, зокрема можливість купувати через мобільні застосунки (банківські, «Дію») в

декілька кліків на противагу бюрократизованому та дорогому алгоритму придбання у минулому; також зниження бар'єру входу через доступні облігації від 1 000 грн; значні державні гарантії; не можна ігнорувати фактор патріотичних почуттів громадян [6].

У табл. 1 відображено обсяги фінансових надходжень від продажів ОВДП, де найменшими результатами за період позначився 2022 рік, оскільки фінансова система перебувала у шоковому стані, населення ще не було достатньо обізнаним щодо ОВДП, та навіть зберігались побоювання щодо дефолту.

Період 2023-2025 рр. позначився зростанням залучення до понад 560 млрд грн щорічно, хоча у 2025 році спостерігається незначне сповільнення у гривневих (14%) та доларових (11%) облігаціях, яке продовжилось у перших 3 місяцях 2026 року (прогноз за рік – 420 млрд грн) [7]. Загальна сума залучень є колосальною – понад 1,6 трлн грн, 11 млрд доларів та 3,3 млрд євро, що ілюструє важливість ОВДП як внутрішнього джерела фінансування державного бюджету. Водночас, не можна забувати, що за кожною випущеною облігацією для держави стоїть зобов'язання виплатити відсотки, з початку військового стану погашено на загальну суму 1,76 трлн грн, крім того в країні вже були приклади технічного дефолту, коли не заклали за ВВП-варантами, тож виникає питання чи дійсно ОВДП є настільки безпечними у довгостроковій перспективі. Так чи інакше, банківські установи теж активно інвестують в ОВДП, майже 47% всіх облігацій знаходиться саме у їх власності [8]. Однак незважаючи на всю ризикованість кредитування бізнесу під час війни з табл. 2 видно, що з 2023 року позики фізичним особам та суб'єктам господарювання показують стабільні темпи приросту (за винятком сповільнення кредитів суб'єктам на 4% у 2026), ба більше, щодо звіти НБУ повідомляють про високий рівень ліквідності у банках [9].

Рис. 1 Обсяги наданих в Україні кредитів за категоріями позичальників (млн грн)
Джерело: побудовано автором на основі [10].

Отже, на основі аналізу динаміки ринку кредитування не виявлено прямого негативного впливу ОВДП на банківське кредитування в Україні, однак не можна виключати більш глибоких проявів ефекту заміщення, які неможливо виявити без побудови відповідних математичних моделей та розгляду ширшого ряду показників. Незважаючи на те, що обсяги залучень через державні облігації за роки воєнного стану перевищили 2 трлн грн, фінансова система не зіштовхнулася з дефіцитом ліквідності. Залишки коштів на депозитах та поточних рахунках в банках все ще значно переважають вкладені в ОВДП, здійснюється контроль через Депозитні сертифікати НБУ, а самі гроші не виходять з банківської системи, а лише переміщуються між рахунками – у результаті банки мали змогу надавати позики компаніям, сприяючи стійкості економічної системи в умовах нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Солтисьяк Р. Я. Оцінка ефекту витіснення банківського кредитування інвестиціями у державні цінні папери в Україні. *Електронний журнал "Ефективна економіка"*. 2026. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.145> (дата звернення: 24.05.2026).

2. Солтисьяк Р., Дадашова П. Чи присутній ефект “фіскального витіснення” в українській економіці?. *InterFax-Україна*. 2026.
URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/1150540.html> (дата звернення: 24.04.2026).
3. Статті 167.5.1, 165.1.2: Податковий Кодекс України № 2755-VI: редакція на 15 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 24.04.2026).
4. Паращій О. 17% річних і без податків: де українцям вигідно зберігати гроші навесні 2025. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/7-richnih-i-podatktiv-de-ukrayintsyam-vigidno-1745505710.html> (дата звернення: 24.04.2026).
5. Інвестиції українців в ОВДП за 2025 рік зросли на 42,6 %: підсумки року внутрішнього ринку державних облігацій. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/investitsii_ukraintsiv_v_ovdp_za_2025_rik_zrosli_na_426_pidsumki_roku_vnutrishnogo_rinku_derzhavnikh_obligatsii-5529 (дата звернення: 25.04.2026).
6. Пернарівський О. Державні облігації як інвестиційний інструмент для населення в умовах цифровізації та воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 73–78. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-9> (дата звернення: 25.04.2026).
7. Фінансові Ринки: Військові ОВДП. *Новини*. НБУ URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all?page=1&perPage=25&tags=war_bonds (дата звернення: 25.04.2026).
8. ОВДП, які знаходяться в обігу за номінально-амортизаційною вартістю. *НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/t-bills> (дата звернення: 25.04.2026).
9. Звіт про фінансову стабільність. НБУ, 2025. 51 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H2.pdf.
10. Основні показники діяльності банків України. *НБУ*. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2026-04-01.xlsx (дата звернення: 26.04.2026).

ст. викл. Кириченко М. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність дослідження зумовлена стрімким зростанням ролі цифрового середовища у формуванні споживчої поведінки. Станом на 2025 рік кількість користувачів соціальних мереж у світі перевищила 5,5 млрд осіб, що становить близько 68% населення планети, а середній час перебування користувача в соціальних мережах сягає понад 2 годин на день [1]. Це свідчить про домінування цифрових каналів у структурі інформаційного споживання.

Однією з ключових тенденцій є зростання ролі соціальних мереж як інструменту прийняття споживчих рішень. Близько 50% користувачів соціальних платформ використовують їх для пошуку інформації про бренди та товари перед здійсненням покупки [2]. При цьому Instagram, TikTok та YouTube виступають основними платформами для формування первинного інтересу до продуктів, а також для оцінки їхньої якості через контент користувачів та інфлюенсерів.

Важливою характеристикою сучасної поведінки споживачів є зростання ролі соціального доказу (social proof). Відгуки, рейтинги та рекомендації інших користувачів значною мірою впливають на фінальне рішення про покупку. Дослідження показують, що понад 80% споживачів довіряють онлайн-відгукам так само, як і особистим рекомендаціям, що суттєво змінює класичну модель маркетингової комунікації [3].

Окремого значення набуває розвиток електронної комерції. У 2025 році обсяг глобального ринку e-commerce перевищив 7,4 трлн дол. США, а частка онлайн-продажів

становить близько 24% світового роздрібного ринку [4]. При цьому понад 85% споживачів здійснюють покупки онлайн, що підтверджує перехід до цифрової моделі споживання.

Суттєвий вплив на поведінку споживачів має впровадження технологій штучного інтелекту. Близько 82% маркетологів використовують AI-інструменти для персоналізації контенту та прогнозування поведінки клієнтів [5]. Алгоритмічні рекомендаційні системи формують індивідуалізовані пропозиції товарів, що підвищує ймовірність покупки та рівень залученості користувачів.

Поглиблення цифровізації споживчої поведінки супроводжується не лише зміною каналів комунікації, але й трансформацією когнітивних механізмів прийняття рішень. Сучасні цифрові маркетингові технології впливають на всі етапи споживчого циклу: формування потреби, пошук інформації, оцінку альтернатив, прийняття рішення та посткупівельну поведінку.

На етапі формування потреби значну роль відіграють алгоритмічні системи рекомендацій. Вони створюють ефект «керованого попиту», коли споживач починає усвідомлювати потребу в товарі ще до її фактичного виникнення через персоналізовані рекламні повідомлення. Це змінює класичну модель попиту, у якій потреба вважалася первинною щодо інформаційного впливу.

На етапі пошуку інформації цифрові платформи суттєво зменшують транзакційні витрати споживача. Порівняння цін, характеристик товарів та відгуків відбувається в режимі реального часу. Це призводить до підвищення раціональності вибору, однак одночасно збільшує інформаційне навантаження, що може викликати так званий «парадокс вибору» – ситуацію, коли надлишок альтернатив ускладнює прийняття рішення.

Окремим явищем є формування цифрових екосистем споживання. Великі технологічні платформи інтегрують пошук товарів, оплату, логістику та післяпродажне обслуговування в єдине середовище. Це знижує роль окремих брендів як незалежних одиниць впливу та посилює залежність споживача від платформної інфраструктури.

Важливим аспектом є зміна характеру довіри у цифровому середовищі. Якщо у традиційній економіці довіра базувалася на репутації бренду та особистому досвіді, то в цифровій економіці вона дедалі більше формується через агреговані дані: рейтинги, алгоритмічні оцінки, кількість переглядів та поведінкові сигнали інших користувачів. Це означає перехід від персоналізованої довіри до «дано-опосередкованої довіри».

Крім того, цифрові маркетингові технології формують нові моделі емоційного впливу. Використання короткого відеоконтенту, гейміфікації та інтерактивної реклами посилює імпульсивність споживчих рішень. У результаті частка імпульсивних покупок у цифровому середовищі є вищою порівняно з традиційними каналами продажу.

Водночас зростає значення захисних механізмів поведінки споживачів. Користувачі дедалі частіше застосовують блокувальники реклами, обмежують доступ додатків до персональних даних та свідомо зменшують цифрову активність. Це формує новий тип поведінки – «цифровий скептицизм», який змушує компанії переглядати стратегії комунікації та переходити до більш прозорих моделей взаємодії.

З позиції міжнародних економічних відносин ці процеси мають глобальний характер. Споживча поведінка стає дедалі більш уніфікованою під впливом глобальних цифрових платформ, що сприяє стандартизації маркетингових стратегій транснаціональних корпорацій. Водночас регіональні відмінності у регулюванні даних, цифрових ринків та реклами створюють нові бар'єри та асиметрії у глобальному цифровому просторі.

Водночас спостерігається феномен інформаційного перевантаження споживачів. Зростання кількості рекламних повідомлень у цифровому середовищі призводить до

зниження концентрації уваги та формування вибіркового сприйняття контенту. Це стимулює розвиток більш таргетованих та персоналізованих маркетингових стратегій.

Окремо слід відзначити розвиток омніканальної поведінки споживачів. Сучасний користувач одночасно взаємодіє з брендом через вебсайти, мобільні застосунки, соціальні мережі та офлайн-канали. Близько 70% клієнтів очікують безперервного досвіду взаємодії між різними каналами комунікації, що змушує компанії інтегрувати маркетингові системи в єдину цифрову екосистему [6].

Таким чином, цифрові маркетингові технології радикально трансформують поведінку споживачів, змінюючи механізми формування попиту, процес прийняття рішень та взаємодію з брендами. Основними драйверами цих змін виступають соціальні мережі, електронна комерція, штучний інтелект та аналітика великих даних. Подальший розвиток цифрового середовища посилюватиме персоналізацію споживчого досвіду та зменшуватиме роль традиційних каналів маркетингової комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. DataReportal. Digital 2025 Global Overview Report. URL: <https://datareportal.com> (дата звернення 30.04.2026)
2. Meltwater & We Are Social. Digital 2025 Report. URL: <https://wearesocial.com> (дата звернення 30.04.2026)
3. Statista. Social Media Marketing Statistics 2025. URL: <https://www.statista.com> (дата звернення 30.04.2026)
4. Shopify / eCommerce Market Reports 2025. URL: <https://www.shopify.com/research> (дата звернення 30.04.2026)
5. McKinsey Global Institute. The State of AI in Marketing 2025. URL: <https://www.mckinsey.com> (дата звернення 30.04.2026)
6. Salesforce. State of the Connected Customer Report. URL: <https://www.salesforce.com> (дата звернення 30.04.2026)

Довженко О. І.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНІ ПРАКТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: СВІТОВІ ОРІЄНТИРИ ТА УКРАЇНСЬКІ ВИКЛИКИ

У сучасному світі, що стикається з безпрецедентною макроекономічною турбулентністю, геополітичними конфліктами та інфляційними викликами, соціально відповідальні практики (CSR/ESG) набувають стратегічного значення. Протягом останніх років спостерігається інтенсивна трансформація підходів до корпоративної відповідальності: вона остаточно перетворилася з інструменту репутаційного менеджменту на фундаментальний механізм управління ризиками, пом'якшення соціально-економічних наслідків криз та забезпечення довгострокової фінансової стабільності бізнесу.

В умовах глобальної нестабільності світові тенденції впровадження CSR демонструють розбіжність підходів, що залежать від регіональних економічних та політичних викликів:

ЄС та США (регуляторне лідерство та інвестиційний прагматизм): Європейські країни використовують інструменти жорсткого регулювання та бюджетного стимулювання. Запровадження Директиви CSRD (з 2024 р.) робить нефінансову звітність обов'язковою, що зменшує макроекономічне навантаження на бюджет та забезпечує

стабільне фінансування через ESG-облігації. У США акцент робиться на добровільно-ринкові механізми, де ESG є критичним критерієм для інституційних інвесторів при оцінці стійкості компаній до політичних та кліматичних ризиків.

Азійський вектор (державний капіталізм та законодавчий примус): У країнах Азії соціальна відповідальність інтегрується на рівні національної безпеки. Наприклад, Китай жорстко імплементує ESG-критерії в стратегію декарбонізації великих підприємств для забезпечення енергонезалежності. Індія демонструє унікальний світовий прецедент законодавчо закріпленої CSR, зобов'язуючи компанії спрямовувати 2% чистого прибутку на соціальні ініціативи, що мінімізує соціальну напругу в умовах економічної нерівності.

Глобальний Південь (пріоритет соціальної стабільності): У країнах Латинської Америки та Африки корпоративна відповідальність зміщена у бік критерію "S" (Social). Для підприємств інвестиції в подолання бідності, інфраструктуру та охорону здоров'я стають єдиним способом зберегти "ліцензію на діяльність" від місцевих громад та уникнути політичних протестів.

У сучасному висококонкурентному бізнес-середовищі підприємства стикаються з вимогами не лише до фінансових результатів, а й до прозорості та етичності управлінських процесів (Governance). Концепції CSR та ESG стають ключовими чинниками фінансової ефективності, кредитоспроможності та інвестиційної привабливості.

Інтеграція CSR/ESG практик має прямий позитивний вплив на фінансування підприємств. Компанії з високими ESG-показниками отримують кращі умови кредитування, беруть участь у "зеленому" фінансуванні та мають доступ до грантів міжнародних програм (Horizon Europe, USAID, EBRD). Дослідження, опубліковані у *Journal of Cleaner Production*, підтверджують, що компанії з чітко окресленими ESG-стратегіями мають нижчу середньозважену вартість капіталу (WACC). Цей ефект особливо помітний у регіонах із нестабільним правовим полем та високими суверенними ризиками, до яких наразі належить Україна. Оцінка ефективності таких соціальних інвестицій базується на показниках ROI, впливу на імідж та оптимізації вартості боргового фінансування [5].

Глобальні інвестори дедалі частіше обирають компанії, які демонструють здатність адаптуватися до глобальних шоків через чітку ESG-стратегію. За даними KPMG та Deloitte, 95% компаній з числа світових лідерів уже оприлюднюють дані про свої нефінансові цілі. Понад 80% світових інвесторів мають політики сталого інвестування [2, 3].

Результати досліджень в Україні показують, що попри війну, рівень обізнаності представників бізнесу щодо CSR становить 78,1% [1]. За даними Центру «Розвиток КСВ», близько 40% компаній впроваджують окремі CSR-елементи, проте лише 10–15% мають цілісну стратегію та готують нефінансову звітність [4].

Таблиця 1

Основні показники впровадження CSR/ESG у світі та в Україні(2010-2024р.)

Показник	Значення
Компанії топ-250, що звітують про вуглецеві цілі	95%
Інвестори, що інвестують лише з урахуванням ESG	65%
Інвестори з політикою сталого інвестування	80%+
Українські компанії з CSR-елементами	≈ 40%
Українські компанії з повною CSR-стратегією	10–15%
Рівень обізнаності українського бізнесу щодо CSR	78,1%

Джерело: [2], [3], [4]

Для України глобальна економічна та політична нестабільність додається викликами повномасштабної війни. Діяльність вітчизняних підприємств змушено переорієнтувалася

на підтримку обороноздатності країни, забезпечення гуманітарних потреб, реінтеграцію ветеранів та допомогу внутрішньо переміщеним особам.

У цих надскладних умовах CSR-практики стали фундаментальним інструментом виживання, адаптації та збереження людського капіталу. Водночас брак системного державного стимулювання (пільгового оподаткування, зменшення адміністративного тиску) та недосконалість нормативної бази залишаються серйозними перешкодами для глибокої інтеграції ESG [6].

Разом з тим, євроінтеграційний курс України створює безальтернативний вектор розвитку: український бізнес змушений адаптуватися до європейських стандартів стандартизованої ESG-звітності. У перспективі саме соціально відповідальні компанії стануть ядром відбудови країни, оскільки матимуть ексклюзивний доступ до міжнародного фінансування, партнерських програм та довіру глобальних ринків.

Висновки. Соціальна відповідальність компаній в умовах світової нестабільності – це вже не просто етична категорія чи стаття додаткових витрат. Це довгострокова інвестиція у фінансову стабільність, конкурентну перевагу та майбутнє підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Соціальна відповідальність українського бізнесу. Результати опитування / І. Акімова, А. Марцінків, О. Осінкіна. - К.: ООН, 2005. - 53 с.
2. KPMG. (2023). Leveraging ESG due diligence to unlock value. Режим доступу до ресурсу: <https://kpmg.com/kpmg-us/content/dam/kpmg/pdf/2023/esg-sustainable-advantage-1.pdf>;
- KPMG. (2024). Глобальне дослідження ESG due diligence 2024. Режим доступу до ресурсу: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/08/global-esg-due-diligence-study-2024.html>
3. Deloitte (2022). ESG результати Deloitte Global. - Режим доступу до ресурсу: https://www.deloitte.com/ua/uk/about/governance/ukraine-impact-report-2021-2022/global-report-esg-highlights.html?icid=ln_c_esg-результати-deloitte-global
4. Центр «Розвиток КСВ». Розвиток КСВ в Україні 2010-2018р. - Режим доступу до ресурсу: <https://csr-ukraine.org/research/rozwitok-ksv-v-ukraini-2010-2018/>
5. Воржакова Ю. П. Методичні підходи до оцінки корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / Ю. П. Воржакова, А. С. Лис. - 2020. - Режим доступу до ресурсу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/203962/203656>.
6. Аналітичний звіт «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні 2005-2010: стан та перспективи розвитку». Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності», 2010. – 56 с.

Шведа В. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ НА БЛИЖНЬОМУ СХОДІ НА РИНОК МОРСЬКИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

На початку 2026 року геополітична ситуація на Близькому Сході досягла свого історичного піка напруження, перетворившись із затяжного протистояння на відкриту фазу конфлікту між Іраном, Ізраїлем та США. В основі цього трикутника лежить не лише боротьба за регіональне лідерство, а й фундаментальне питання контролю над світовими енергетичними потоками. Ормузька протока, що сполучає Перську затоку з Оманською затокою та Аравійським морем, вкотре підтвердила статус найважливішої «сонної артерії» світової економіки. Через цей вузький прохід, де ширина судноплавного каналу становить лише кілька кілометрів у кожному напрямку, щоденно проходить до 21

мільйона барелів нафти, що становить приблизно чверть світового морського споживання рідких вуглеводнів.

Протока є основним маршрутом для експорту нафти з країн Перської затоки (Саудівська Аравія, Іран, Ірак, ОАЕ, Кувейт) до Азії, Європи та Північної Америки. Це пояснює чому, протока є критичною для експорту зрідженого природного газу з Катару, що є життєво важливим для енергетичної безпеки Європейського Союзу та Південно-Східної Азії (Японія отримувала близько 90% необхідної їй нафти через цей маршрут). Для таких країн, як Японія (1,6 млн.бар.) та Південна Корея (1,7 млн.бар.), стабільність протоки є питанням національної безпеки, оскільки альтернативних маршрутів для такого обсягу постачання практично не існує.

Важливість протоки у світовій торгівлі відмічав Гал Люфт ще у 2012 році у статті у журналі *Foreign Policy*, де він порівнював становище Ірану в Ормузькій протоці зі становищем Османської імперії на Дарданеллах, які були вузьким місцем для поставок російського зерна у 19 ст. [1]. Він зазначав, що напруженість навколо Ормузької протоки змушує тих, хто зараз залежить від поставок з Перської затоки, шукати альтернативні судноплавні можливості: «ніколи не дозволяйте іноземній державі тримати ключ до вашого процвітання». Тому що, для ринку морських перевезень будь-яка дестабілізація в цій акваторії означає не просто локальну затримку, а миттєвий розрив глобальних ланцюгів постачання.

Ескалація 2026 року розпочалася в лютому після вуличних протестів в Ірані 22 лютого з приводу 40 днів від смерті протестуючих після подавлення минулих протестів режимом Аятол. У момент коли, на думку президента США, режим був найбільш вразливий, Сполучені Штати вирішили відновити переговори з керівництвом Ірану щодо ядерної угоди, яка передбачає ліквідацію програму Ірану по виробництву ядерної зброї. Паралельно із цим США стягували свої військові сили на бази у регіоні для більшого тиску під час переговорів. Результати та хід переговорів не влаштував США та 28 лютого американський президент виступив зі зверненням до іранського і американського народу для повідомлення про проведення операції «Епічна лють».

Очевидно, що військовий потенціал Ірану у прямій конфронтації зі Сполученими Штатами та Ізраїлем програє у всіх аспектах за винятком геополітичних. Майже одразу іранські ракети і дрони-камікадзе почали вражати вантажні судна в Ормузькій протоці. Декількох таких влучань було достатньо для того, щоб повністю зупинити рух морського транспорту у протоці, оскільки жодна логістична компанія не відправить свої судна через пролив під ризиком втратити вантаж, судно та екіпаж через привітність поруч розташованої ісламської республіки.

9 квітня 2026 року, попри оголошене формальне перемир'я, світова морська логістика опинилася в стані найбільшого колапсу з часів блокування Суецького каналу в 2021 році, проте в значно більших масштабах. На підходах до Ормузької протоки утворилася черга з понад 1400 суден. Цей флот включає в себе не лише нафтові танкери, а й газовози, величезні контейнеровози та судна з продовольством. Ситуація ускладнюється тим, що навіть після припинення вогню проблема уповільнення трафіку не може бути вирішена швидко. Пропускна здатність протоки обмежена протоколами безпеки, а необхідність проведення протимінних операцій силами міжнародних коаліцій обмежує швидкість руху суден до 5-7 вузлів. Для логістичних гігантів, таких як Maersk, MSC та Nippon Yusen, кожен день простою одного судна коштує від \$50,000 до \$150,000, що в масштабах 1400 суден генерує мільярдні збитки для світової економіки щотижня.

Ринок морського страхування по-своєму відреагував на конфлікт. Страхові синдикати зафіксували рекордні показники надбавок за військові ризики. Вартість страхування корпусу судна для проходження через протоку зросла в середньому на 800%. Більшість полісів P&I тепер містять пункти про виключення випадків, пов'язаних із застосуванням дронів або кібератак, що залишає судовласників один на один із

можливими збитками. Без діючого страхового покриття жодне судно не має права заходити в більшість міжнародних портів, що робить фізичний прохід через протоку юридично неможливим для більшої частини світового флоту. Ось як 13 квітня ситуацію коментує логістичний гігант Maersk:

«Ми вітаємо припинення вогню та новину про те, що комерційний транзит через Ормузьку протоку може відновитися, хоча й лише на обмежений час. Інформації все ще мало, і ми терміново шукаємо роз'яснень. Хоча припинення вогню може дозволити певний транзит, повна морська безпека ще не гарантована. Безпека наших моряків, суден і вантажів залишається головним пріоритетом Maersk»

Конфлікт 2026 року навколо Ормузької протоки став показником для світового ринку морських перевезень. Він довів, що навіть найсучасніші системи конвоювання та цифрові технології управління флотом безсилі перед загрозою війни у вузьких акваторіях.

До основних наслідків для ринку слід віднести наступні: трафік скоротився до мінімуму, а страхові ставки за воєнні ризики зросли до 3% від вартості судна; зміна маршрутів та термінів: судна обходять Африку через мис Доброї Надії; тривалість рейсів між Азією та Європою зросла на 10–15 днів, що спричинило штучний дефіцит флоту, оскільки для підтримки регулярності ліній потрібно на 15–20% більше суден; зростання витрат, в першу чергу через зростання фрахтових ставок, страхування та ціни на нафту (понад 90\$ за барель), що стало одним із головних чинників удорожчання логістики.

Отже, головним наслідком кризи стане радикальний перегляд глобальних маршрутів. Очікується прискорення інвестицій у сухопутні коридори та розвиток трубопровідних мереж, що оминають протоку через територію Саудівської Аравії та ОАЕ до узбережжя Червоного моря. Проте на сьогодні Ормузька протока залишається безальтернативним маршрутом для критичного обсягу сировини.

Згідно з даними UNCTAD та Maersk, ринок входить у фазу «нової нормальності», де стабільність логістичних ланцюгів приноситься в жертву безпеці. Світова організація торгівлі прогнозує сповільнення росту морських перевезень до 1,8% через інфляційний тиск та перебої з постачанням енергоресурсів. Логістичні платформи у своїх оглядах на 2026 рік називали ситуацію «ідеальним штормом», який робить планування торгівлі майже неможливим та підраховували, що потенційні збитки для світового ВВП від блокування тільки Ормузької протоки становитимуть від \$300 млрд до \$2,2 трлн.

Та слід зазначити, що після досягнення політичного перемир'я, довіра страхового та логістичного ринку відновлюватиметься набагато повільніше, що прогнозує високу волатильність цін на енергоносії та логістичні послуги щонайменше до кінця 2026 року.

Ескалація військового конфлікту на Близькому Сході та пов'язані з нею ризики повного або часткового блокування судноплавства в Ормузькій протоці знову оголили «ахіллесову п'яту» глобальної економіки - її критичну залежність від кількох вузьких морських артерій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Gul Luft. Choke Point. FP, 2012. URL: https://web.archive.org/web/20120723001034/http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/07/19/choke_points (дата звернення: 10.04.2026)
2. Maersk. Оновлення операційної ситуації на Близькому Сході 20: веб-сайт. URL: <https://www.maersk.com/news/articles/2026/04/13/middle-east-operational-update-20> (дата звернення 13.04.2026)
3. Офіційна сторінка президента США Donald J. Trump. URL: <https://x.com/realDonaldTrump> (дата звернення 13.04.2026)
4. MarineTraffic. Статистика морського трафіку. URL: <https://www.marinetraffic.com/en/ais/home/centerx:114.1/centery:22.0/zoom:10> (дата звернення 13.04.2026)

5. BBC. Ціни на нафту продовжують падати на тлі сподівань на нові мирні переговори між США та Іраном: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cjr9qrnp821o> (дата звернення 13.04.2026)

*Ковалів Д. В., д.е.н., проф. Якубовський С. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ США В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ*

**Тези підготовлено у межах проєкту*

ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1- UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України»

Протягом останніх 80 років США залишаються провідною економікою світу та одним із ключових центрів міжнародної фінансової системи. Американська економіка характеризується високим рівнем інноваційності, значною роллю фінансового сектору та, головне, глобальним домінуванням долара США як основної резервної валюти світу. Водночас протягом тривалого часу для США характерною є проблема хронічного дефіциту поточного рахунку платіжного балансу, що пов'язано із високим рівнем внутрішнього споживання, значними обсягами імпорту товарів та структурними дисбалансами у зовнішній торгівлі. Як зазначається у дослідженнях Peterson Institute for International Economics, дефіцит поточного рахунку США є важливим елементом сучасної глобальної фінансової системи та відбиває особливу роль американської економіки у міжнародному русі капіталу [1].

У сучасних умовах проблема зовнішньоекономічної стійкості США набуває особливого значення внаслідок посилення глобальної конкуренції, геополітичної нестабільності, торговельного протистояння з Китаєм та зростання державного боргу США. Разом із тим статус долара США як головної міжнародної резервної валюти та високий рівень довіри до американських фінансових активів дозволяють країні тривалий час підтримувати макроекономічну стабільність навіть за умов значних дефіцитів поточного рахунку. На думку експертів Council on Foreign Relations, стійкість американської економіки значною мірою базується на здатності США залучати міжнародний капітал та підтримувати лідерські позиції у глобальному фінансовому секторі [2].

Результати аналізу статистичних даних свідчать про наявність значного дефіциту поточного рахунку США у 2020-2025 роках, якій майже постійно поглиблювався. Так, у 2020 році дефіцит поточного рахунку становив -593,5 млрд дол. США, у 2021 році – -858,6 млрд дол, у 2022 році – -993,1 млрд дол., у 2023 році – -928 млрд дол., у 2024 році – -1185,3 млрд дол., а у 2025 році – -1116,0 млрд дол. Найбільший дефіцит спостерігався у 2024 році, що свідчить про посилення зовнішньоторговельних дисбалансів під час економічних реформ Джо Байдена, які з одного боку призвели до певного економічного зростання, але з іншого – до подальшого погіршення торговельного балансу.

Подібна динаміка свідчить про структурний характер дефіциту поточного рахунку американської економіки. Основними чинниками його формування залишаються як значний дефіцит зовнішньої торгівлі товарами та високий рівень внутрішнього попиту, так і концентрація виробництва окремих видів промислової продукції за межами США. Водночас навіть за умов суттєвих дефіцитів поточного рахунку США продовжують зберігати високий рівень зовнішньоекономічної стійкості завдяки значному розвитку

фінансового сектору та високому рівню довіри міжнародних інвесторів до американських активів.

Суттєвий вплив на майбутню динаміку американської економіки може також мати міграційна політика адміністрації Дональда Трампа, яка передбачає посилення контролю за імміграцією та скорочення масштабів нелегальної міграції. З одного боку, така політика сприяє захисту внутрішнього ринку праці, а з іншого – може обмежити приплив трудових ресурсів та висококваліфікованих фахівців, у тому числі з країн ЄС та України, що потенційно здатне негативно вплинути на темпи економічного зростання, інноваційний розвиток та конкурентоспроможність США в довгостроковій перспективі.

При цьому окремої уваги заслуговує динаміка дефіциту зовнішньої торгівлі товарами США. Попри запровадження адміністрацією Дональда Трампа на початку 2025 року додаткових імпорتنих мит та політики торговельного протекціонізму, у 2025 році дефіцит торговельного балансу США залишився надзвичайно високим - 1240,8 млрд дол. у порівнянні з -1215,4 млрд дол. у 2024 році [3].

Це свідчить про те, що тарифні обмеження не змогли покращити зовнішньоторговельний баланс США. Основними причинами залишаються як високий внутрішній попит, так і структурна залежність американської економіки від імпорту окремих видів промислової продукції та наявність глобальних виробничих ланцюгів, у яких більша частина виробництва розташована за межами США.

Отже, у перспективі зовнішньоекономічна стійкість США значною мірою залежатиме від ефективності економічної політики, спрямованої на скорочення зовнішньоторговельного дефіциту, підтримку національного виробництва та забезпечення фінансової стабільності завдяки скороченню бюджетного дефіциту.

Водночас навіть за умов збереження значного дефіциту поточного рахунку США, ймовірно, і надалі зберігатимуть провідні позиції у світовій економіці завдяки високому рівню технологічного розвитку, потужному фінансовому сектору та ключовій ролі долара США у глобальній валютній системі. Саме тому США намагаються максимально перешкоджати розширенню використання інших валют у міжнародних розрахунках, насамперед китайського юаня, який потенційно може стати конкурентом долара США у світовій валютній системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Peterson Institute for International Economics. Global Imbalances and the U.S. Current Account. URL: <https://www.piie.com/> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Council on Foreign Relations. The U.S. Dollar and Global Financial Stability. URL: <https://www.cfr.org/> (дата звернення: 02.05.2026).
3. International Monetary Fund. Balance of Payments Statistics Database. URL: <https://data.imf.org/> (дата звернення: 05.05.2026).

*Семенов І. О., к.е.н., доц. Бичкова Н. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СТРАТЕГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується переходом до стану тривалої нестабільності, тобто синергетичне поєднання геополітичних конфліктів, енергетичних шоків та радикальних змін у монетарній політиці провідних країн світу. У таких умовах фінансове забезпечення міжнародних корпорацій (МК) трансформується з

технічної функції підтримки операційної діяльності у ключовий елемент стратегічної стійкості та конкурентоспроможності. Економічна сутність фінансового забезпечення в контексті діяльності МК полягає у формуванні адаптивного механізму акумуляції та розподілу капіталу, який дозволяє не лише нівелювати зовнішні шоки, а й капіталізувати можливості, що виникають під час структурних зсувів у глобальній економіці. Теоретичне переосмислення класичних концепцій фінансового менеджменту, зокрема теорії “порядку клювання” або Pecking Order Theory та теорії компромісу, свідчить про зміщення пріоритетів МК у бік створення надлишкової ліквідності та розвитку внутрішніх ринків капіталу як найбільш надійних джерел фінансування в періоди обмеженого доступу до зовнішніх ринків запозичень [8].

На прикладі лідерів сектору FMCG, таких як Coca-Cola та PepsiCo, особливо цікаво досліджувати адаптивні моделі, оскільки ці корпорації мають багаторічний досвід успішного подолання циклічних криз та трансформації моделей фінансування в умовах високої інфляції та волатильності валютних курсів. Детальний аналіз діяльності цих гравців демонструє різні стратегії: Coca-Cola використовує модель “asset-light”, фокусуючись на високомаржинальному виробництві концентратів, що дозволило компанії у 2025 році підтримувати високу операційну маржу на рівні 31,3%. Натомість інтегрована модель PepsiCo забезпечує диверсифікацію ризиків через поєднання сегментів напоїв та продуктів харчування (снеків), що складають близько 58% її виручки. [1]. Результати проведеного економетричного аналізу за період 2016–2025 років (тобто 10 спостережень для кожної компанії по кожному пункту) із використанням панельних даних та моделі з фіксованими ефектами дозволили кількісно оцінити реакцію корпорацій на макроекономічні шоки (таблиця 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти регресії та їх статистична значущість

	Coefficient	Std. Error	t-ratio	p-value
Специфікація 1: залежна змінна EBITDA				
const	8.989	1.633	5.504	<0.001***
GPR_Index	0.035	0.015	2.344	0.032**
Специфікація 2: залежна змінна EBITDA				
const	-5.913	8.026	-0.737	0.471
DXU	0.190	0.082	2.326	0.033**

*** - 1% значущості, ** - 5% значущості.

Джерело даних: розраховано автором на основі [1], [2].

Всупереч гіпотезі про виключно деструктивний вплив нестабільності, результати моделювання показали позитивний коефіцієнт (0,0315) впливу Індексу геополітичного ризику (GPR) на прибуток до вирахування відсотків, податків та амортизаційних відрахувань (EBITDA). Це підтверджує захисну природу цих компаній: зростання напруженості у світі на 1 пункт асоціюється зі зростанням операційного прибутку на 35 млн. дол. США (позитивний статистично значущий коеф-т) завдяки високій ціновій потужності, яка дозволяє перекладати інфляційні витрати на споживача. Також встановлено, що зміцнення індексу долара (DXU) на 1 пункт корелює зі зростанням EBITDA на 189 млн дол. (позитивний статистично значущий коеф-т), що пояснюється ефективним валютним хеджуванням та резистентністю домашнього ринку США. [2].

Емпіричне дослідження впливу макроекономічних індикаторів на фінансову результативність МК підтверджує значущість геополітичного ризику (GPR) як детермінанти інвестиційного клімату. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) вказує на те, що висока геополітична напруженість призводить до «ефекту очікування», коли корпорації відкладають масштабні капіталовкладення, що негативно позначається на динаміці EBITDA у довгостроковій перспективі [6]. Окрім

того, рух індексу долара продовжує залишатися джерелом трансляційних валютних ризиків. Хоча зміцнення долара США може чинити тиск на консолідований дохід МК у звітності, провідні корпорації успішно застосовують інструменти природного хеджування, балансуючи витрати та виручку в місцевих валютах. Важливо зазначити, що згідно з даними UNCTAD цифровізація фінансових функцій та розвиток фінтеху стали ключовими драйверами ефективності, дозволяючи автоматизувати управління валютними позиціями та податкове планування у масштабах всієї мережі підрозділів [5].

Цифровізація фінансових функцій та впровадження штучного інтелекту стали ключовими драйверами адаптації цих МК. Наприклад, Coca-Cola реалізує стратегію цифрової трансформації в партнерстві з Microsoft (контракт на 1,1 млрд дол.), що дозволило компанії у 2025 році розширити маржу на 190 базисних пунктів за рахунок вищої точності маркетингових кампаній та оптимізації операційних витрат. PepsiCo, у свою чергу, активно впроваджує ШІ в управління ланцюгами постачання (через системи SAP) та цифрові двійники виробництва, що забезпечило рекордну продуктивність у 2026 році. Такі інновації дозволяють здійснювати моніторинг ліквідності у реальному часі та автоматизувати управління валютними позиціями.

Досвід цих міжнародних гігантів має виняткове прикладне значення для великого бізнесу України, який функціонує в умовах безпрецедентних воєнних ризиків. Використання централізованих казначейських моделей, розвиток внутрішніх механізмів перерозподілу капіталу та активне впровадження фінтех-рішень можуть стати фундаментом для зміцнення фінансової незалежності українських підприємств та їхнього успішного повоєнного відновлення. Фінансова стійкість міжнародних корпорацій у майбутньому залежатиме від здатності інтегрувати гнучкі бізнес-моделі з передовими технологіями управління капіталом, зберігаючи баланс між залученням ресурсів та адаптивністю до геополітичних зсувів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. The Coca-Cola Company Reports Fourth Quarter and Full Year 2025 Results. URL: <https://investors.coca-colacompany.com/news-events/press-releases/detail/1151/coca-cola-reports-fourth-quarter-and-full-year-2025-results> (дата звернення 29.3.2026)
2. PepsiCo Reports Fourth Quarter and Full-Year 2025 Results. URL: <https://investors.pepsico.com/docs/pepsico-5v9wci20/media/Files/investors/q4-2025-earnings-release.pdf> (дата звернення 29.3.2026)
3. International Monetary Fund. World Economic Outlook, October 2025. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2025/10/14/world-economic-outlook-october-2025> (дата звернення 29.3.2026)
4. World Bank. Global Economic Prospects, June 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (дата звернення 29.3.2026)
5. UNCTAD. World Investment Report 2025: International investment in the digital economy. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025> (дата звернення 29.3.2026)
6. OECD. Economic Outlook, Volume 2025 Issue 2. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/12/oecd-economic-outlook-volume-2025-issue-2_413f7d0a/9f653ca1-en.pdf (дата звернення 29.3.2026)
7. Bank for International Settlements. Annual Economic Report 2025. URL: <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2025e.htm> (дата звернення 29.3.2026)
8. (Pecking Order Theory): Myers, S. C., & Majluf, N. S. (1984) URL: https://www.uni-hohenheim.de/fileadmin/einrichtungen/bank/Investment_Banking/Myers_Majluf.pdf (дата звернення 29.3.2026)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ESG

В сучасних умовах гео економічної нестабільності традиційні моделі фінансового управління транснаціональними корпораціями поступаються місцем стратегіям, в яких екологічні, соціальні та управлінські (ESG) аспекти стають основою фінансової стабільності, оскільки дедалі більше інвесторів при прийнятті інвестиційних рішень надають пріоритет саме нефінансовим факторам. Актуальність цієї теми зумовлена тим, що фактори ESG (Environmental, Social and Governance) перестали бути лише елементами репутаційного маркетингу і перетворилися на ефективні інструменти управління ризиками та корпоративною вартістю, а також є прямими індикаторами довгострокової стійкості.

За оцінками Bloomberg Intelligence, обсяг активів під управлінням у фондах, пов'язаних з ESG, становить близько 41 трлн доларів, що є набагато більше, ніж 22,8 трлн доларів у 2016 році. Bloomberg Intelligence також прогнозує, що обсяг інвестицій, пов'язаних з ESG, перевищить 50 трлн доларів [1].

За оцінкою Morningstar, Європа акумулювала 84% глобальних активів сталих фондів станом на кінець 2024 року, що робить її беззаперечним світовим лідером у цьому сегменті. Європа має найбільшу кількість активів не випадково, це стало результатом комплексної політики, яка зробила ESG обов'язковим стандартом фінансової звітності та інвестування [2]. ЄС першим у світі створив обов'язкові правові рамки для сталого фінансування, до прикладу, таксономію ЄС; запровадив регламент про розкриття інформації щодо сталого фінансування та директиву про корпоративну звітність у сфері сталого розвитку [5]. Слід підкреслити, що така активна інституціоналізація з боку ЄС є відповіддю на небезпеку «грінвошингу» - дезінформації, яка створює ілюзію екологічної стійкості без реальних операційних змін. З впровадженням таксономії звітність за критеріями ESG стає об'єктивним фінансовим показником, а не маркетинговим інструментом, що мінімізує ризики спотворення показника економічної доданої вартості (EVA, Economic Value Added) [2].

Одним із практичних інструментів реалізації принципів ESG є випуск «зелених» облігацій (green bonds), які дають змогу залучати фінансування для екологічних або соціально відповідальних проєктів, таких як розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективність, управління відходами чи сталий транспорт. За даними Європейського агентства з довкілля (EEA), ринок зелених облігацій у Європі зріс із приблизно €65 млрд у 2019 році до понад €470 млрд у 2024 році, а темпи зростання лише прискорюються. Для міжнародних компаній це прямий інструмент рефінансування за нижчими ставками (greenium). Попередні оцінки показують, що впродовж 2025 року обсяг випусків зелених облігацій у країнах ЄС перевищив €520 млрд, підтримуючи курс Євросоюзу на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, що є головною метою Європейського зеленого курсу [6].

Згідно з оновленою EU Taxonomy та Sustainable Finance Package Єврокомісії, компанії й фінансові установи завдяки зеленим облігаціям мають змогу демонструвати сталість своїх інвестицій та одержувати доступ до дешевого капіталу. У 2024-2025 роках понад 30% нових корпоративних і муніципальних облігацій у Європі мали статус сталих [7].

На основі даних Fortune Business Insights, можна підбити підсумок, що глобальний ринок ESG-інвестування стрімко зростає, оскільки його обсяг з 39,08 трлн дол. у 2025 році очікувано зросте до 180,78 трлн дол. до 2034 року, що відповідає середньорічному

темпу зростання близько 18,8%, що ще раз доводить думку про те, що інтеграція ESG-факторів у світову інвестиційну стратегію не є короткотерміновою тенденцією [3].

Підсумовуючи, зазначимо, що в сучасних умовах принципи ESG поступово перетворюються з добровільних нішевих практик на усталені норми, вбудовані в офіційні структури, правила та інститути суспільства [7]. Інституціоналізація ESG відбувається кількома шляхами. По-перше, це закріплення на законодавчому рівні. Держави та наднаціональні органи, такі як ЄС або SEC, запроваджують обов'язкову звітність за ESG, стандарти розкриття інформації та правові норми. ESG поступово стає реальною вимогою для компаній та фінансових установ. По-друге, стандартизація набуває форми завдяки уніфікованим рамкам та системам, таким як SASB (Рада зі стандартів обліку сталого розвитку), GRI (Глобальна ініціатива зі звітності) або CSRD (Директива про корпоративну звітність щодо сталого розвитку), які визначають спільні підходи до вимірювання та звітування за показниками ESG [5]. Це допомагає мінімізувати ризик «грінвошингу» та забезпечує порівнянність даних.

Ще одним проявом інституціоналізації є інтеграція ESG у фінансову систему. Банки, страхові компанії та інвестиційні фонди включають критерії ESG у свої інвестиційні мандати, процеси управління ризиками та системи кредитного рейтингу; іншими словами, ESG безпосередньо впливає на те, як і куди рухається капітал [8]. Водночас відбувається інституціоналізація на корпоративному рівні. Компанії створюють внутрішні структури управління сталим розвитком - засновують комітети з питань ESG у складі рад директорів, вводять посаду директора з питань сталого розвитку та розробляють внутрішні політики й ключові показники ефективності (KPI). Нарешті, ESG набуває визнання в освіті та наукових колах. Його активно включають до навчальних програм університетів та бізнес-шкіл, з'являються спеціалізовані дослідницькі центри, що надають цій концепції наукового підґрунтя та інтелектуального авторитету. Таким способом, ESG остаточно закріплюється як системний елемент сучасної економіки і корпоративного управління.

Але ключовим фінансовим ефектом інституціоналізації ESG є зниження вартості капіталу компаній з високими ESG-рейтингами [8]. Компанії з дієвими ESG-практиками уникають штрафів за забруднення, в них менше репутаційних втрат, підвищується лояльність працівників та вони мають ефективніший контроль над корпоративними ризиками, фінансовими потоками та якістю управлінських рішень. Це, своєю чергою, сприяє зниженню премії за ризик та дозволяє мінімізувати середньозважену вартість капіталу. У свою чергу, зниження вартості капіталу позитивно впливає на економічну додану вартість (EVA), оскільки дозволяє збільшити спред ефективності (різницю між чистим операційним прибутком після оподаткування (NOPAT) та витратами на капітал) [9].

В контексті реалій економіки України, після масштабних руйнувань є колосальна потреба у фінансуванні відновлення, залучаючи як державні, так і приватні сектори. Банки розвитку, такі як ЄБРР та Світовий банк, ставлять відповідність ESG-принципам умовою доступу до фінансування. До прикладу, ЄБРР вже запровадив вимоги щодо сталого екологічного менеджменту для кредитних проєктів [4]. Тому інтеграція екологічних, соціальних та управлінських принципів у бізнес-процеси для України наразі є вкрай необхідною для залучення зовнішнього капіталу у відбудову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Investing in the Web. ESG Investing Statistics: Global Trends and Market Growth 2024. URL: <https://investingintheweb.com/education/esg-investing-statistics/>
2. Morningstar. Europe continues to dominate the sustainable fund market. URL: <https://global.morningstar.com/en-gb/sustainable-investing/europe-continues-dominate-sustainable-fund-market>

3. Fortune Business Insights. ESG Investing Market Report, 2025. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/esg-investing-market-113824>
4. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Green Economy Transition Approach 2021–2025. URL: <https://www.ebrd.com/home/who-we-are/ebrd-values/ebrd-environmental-social-sustainability/EBRD-green/Green-Economy-Transition-Paris-alignment.html#>
5. European Commission. EU Taxonomy, SFDR, and CSRD regulatory frameworks for sustainable finance. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance_en
6. European Environment Agency (EEA). Green Bonds in Europe – 8th Environment Action Programme Indicator. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/green-bonds-8th-eap>
7. European Commission. Sustainable Finance Package (2023 Update). URL: https://finance.ec.europa.eu/publications/sustainable-finance-package_en?prefLang=de
8. Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and Financial Performance: Aggregated Evidence from More than 2000 Empirical Studies. Journal of Sustainable Finance & Investment. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/20430795.2015.1118917>
9. Vishwanathan, P., van Oosterhout, H., & Busenbark, J. (2020). The Value of ESG Performance: Linking Lower Cost of Capital to Economic Value Added (EVA). Journal of Corporate Finance, 62, 101590. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0929119920300341?via%3Dihub>

Черногорова К. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

В умовах триваючої війни в Україні соціальна відповідальність бізнесу зазнала кардинальної трансформації, яка має довгостроковий вплив як на корпоративну культуру, так і на суспільну стійкість. Ці зміни є критично важливими в контексті повоєнної відбудови та формування нової моделі взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства.

У науковому дискурсі активно ведуться обговорення щодо чинників формування та розвитку соціальної відповідальності бізнесу, її ролі в кризових умовах. У межах цього дослідження продовжується аналіз головних закономірностей трансформації КСВ в Україні та світі. Зокрема, попередні роботи дозволили ідентифікувати ключові чинники впливу на КСВ під час війни: екзистенційну загрозу, гуманітарну кризу, потребу в безпеці персоналу та суспільний запит [1; 2]. Водночас актуалізується потреба в оцінці системних змін у підходах українського бізнесу до соціальної відповідальності в умовах воєнного стану.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 р. спостерігається перехід від класичної моделі КСВ (спонсорство, екологічні проекти) до моделі національної стійкості. За даними соціологічних досліджень, 86% українців долучилися до благодійності, а 39% споживачів очікують від бізнесу першочергової підтримки армії [1]. На основі аналізу відкритих кейсів бізнес-спільнот (CEO Club, «Повернись живим»), а також експертних оцінок Національного інституту стратегічних досліджень [3], здійснено типологізацію форм воєнної КСВ. Виокремлено чотири ключові напрями: оборонний (допомога ЗСУ), гуманітарний (підтримка ВПО та лікарень), безпековий (релокація, укриття, психологічна підтримка) та економічний (сплата податків, збереження робочих місць).

Для поглибленого аналізу рівнів зрілості соціально відповідального бізнесу в Україні застосовано класифікацію за чотирма рівнями: реактивний (разові внески), інституційний (власні фонди, системні програми), інтеграційний (об'єднання бізнесу в спільноти) та стратегічний (формування візії повоєнного відновлення). Згідно з даними аналітичного центру CSR Ukraine, який об'єднує понад 40 великих компаній в Україні, спостерігається чітка диференціація між великим та малим бізнесом у сфері КСВ. Як показує практика, великі корпорації мають змогу створювати власні благодійні фонди та системні програми: наприклад, IT-компанія Customertimes від початку повномасштабної війни задонатила на допомогу Україні понад 16,4 млн грн та заснувала окремий фонд The Give Back to Ukraine. Водночас малий та середній бізнес стикається з обмеженістю ресурсів, хоча на підтримку МСБ у межах програм відновлення Європейським Союзом передбачено 7 млрд євро, що має сприяти розширенню їхньої спроможності в КСВ-ініціативах. Отримані результати свідчать, що переважна більшість великого бізнесу перейшла на інституційний та інтеграційний рівні, тоді як малий та середній бізнес переважно залишається на реактивному рівні через обмежені ресурси.

Отже, в контексті повоєнної відбудови України доцільно брати до уваги не лише фінансові внески бізнесу, а й системну трансформацію самої концепції КСВ. Це передбачає адаптацію державної політики до нових реалій, включаючи створення стимулів для інтеграції воєнного досвіду в довгострокові ESG-стратегії, підтримку бізнес-об'єднань, а також розробку вимірюваних індикаторів соціальної відповідальності як інструменту національної стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. CEO Club Ukraine. Корпоративна соціальна відповідальність під час війни: Інтерв'ю із CEO Club. Щедрий Вівторок. URL: <https://givingtuesday.ua/intervyu/ceo-club/>
2. Коваль О. . Корпоративна соціальна відповідальність під час війни та в повоєнному відновленні. Національний інститут стратегічних досліджень. 2024, May 14 URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/korporativna-sotsialna-vidpovidalnist-pid-chas-viyny-ta-v>
3. Центр «Розвиток КСВ» Дослідження сфери благодійності 2024. CSR Ukraine. URL: <https://csr-ukraine.org/>

*Копчинська О. О., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОНЕТАРНОЇ ТА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТУРЕЧЧИНИ

Сучасний етап економічного розвитку Туреччини характеризується радикальним переходом від «неортодоксальної» моделі до жорсткого таргетування інфляції. Ключовим елементом монетарної політики стало стрімке підвищення облікової ставки Центробанком Туреччини (CBRT). Для візуалізації цієї динаміки критично важливим є порівняння двох показників: облікової ставки та індексу споживчих цін (CPI).

Аналіз економічної політики Туреччини періоду 2021–2026 рр. дозволяє виділити два протилежні етапи. Перший етап (2021 р. – середина 2023 р.) базувався на теорії «низькі ставки - низька інфляція», що призвело до глибокої дестабілізації. У вересні 2021 року Центробанк Туреччини (CBRT) почав знижувати облікову ставку з 19% до 8,5% (на початок 2023), попри стрімке зростання цін, наслідком став стрибок інфляції (CPI) з 19% у 2021 році до пікових 85,5% у жовтні 2022 року (рис. 1), що супроводжувалося катастрофічним знеціненням ліри та вичерпанням валютних резервів [1, 2].

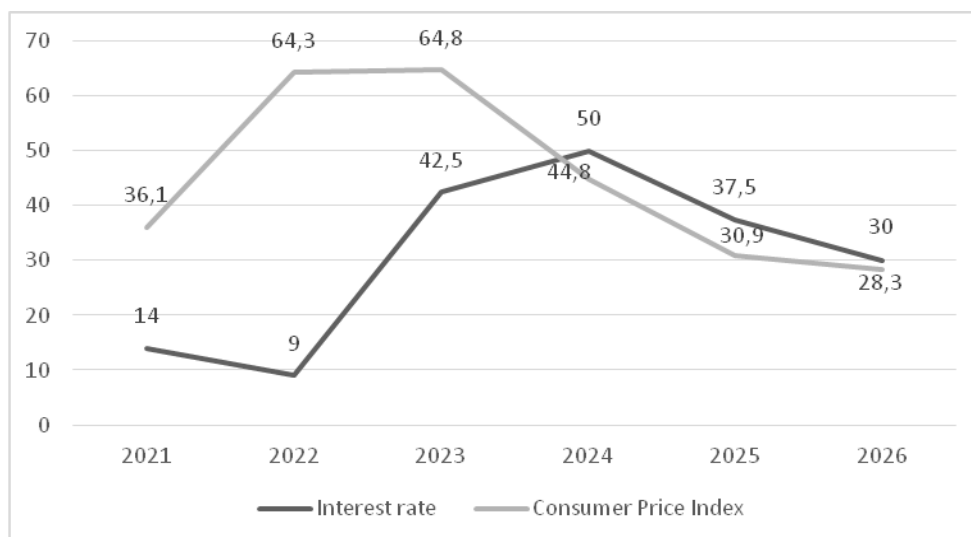

Рис. 1. Порівняння динамік рівня інфляції та облікової ставки Туреччини за період 2021-2026 рр.

Джерело: складено авторами на основі [1], [2].

Другий етап (червень 2023 р. – 2025 р.) позначився поверненням до економічного раціоналізму. Нова управлінська команда запровадила агресивну монетарну рестрикцію, піднявши ставку до 50%, а станом на весну 2026 року вона утримується на рівні 35–37% для забезпечення «позитивної реальної ставки», що дозволило знизити інфляцію з пікових 75,45% (травень 2024) до прогнозних 26–30% у 2026 році (рис. 1) [1], [2].

Ефективність монетарної та фіскальної політики Туреччини у 2026 році перебуває під значним тиском через геополітичну нестабільність на Близькому Сході. Прогнози економічного зростання були переглянуті в бік зниження до 2,8% (порівняно з 3,6% у 2025 р.), що зумовлено високими цінами на енергоносії (нафта - очікується в діапазоні \$88–100 за барель) та зростанням вартості добрив [3], [4]. Процес дезінфляції у 2026 році сповільнюється через інертність цін на послуги та енергетичний шок, проте очікується зниження річного показника інфляції до 28,3% на кінець року. Завдяки заходам фіскальної консолідації, дефіцит бюджету центрального уряду прогнозується на рівні 3% від ВВП у 2026 році, порівняно з понад 5% у 2023 році через надзвичайні витрати, що свідчить про успішне згортання стимулюючих програм та перехід до режиму економії [4], [5].

Ключовим викликом є нерівномірність добробуту: найбідніші верстви населення витрачають на енергоносії у вісім разів більшу частку бюджету, ніж заможні, що посилює їхню вразливість до цінових шоків. Основними ризиками для стабільності залишаються передчасне пом'якшення монетарної політики, яке може спровокувати валютну паніку, та можливе скорочення інвестицій і зайнятості через тривалий період високих ставок. Водночас прискорення структурних реформ розглядається як головний чинник для підвищення стійкості економіки та повернення до темпів зростання на рівні 3,7 – 4,3% у 2027–2028 рр. Позитивне значення відсоткової ставки, яка у 2024–2025 рр. утримувалася на рівні вище за темпи інфляції (рис. 1), що дозволило Центральному банку Туреччини (CBRT) агресивно поповнювати валові валютні резерви, які досягли рекордних показників понад 150 млрд дол. США у 2024 році [6], що є критичним фактором для забезпечення виплат за зовнішнім боргом.

Однак стабільність зовнішнього сектора у 2026 році залишається під загрозою через геополітичну нестабільність на Близькому Сході. Зростання світових цін на енергоносії безпосередньо корелює з розширенням дефіциту поточного рахунку Туреччини, оскільки країна є імпортером енергоресурсів. Незважаючи на це, зміна структури експорту в бік

високотехнологічної продукції (зокрема оборонного та аерокосмічного секторів) частково компенсує негативний вплив імпорتنих цін [4].

Аналіз монетарної та фіскальної політики Туреччини у період 2021–2026 рр. свідчить про радикальну трансформацію економічної стратегії: від дестабілізуючого стимулювання до жорсткої стабілізації. Перехід до «ортодоксальних» методів управління, зокрема утримання облікової ставки на рівні 30–50%, став вирішальним чинником у подоланні гіперінфляційного тренду та відновленні валютних резервів. Попри об'єктивні зовнішні виклики - геополітичну нестабільність на Близькому Сході та волатильність цін на енергоносії - турецька економіка продемонструвала ознаки адаптивності завдяки зміні структури експорту та суворій фіскальній дисципліні, проте поточна політика вимагає тривалого часу для повного приборкання інфляційних очікувань населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Trading Economics, Turkey Interest Rate. URL: <https://tradingeconomics.com/turkey/interest-rate> (дата звернення: 27.04.2026).
2. Turkish Statistical Institute (TURKSTAT), Consumer Price Index. URL: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB+EN/Main+Menu/Statistics/Inflation+Data/Consumer+Prices> (дата звернення: 28.04.2026).
3. IMF, Real GDP growth (Annual percent change) of Turkey. URL: <https://www.imf.org/en/countries/tur> (дата звернення: 28.04.2026).
4. World Bank, Overview: Türkiye. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/country/turkey#tab-economy> (дата звернення: 29.04.2026).
5. Trading Economics, Turkey Central Government Budget. URL: <https://tradingeconomics.com/turkey/government-budget> (дата звернення: 05.05.2026).
6. World Bank, Total reserves (includes gold, current US\$) – Türkiye. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD?locations=TR> (дата звернення: 29.04.2026).

Абгарян К. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Економіка Великої Британії традиційно належить до найбільших та найбільш відкритих економік світу. Після виходу країни з Європейського Союзу та в умовах посилення глобальної економічної нестабільності проблема зовнішньоекономічної стійкості Великої Британії набула особливого значення. Сучасні глобальні виклики, зокрема наслідки Brexit, пандемії COVID-19, енергетичної кризи та геополітичної нестабільності, суттєво вплинули на структуру платіжного балансу країни [1].

Для Великої Британії характерною є висока роль міжнародних фінансових послуг, інвестиційних операцій та зовнішньої торгівлі послугами. Водночас країна протягом тривалого часу стикається з дефіцитом поточного рахунку платіжного балансу, що значною мірою пов'язано із дефіцитом торгівлі товарами та високою залежністю від імпорту енергетичних ресурсів і промислової продукції.

Результати аналізу статистичних даних свідчать про суттєві структурні зміни платіжного балансу Великої Британії у 2020-2025 роках. Так, дефіцит поточного рахунку у 2020 році становив -79,8 млрд дол. США, у 2021 році – -24,1 млрд дол. США, у 2022 році – -65,8 млрд дол. США, у 2023 році – -122,4 млрд дол. США, у 2024 році – -109,4 млрд дол. США, а у 2025 році – -97,1 млрд дол. США. Подібна динаміка свідчить про

високий рівень чутливості британської економіки до глобальних економічних та фінансових шоків [2].

Однією з ключових особливостей платіжного балансу Великої Британії залишається значна роль сектору міжнародних фінансових послуг. Лондон продовжує зберігати статус одного з провідних світових фінансових центрів, що забезпечує значні надходження від експорту фінансових, страхових та консультаційних послуг. Саме позитивне сальдо торгівлі послугами значною мірою компенсує дефіцит зовнішньої торгівлі товарами. Разом із тим наслідки Brexit призвели до часткового перерозподілу фінансових потоків та зростання невизначеності для міжнародного бізнесу [3].

Додатковий негативний вплив на платіжний баланс Великої Британії мали зростання світових цін на енергоносії та уповільнення темпів економічного зростання у Європі. Високий рівень інфляції, нестабільність валютних курсів та посилення глобальної конкуренції також ускладнювали підтримання зовнішньоекономічної рівноваги. Водночас Велика Британія продовжує залишатися одним із найбільших центрів міжнародного руху капіталу та зберігає високий рівень інвестиційної привабливості.

У перспективі зовнішньоекономічна стійкість Великої Британії значною мірою залежатиме від ефективності економічної політики, спрямованої на підтримку міжнародної конкурентоспроможності, розвиток високотехнологічних галузей та адаптацію до нових умов міжнародної торгівлі після Brexit. Важливу роль також відіграватимуть подальша цифровізація економіки, розвиток фінансових технологій та диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. International Monetary Fund. Balance of Payments Statistics Database. URL: <https://data.imf.org/> (дата звернення: 21.04.2026).
2. Office for National Statistics. Balance of Payments, UK. Available at: <https://www.ons.gov.uk/> (дата звернення: 21.04.2026).
3. Bank of England. Financial Stability Reports. Available at: <https://www.bankofengland.co.uk/> (дата звернення: 21.04.2026).

*Підвисоцька Д. Я., Кириченко М. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БРАЗИЛІЇ ТА АРГЕНТИНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасна світова економіка переживає період значних змін. У таких умовах трансформація зовнішньоекономічних стратегій національних економік стає не лише інструментом зростання, а й механізмом виживання. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження цих процесів базується на фундаментальних працях Дугласа Норта, який у своїй теорії інституційних змін довів, що саме еволюція формальних та неформальних правил визначає здатність держави до адаптації в умовах зовнішніх шоків [1]. Доповненням до цього виступає концепція міжнародної конкурентоспроможності Майкла Портера, викладена у праці "Конкурентна перевага країн" (1990), де наголошується, що в умовах глобалізації успіх національної економіки залежить від здатності галузей до постійної інноваційної модернізації [2].

Аналіз трансформаційних процесів на прикладі Бразилії та Аргентини є особливо показовим, оскільки ці держави є ключовими гравцями Латинської Америки, які мають багаторічний досвід подолання циклічних криз та вимушеної адаптації стратегій до мінливої кон'юнктури глобального ринку.

Дослідження даних саме цих країн у періоди макроекономічної турбулентності дозволяє виявити закономірності переходу від моделі експортно-сировинної орієнтації до стратегій, заснованих на диверсифікації та технологічному оновленні. Емпіричний аналіз трансформаційних процесів за період 2015-2025 років, проведений на основі даних Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), демонструє, що попри глобальну нестабільність, обсяги залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у регіон залишаються вагомим показником адаптивності [3].

Таблиця 1

Потік ПІІ в Аргентину та Бразилію за 2014-2024 роки

Рік	ПІІ в Аргентину, млн дол. США	ПІІ в Бразилію, млн дол. США
2014	9 822	59 089
2015	5 065	63 846
2016	11 759	49 961
2017	3 260	53 700
2018	11 517	66 585
2019	11 717	59 824
2020	6 649	65 386
2021	4 884	28 322
2022	6 658	50 651
2023	15 201	73 352
2024	23 866	64 040

Джерело: Складено автором на основі [5].

За даними UNCTAD, у 2023 році обсяг надходження ПІІ до Бразилії перевищив 73 млрд доларів США, що дозволило країні залишитися одним із головних реципієнтів іноземного капіталу в Латинській Америці. Аргентина, попри складну макроекономічну ситуацію та високий рівень інфляції, збільшила щорічний притік інвестицій до рівня близько 23 млрд доларів США у 2024 році, значна частина яких була спрямована в енергетичний сектор та видобуток літію. Така динаміка свідчить про те, що інвестори продовжують розглядати обидві країни як перспективні ринки навіть в умовах глобальної економічної нестабільності.

Наприклад, Бразилія демонструє позитивну динаміку валового внутрішнього продукту (ВВП) завдяки реалізації програми "Nova Indústria Brasil", спрямованої на реіндустріалізацію та розвиток "зелених" технологій. Згідно зі звітами Міжнародного валютного фонду (МВФ), така стратегія дозволила країні стабілізувати платіжний баланс навіть за умов коливання цін на агропродукцію [4].

Особливу увагу в контексті адаптації до ризиків слід приділити інноваційному сектору. Логіка трансформації передбачає, що цифровізація торговельних операцій та впровадження фінтех-рішень стають фундаментом стійкості. У Бразилії успішним прикладом є розвиток системи миттєвих платежів Pix, що радикально знизило трансакційні витрати для експортерів. Статистика Центрального банку Бразилії підтверджує, що впровадження таких цифрових інструментів сприяло зростанню частки малих та середніх підприємств у зовнішній торгівлі, що зміцнило загальну економічну резистентність країни [5]. Аргентина, у свою чергу, перебуваючи в стані радикальної лібералізації економічної моделі (адміністрація Х. Мілея), фокусується на капіталізації своїх природних переваг у сфері видобутку літію та енергетики (родовище Vaca Muerta). Дані Національного інституту статистики та переписів Аргентини (INDEC) вказують на те, що ставка на енергетичний експорт та дерегуляцію ринку праці є ключовим механізмом подолання гіперінфляції та відновлення довіри іноземних інвесторів у довгостроковій перспективі [6].

Вплив зовнішньоекономічних трансформацій на розвиток цих країн є багатовекторним: з одного боку, спостерігається посилення ролі в межах регіональних об'єднань (МЕРКОСУР) та БРІКС+, а з іншого – зростає залежність від технологічного імпорту. Для України досвід Бразилії та Аргентини у формуванні адаптивних зовнішньоекономічних стратегій є надзвичайно актуальним. Зокрема, важливим є механізм балансування між традиційним аграрним експортом та розбудовою високотехнологічних секторів, а також досвід використання кризових періодів для проведення глибоких інституційних реформ.

Ситуація Бразилії та Аргентини свідчить про те, що навіть у періоди економічної нестабільності держави можуть зберігати конкурентні позиції у світовій економіці, якщо адаптуватимуть зовнішньоекономічну діяльність до нових глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. North, D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/institutions-institutional-change-and-economic-performance/> (дата звернення: 25.04.2026).
2. Porter, M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990. URL: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=188> (дата звернення: 25.04.2026).
3. UNCTADstat. Data Center. Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock. URL: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (дата звернення: 29.04.2026).
4. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, April 2025. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/April> (дата звернення: 29.04.2026).
5. Banco Central do Brasil. Statistics on Pix and payment systems. URL: <https://www.bcb.gov.br/en/statistics/paymentstats> (дата звернення: 30.04.2026).
6. Instituto Nacional de Estadística y Censos (INDEC). Foreign Trade Statistics of Argentina. URL: <https://www.indec.gob.ar/indec/web/Nivel4-Tema-3-2-40> (дата звернення: 30.04.2026).

Іщук В. В., Кириченко М. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЧЕХІЇ

Сучасний економічний розвиток країн Центральної Європи значною мірою визначається ефективністю залучення прямих іноземних інвестицій. Для Чехії ПІІ стали одним із ключових факторів модернізації промисловості, інтеграції до європейських виробничих ланцюгів та забезпечення стійкого економічного зростання. Особливого значення інвестиційні процеси набули після вступу країни до Європейський Союз, коли Чехія перетворилася на одного з провідних реципієнтів іноземного капіталу в регіоні Центрально-Східної Європи.

Теоретичне підґрунтя дослідження впливу ПІІ на економічний розвиток базується на концепціях міжнародної конкурентоспроможності та інвестиційної інтеграції. У дослідженні Septimiu Szabo «FDI in the Czech Republic: A Visegrád Comparison» зазначається, що ПІІ відіграли визначальну роль у розвитку промислового сектору Чехії, особливо автомобілебудування, фінансових послуг та торгівлі [1]. Автор підкреслює, що іноземні інвестиції сприяли створенню робочих місць, зростанню продуктивності праці та інтеграції чеської економіки у глобальні виробничі мережі.

Важливим аспектом є також технологічний ефект ПІІ. У науковій праці Renáta Kosová «Do Foreign Firms Crowd Out Domestic Firms? Evidence from the Czech Republic»

доведено, що присутність іноземних компаній стимулювала підвищення ефективності національних підприємств через технологічні та управлінські трансфери [2]. Водночас посилення конкуренції змушувало місцеві компанії модернізувати виробництво та підвищувати якість продукції.

Емпіричний аналіз статистичних даних свідчить про значний рівень інвестиційної активності Чехії у 2020-2025 роках. За даними платіжного балансу, обсяг прямих іноземних інвестицій у формі зобов'язань зріс з 8515 млн дол. США у 2020 році до 13513 млн дол. США у 2024 році. Навіть у 2025 році, попри нестабільність міжнародної економічної кон'юнктури, рівень ПІІ залишався високим – понад 10 млрд дол. США [3]. Це свідчить про збереження інвестиційної привабливості чеської економіки та довіри міжнародних інвесторів.

Одним із головних факторів залучення ПІІ у Чехію є стабільне макроекономічне середовище, вигідне географічне положення, високий рівень індустріалізації та тісна інтеграція до ринку ЄС. Значну роль також відіграє наявність кваліфікованої робочої сили та розвиток транспортної інфраструктури. Іноземні компанії активно інвестують у машинобудування, автомобільну промисловість, електроніку та фінансовий сектор, що забезпечує структурну модернізацію економіки країни.

Водночас високий рівень залежності від іноземного капіталу створює певні ризики для національної економіки. Зокрема, значні обсяги репатріації прибутків іноземними корпораціями можуть посилювати дефіцит первинних доходів платіжного балансу. Крім того, орієнтація на експортно-виробничі моделі робить економіку Чехії чутливою до коливань зовнішнього попиту, насамперед з боку країн ЄС.

Таким чином, прямі іноземні інвестиції стали одним із ключових чинників економічного розвитку Чехії, забезпечивши модернізацію виробництва, зростання продуктивності праці та інтеграцію країни у світову економіку. Подальший розвиток чеської економіки буде обумовлений здатністю держави поєднувати залучення іноземного капіталу з підтримкою національного інноваційного сектору та зменшенням структурної залежності від зовнішніх інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Szabo S. FDI in the Czech Republic: A Visegrád Comparison. European Economy Economic Brief 042. Brussels: European Commission, 2019.
2. Kosová R. Do Foreign Firms Crowd Out Domestic Firms? Evidence from the Czech Republic // The Review of Economics and Statistics. 2010. Vol. 92(4). P. 861–881.
3. IMF Balance of Payments Statistics Database. URL: <https://data.imf.org/> (дата звернення: 30.04.2026).

*Дразніна О. В., Кириченко М. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПОТОЧНИЙ РАХУНОК ІНДІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасний розвиток світової економіки супроводжується посиленням нестабільності міжнародних фінансових ринків, змінами у глобальних ланцюгах доданої вартості та трансформацією зовнішньоекономічних стратегій держав. У таких умовах особливого значення набуває аналіз поточного рахунку платіжного балансу як одного з ключових індикаторів зовнішньоекономічної стійкості країни.

Для Індії, яка є однією з найбільших економік світу та провідною державою Південної Азії, стан поточного рахунку безпосередньо впливає на макроекономічну

стабільність, валютний курс, рівень інвестиційної привабливості та темпи економічного зростання.

Теоретичне підґрунтя дослідження базується на концепціях відкритої економіки та міжнародної конкурентоспроможності. У праці Eswar Prasad “The Future of India’s Economy” зазначається, що економічне зростання Індії значною мірою залежить від здатності країни підтримувати збалансованість зовнішньоекономічних потоків та забезпечувати стабільність платіжного балансу [1].

Автор наголошує, що розвиток експорту послуг та цифрового сектору став одним із ключових факторів зміцнення зовнішньоекономічної позиції Індії. Водночас у дослідженні Rakesh Mohan “India’s External Sector: Stability and Vulnerabilities” підкреслюється, що дефіцит поточного рахунку залишається одним із головних ризиків для індійської економіки через значну залежність країни від імпорту енергоносіїв та коливань світових цін на нафту [2].

Емпіричний аналіз статистичних даних свідчить про неоднозначну динаміку поточного рахунку Індії у 2020-2025 роках. Після значного скорочення дефіциту у період пандемії COVID-19 унаслідок зменшення імпорту та зростання експорту цифрових послуг, у подальші роки відбулося поступове погіршення сальдо поточного рахунку. Найгірший показник був у 2022 році у розмірі -79 млрд дол. [3].

Основними причинами цього стали підвищення вартості енергетичного імпорту, збільшення внутрішнього попиту та посилення глобальної інфляції. Водночас високі темпи розвитку ІТ-сектору та аутсорсингових послуг дозволили частково компенсувати негативний вплив торговельного дефіциту.

Особливу роль у стабілізації поточного рахунку Індії відіграє експорт послуг, насамперед у сфері інформаційних технологій, фінансових сервісів та цифрових платформ. Саме розвиток високотехнологічних секторів забезпечує стабільний приплив валютних надходжень і сприяє зміцненню позицій країни у світовій економіці. Крім того, важливим джерелом підтримки поточного рахунку залишаються грошові перекази індійських трудових мігрантів, обсяги яких є одними з найбільших у світі.

Водночас значна залежність Індії від імпорту енергоносіїв створює структурні ризики для зовнішньоекономічної стабільності. Коливання світових цін на нафту та газ безпосередньо впливають на дефіцит торговельного балансу та курс національної валюти. У зв’язку з цим уряд Індії активно реалізує програми розвитку відновлюваної енергетики, локалізації виробництва та стимулювання експорту високотехнологічної продукції.

Таким чином, поточний рахунок відіграє важливу роль у забезпеченні економічного розвитку Індії та відображає рівень адаптивності національної економіки до глобальних викликів.

У майбутньому підвищення ефективності зовнішньоекономічної політики країни має бути пов’язане з розвитком високотехнологічних галузей, скороченням імпортової залежності та розширенням присутності індійських товарів і послуг на світових ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Prasad E. The Future of India’s Economy: Prospects and Challenges. Brookings Institution Press, 2022.
2. Mohan R. India’s External Sector: Stability and Vulnerabilities // Reserve Bank of India Bulletin. 2023. URL: <https://www.rbi.org.in> (дата звернення: 22.04.2026).
3. International Monetary Fund. Balance of Payments Statistics Database. URL: <https://data.imf.org> (дата звернення: 22.04.2026).

ПОТОЧНИЙ РАХУНОК ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ГРЕЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасна світова економіка характеризується високим рівнем нестабільності, що супроводжується посиленням інфляційних процесів, енергетичними кризами та структурними змінами міжнародної торгівлі. У таких умовах особливого значення набуває аналіз поточного рахунку платіжного балансу як одного з ключових індикаторів зовнішньоекономічної стійкості держави. Для Греції проблема збалансованості поточного рахунку є особливо актуальною через тривалі наслідки боргової кризи, високу залежність від імпорту енергоносіїв та значну роль туристичного сектору у формуванні валютних надходжень.

Теоретичне підґрунтя дослідження базується на сучасних концепціях макроекономічної стабільності та зовнішньоекономічної рівноваги. У статті Heather D. Gibson та George Tavlás “The Greek Economic Crisis: Causes and Consequences” наголошується, що хронічний дефіцит поточного рахунку став одним із ключових факторів накопичення зовнішньої заборгованості Греції та посилення фінансової нестабільності після світової кризи 2008 року [1]. Автори підкреслюють, що залежність економіки від зовнішнього фінансування суттєво підвищує вразливість країни до глобальних шоків.

У дослідженні Kevin Featherstone “External Imbalances and Economic Adjustment in Greece” зазначається, що відновлення зовнішньоекономічної рівноваги Греції значною мірою залежить від розвитку конкурентоспроможного експорту, модернізації виробництва та підвищення ефективності державної економічної політики [2]. Особливе значення автор надає туристичному сектору та транспортним послугам як джерелам компенсації торговельного дефіциту.

Емпіричний аналіз статистичних даних МВФ свідчить про збереження дефіциту поточного рахунку Греції у 2020-2024 роках.

Так, у 2020 році дефіцит поточного рахунку становив 13629 млн дол. США, у 2021 році – 15614 млн дол. США, а у 2022 році зріс до 23713 млн дол. США. У 2023 році дефіцит скоротився до 16468 млн дол. США, проте у 2024 році знову збільшився до 18217 млн дол. [3]. Така динаміка свідчить про збереження структурних дисбалансів у зовнішньоекономічному секторі країни.

Одним із головних факторів погіршення поточного рахунку стало підвищення вартості імпортованих енергоносіїв та збільшення внутрішнього попиту на імпортну продукцію.

Водночас позитивний вплив на зовнішньоекономічну стабільність Греції продовжує здійснювати туристичний сектор, доходи від морських перевезень та приплив іноземного капіталу.

Зокрема, лише у 2024 році зростання вартості зобов'язань за прямими іноземними інвестиціями резидентів Греції перед іноземними інвесторами перевищило 6742 млн дол. США, що свідчить про збереження інвестиційної привабливості країни навіть в умовах глобальної нестабільності. При цьому аналогічний показник для вартості активів грецьких прямих іноземних інвестицій за кордоном зріс за аналогічний період лише на 2,2 млрд доларів [3].

Таким чином, поточний рахунок Греції відображає складний процес адаптації національної економіки до сучасних глобальних викликів. Подальша стабілізація зовнішньоекономічного сектору країни потребуватиме стимулювання розвитку

конкурентоспроможного експорту, зменшення енергетичної залежності та забезпечення ефективного використання іноземних інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Gibson H. D., Hall S. G., Tavlás G. S. The Greek Financial Crisis: Growing Imbalances and Sovereign Spreads // Journal of International Money and Finance. 2012. Vol. 31(3). P. 498-516. URL: SSRN PDF
2. Featherstone K. The Greek Sovereign Debt Crisis and EMU: A Failing State in a Skewed Regime // Journal of Common Market Studies. 2011. Vol. 49(2). P. 193-217.
3. International Monetary Fund. Balance of Payments Statistics Database. URL: <https://data.imf.org> (дата звернення: 30.04.2026).

*Родян К. Ю. д. філ. доц. Алексеєвська Г. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Економічний розвиток є ширшим поняттям, ніж економічне зростання, оскільки охоплює рівень людського потенціалу, інноваційний прогрес та структурні зміни, які формують довгострокову стійкість суспільства.

Економіка Великої Британії традиційно належить до найбільших і найрозвиненіших у світі. Водночас сучасний етап її розвитку характеризується поєднанням структурних викликів та нових можливостей, що зумовлено наслідками виходу країни з Європейського Союзу, змінами у світовій торгівлі, енергетичною кризою, інфляційними процесами та трансформацією глобальних фінансових ринків.

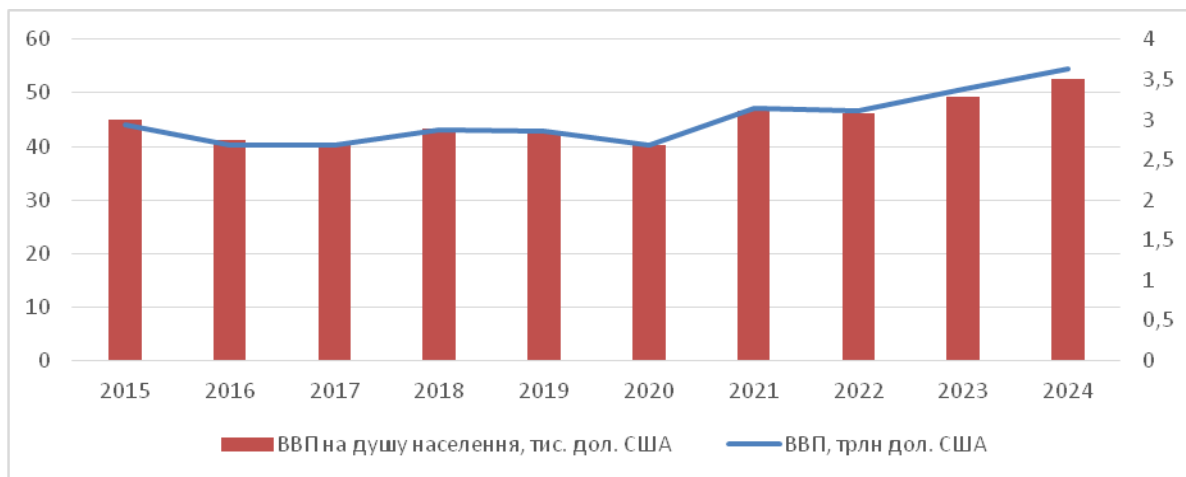

Рис. 1 ВВП та ВВП на душу населення Великої Британії

Джерело: [1]

При аналізі тенденцій ВВП можна виділити зниження у 2016–2017 рр., спричинене Брекзитом, та у 2020 р. через пандемію, і у 2022 році через енергетичну кризу. Але загалом економіка демонструє зростання. У 2024 р. ВВП досяг 3,64 трлн дол. США. У 2025 році валовий внутрішній продукт Сполученого Королівства становив 3,96 трлн дол. США [2]. У I кварталі 2026 року спостерігалось зростання економічної активності, а ВВП у першому кварталі 2026 року збільшився на 0,5 % порівняно з попереднім періодом [3].

Вихід Великої Британії з ЄС змінив логістику торговельних потоків, ускладнив митні процедури та створив додаткові бар'єри для малого і середнього бізнесу. Водночас уряд активно переорієнтовує зовнішньоекономічну політику на нові ринки Азії,

Північної Америки та країн Співдружності. Підписання нових торговельних угод сприяє диверсифікації експорту та зниженню залежності від європейського ринку [4].

ВВП на душу населення встановив рекорд у 52,65 тис. дол. США у 2024 р.

Разом із тим темпи зростання залишаються помірними. Експерти МВФ відзначають, що однією з головних довгострокових проблем Великої Британії є низька продуктивність праці, яка обмежує потенціал економічного зростання. Недостатній приріст продуктивності негативно впливає на конкурентоспроможність підприємств, рівень доходів населення та інвестиційну активність [5].

Рівень зайнятості досяг історичного максимуму у 2019 р. (60,36 %), після чого знизився під впливом пандемії і не відновився до 2024 р. (59,14 %) [1]. Ринок праці характеризується відносною стійкістю, хоча спостерігається дефіцит робочої сили в окремих секторах, зокрема, охороні здоров'я, транспорті, будівництві та сфері гостинності.

Після скорочення трудової міграції з країн ЄС проблема нестачі кадрів набула особливої актуальності. Це стимулює роботодавців до автоматизації виробництва та підвищення заробітної плати [6].

Державний борг Великої Британії різко зріс у період пандемії COVID-19 і досяг рівня близько 105,6 % ВВП у 2020 році, що стало наслідком масштабних фінансових заходів підтримки економіки, включаючи програми субсидій для бізнесу, підтримку зайнятості та збільшення державних витрат на охорону здоров'я.

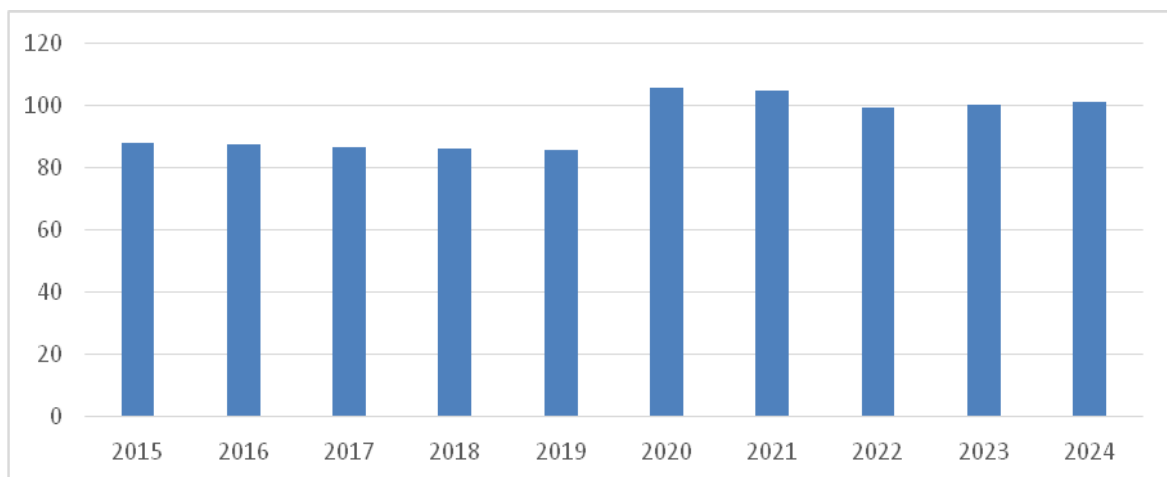

Рис. 2. Державний борг Великої Британії, %
Джерело: [1]

Але аналізуючи державний борг, варто звернути увагу на те, що структура державного боргу Великої Британії номінована у національній валюті, фунті стерлінгів, що зменшує ризики, пов'язані з коливаннями валют. Також значна частка боргу представлена довгостроковими державними облігаціями, що дозволяє рівномірно розподіляти виплати в часі та зменшує короткостроковий тиск на бюджет. По-третє, державні облігації Великої Британії є інвестиційними інструментами інвесторів. У результаті цих факторів ризик фінансової нестабільності або дефолту залишається низьким навіть при високому рівні державного боргу [7].

Важливим фактором розвитку залишається інфляція.

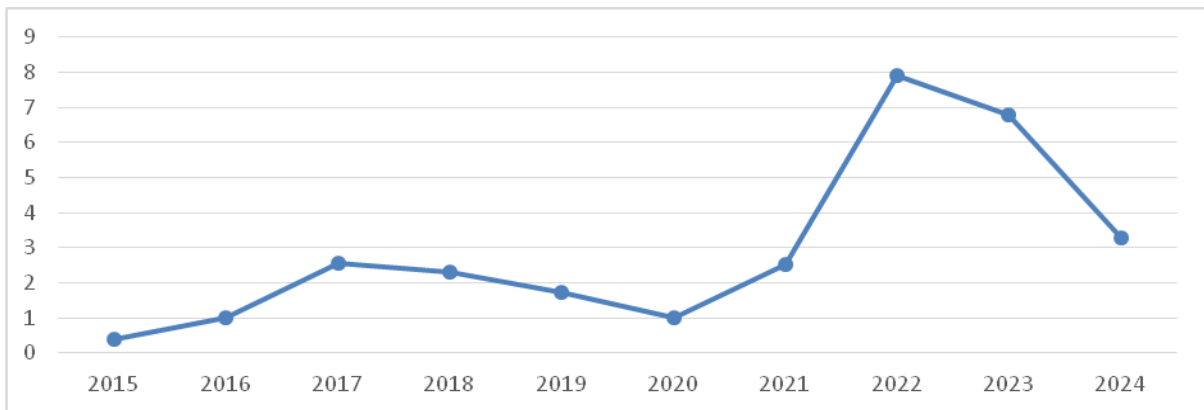

Рис. 3 Рівень споживчої інфляції Великої Британії, %
Джерело: [1]

У 2015–2019 роках інфляція залишалася відносно низькою та стабільною, коливаючись у межах приблизно 0,3–2,5%, що відповідало загалом контрольованому ціновому середовищу.

У 2020 році інфляція знизилася майже до 1% через економічне сповільнення, пов'язане з пандемією COVID-19. Починаючи з 2021 року, спостерігається різке зростання інфляції, яке досягло піку у 2022 році (близько 7,9%) через енергетичну кризу, порушення глобальних ланцюгів постачання та загальне зростання цін. У 2023 році інфляція почала знижуватися, а у 2024 році зменшилася до 3,3%, що свідчить про поступову стабілізацію цінової ситуації, хоча рівень все ще залишається вищим за довгострокові цільові показники. Сьогодні ці тенденції зберігаються, і основними причинами стали підвищення вартості енергоносіїв, транспортних витрат та продовольства.

Це негативно впливає на купівельну спроможність домогосподарств і стримує споживчий попит. У відповідь на інфляційні ризики Банк Англії проводить обережну монетарну політику. Високі процентні ставки певною мірою стримують кредитування бізнесу та населення, але одночасно сприяють зниженню інфляційних очікувань [8].

Позитивною тенденцією є розвиток інноваційної економіки. Велика Британія активно інвестує у цифрові технології, штучний інтелект, біотехнології, «зелену» енергетику та наукові дослідження. Урядова політика спрямована на формування високотехнологічних кластерів і підтримку стартапів, що створює передумови для структурної модернізації господарства [9].

Отже, серед основних ризиків подальшого розвитку слід виділити високий рівень державного боргу, бюджетний дефіцит, уповільнення світової торгівлі, геополітичну нестабільність та коливання енергетичних ринків. Крім того, зберігається проблема регіональної нерівності між Лондоном та іншими територіями країни.

Перспективи економічного розвитку Великої Британії пов'язані з реалізацією політики технологічного оновлення, стимулюванням інвестицій, модернізацією інфраструктури та підвищенням продуктивності праці. Важливим напрямом є також поглиблення торговельного співробітництва з міжнародними партнерами та розвиток внутрішнього ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank Data. United Kingdom. <https://data.worldbank.org/country/united-kingdom?view=chart> (дата звернення: 15.05.2025).
2. Worldometers. United Kingdom GDP. <https://www.worldometers.info/uk/ввп/велика-британія-ввп/> (дата звернення: 28.04.2026).

3. Office for National Statistics (ONS). GDP monthly estimate, UK: February 2026. <https://www.ons.gov.uk/economy/grossdomesticproductgdp/bulletins/gdpmonthlyestimateuk/february2026> (дата звернення: 28.04.2026).
4. UK Government. The UK's trade strategy. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-trade-strategy/the-uks-trade-strategy> (дата звернення: 28.04.2026).
5. International Monetary Fund (IMF). United Kingdom Article IV Consultation 2025. <https://www.imf.org/en/news/articles/2025/05/27/cs-uk-aiv-2025> (дата звернення: 28.04.2026).
6. Sumption Madeleine. Shortages, high-demand occupations, and the post-Brexit UK immigration system. Oxford Review of Economic Policy. Vol. 38(1), 2022, pp. 97–111. <https://doi.org/10.1093/oxrep/grac004> (дата звернення: 28.04.2026).
7. UK Government. Debt Management Report 2026–27. <https://www.gov.uk/government/publications/debt-management-report-2026-27> (дата звернення: 28.04.2026).
8. The Guardian. UK inflation rises as fuel prices soar amid geopolitical tensions. <https://www.theguardian.com/business/2026/apr/22/uk-inflation-rises-soaring-fuel-prices-iran-war> (дата звернення: 28.04.2026).
9. UK Government. Tech innovators backed to set up and scale up in Britain. <https://www.gov.uk/government/news/tech-innovators-backed-to-set-up-and-scale-up-in-britain-through-industrial-strategy> (дата звернення: 28.04.2026).

Коваль В. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СУВЕРЕННИХ ОБЛІГАЦІЙ У ПІВНІЧНІЙ ЄВРОПІ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ CARRY TRADE СТРАТЕГІЙ

В умовах глобалізації фінансових ринків питання ефективного розміщення інвестицій набуває особливої актуальності. Інвестори постійно шукають можливості отримання вищої дохідності за рахунок різниці у процентних ставках між країнами, що робить стратегії міжнародного арбітражу, зокрема Carry Trade, важливим інструментом сучасного фінансового аналізу. Дослідження таких стратегій дозволяє не лише оцінити привабливість державних облігацій окремих країн, але й зрозуміти взаємозв'язок між процентними ставками, валютними курсами та макроекономічними умовами.

У даному дослідженні розглядається застосування операцій Carry Trade як інструменту оцінки привабливості державних облігацій різних країн. Основна увага приділяється порівнянню дохідності суверенних боргових інструментів Данії, Норвегії та Швеції, що дозволяє виявити відмінності у потенційній прибутковості інвестування в межах скандинавського регіону.

Аналіз базується на використанні національних валют відповідних країн, а саме: данської, норвезької та шведської крон - у поєднанні з моделлю фінансування через японську єну, яка обрана як валюта запозичення завдяки низькому рівню процентних ставок. Для забезпечення коректності порівняння застосовується єдиний підхід до розрахунків: початковий обсяг інвестицій становить 1 000 000 JPY, а ставка кредитування встановлена на рівні 2,125% річних.

Дослідження орієнтоване на аналіз однорічних державних облігацій станом на 29 квітня 2026 року. З метою врахування валютного ризику у розрахунках використовується припущення про умовну девальвацію кожної з валют на рівні 1% протягом року, що дозволяє більш реалістично оцінити ефективність стратегії Carry Trade в умовах можливих коливань валютних курсів.

У межах дослідження можна простежити ситуацію, коли шведська та норвезька крони мають практично однаковий курс відносно базової валюти, що пояснюється

сукупністю декількох факторів. Близькі процентні ставки знижують стимули для переходу капіталу між цими валютами, а їх регіональне розташування формує сприйняття інвесторами як єдиного “північного” сегмента.

Водночас однаковий поточний курс не означає однакового рівня ризику, що є принципово важливим для аналізу Carry Trade. Норвезька крона значною мірою залежить від кон’юнктури енергетичних ринків, тому її динаміка більш чутлива до змін цін на нафту і газ, тоді як шведська крона відображає стан диверсифікованої промислової економіки. Це означає, що за однакових стартових умов потенційна дохідність операцій може відрізнятись через різну ймовірність валютних коливань у майбутньому. Саме тому в дослідженні доцільно поєднати аналіз процентного диференціалу з моделюванням валютного ризику, щоб показати, як структурні особливості економік впливають на ефективність інвестиційної стратегії.

Результати розрахунків показали суттєву диференціацію прибутковості між країнами. У випадку Данії інвестор отримує близько 3 909 JPY чистого прибутку, що відповідає приблизно 0,4% річних. Для Швеції цей показник становить близько 10 260 JPY або приблизно 1% річних. Водночас Норвегія демонструє значно вищий результат - близько 32 103 JPY, що відповідає приблизно 3,2% річних. Таким чином, навіть за однакових стартових умов та близьких валютних курсів ефективність стратегії суттєво залежить від рівня дохідності облігацій, який у Норвегії значно перевищує показники сусідніх країн - 4,405% річних у порівнянні з приблизно 2,25% у сусідів. Це пояснюється структурними особливостями економіки, зокрема значною роллю енергетичного сектору, що формує загалом вищу премію за ризик і, відповідно, вищу дохідність державних паперів.

Порівняння з минулорічними даними свідчить про різке зростання дохідності у скандинавських країнах. Якщо у квітні 2025 року показники становили лише 0,05% для Данії та 0,08% для Швеції, то у 2026 році вони зросли у середньому більш ніж до 2% річних. Основними причинами такого зростання можна виокремити посилення монетарної політики центральних банків у відповідь на інфляційні процеси, підвищення базових ставок, а також загальні різкі та непередбачувані тенденції на глобальних фінансових ринках. У результаті державні облігації стали пропонувати вищу дохідність для компенсації ризиків і стримування інфляції. Водночас Норвегія, на відміну від Данії та Швеції, демонструє ще більш високі ставки через додаткові фактори, пов’язані з волатильністю енергетичних ринків, що підвищує вимоги інвесторів до прибутковості.

Коли прибутковість державних або корпоративних облігацій перебуває на низькому рівні, інвестиції в такі інструменти можуть виглядати менш привабливими з точки зору максимізації доходу. Однак навіть у таких умовах зберігається мінімальна, але стабільна дохідність. Фактично такі інструменти виконують роль захисного активу, дозволяючи інвесторам зберігати капітал і отримувати хоча б невеликий, але гарантований дохід. Саме тому такі облігації залишаються важливою складовою інвестиційних портфелів, навіть попри існування альтернатив із вищою дохідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Відсоткові ставки країн, URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/japan/bank-lending-rate> (дата звернення 29.04.2026)
2. 2.Exchange rates, інтернет-ресурс XE URL:<https://www.xe.com/currencycharts/?from=USD&to=DKK&view=10Y> (дата звернення 29.04.2026)
3. World Government Bonds, інтернет-ресурс «Investing» URL:https://www.investing.com/rates-bonds/norway-government-bonds?maturity_from=40&maturity_to=260 (дата звернення 29.04.2026)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ШОКІВ*

*Тези підготовлено у межах проекту

101048173 – Monetary policy – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

«Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України»

Монетарна політика Польщі упродовж останніх трьох десятиліть зазнала глибокої трансформації під впливом як внутрішніх структурних змін, так і глобальних економічних шоків, що обумовило еволюцію її інструментарію та механізмів трансмісії. Перехід країни до режиму інфляційного таргетування у 1999 році, що реалізується НБП, який з початку 2004 р. встановив цільовий показник інфляції на рівні 2,5% +/-1 в.п., став ключовим інституційним зрушенням, що визначив сучасну парадигму монетарного регулювання. Для Польщі це означало перехід до режиму, де процентна політика становилася головним каналом впливу на економіку, а валютний курс переходив до режиму плаваючого, виконуючи роль головного амортизатора зовнішніх шоків [1].

Теоретичною основою аналізу виступає концепція трансмісійного механізму, що включає процентний, кредитний та валютний канали. Дослідження НБП свідчать, що процентний канал залишається домінуючим, впливаючи через зміну ринкових ставок на інвестиційну та споживчу активність, тоді як кредитний канал поступово посилює свою роль унаслідок розвитку фінансового сектору. За допомогою VAR – моделей у звітах НБП підтверджено, що структура трансмісійного механізму не є сталою: відбувається зменшення значущості валютного каналу та зростання ролі кредитного й очікувань економічних агентів [2].

Період після 2015 року характеризується особливим посиленням ролі нетрадиційних інструментів монетарної політики. У відповідь на пандемію COVID-19 НБП активно застосовував кількісне пом'якшення, операції з викупу активів та інтервенції на валютному ринку, що підтверджується загальною стабільністю валютного курсу країни, зростанням балансу НБП та збільшенням грошової маси. (див. рис. 1) [3].

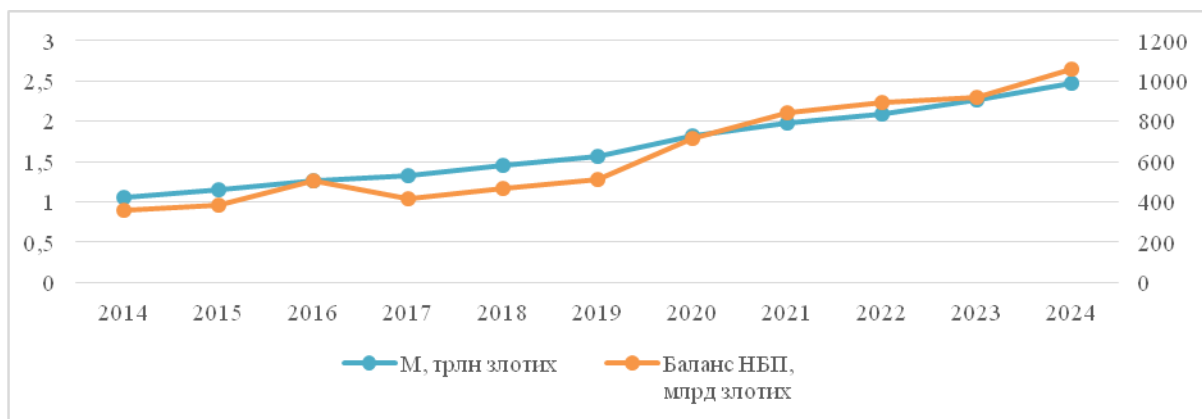

Рис. 1. Динаміка балансу НБП та грошової маси Польщі у 2014-2024 рр.

Джерело: сформовано на основі [5], [6]

Такі заходи дозволили стабілізувати фінансові ринки та підтримати економічну активність, однак їх ефективність у стримуванні інфляції була досить обмеженою. Крім того, соціологічні оцінки свідчать про відносно низьке сприйняття ефективності

монетарної політики серед економічних агентів у періоди сильних шоків, що підкреслює важливість довіри та комунікаційної політики центрального банку [3], [4].

Попри позитивний вплив монетарної політики на підтримку економічного розвитку країни, тривале застосування стимулюючих заходів та геополітичні шоки, зокрема війна в Україні, призвели до зростання інфляційного тиску. У 2021–2023 роках Польща зіткнулася з різким підвищенням рівня інфляції, що суттєво вплинуло на купівельну спроможність населення та соціально-економічну рівновагу (див. рис. 2) [7].

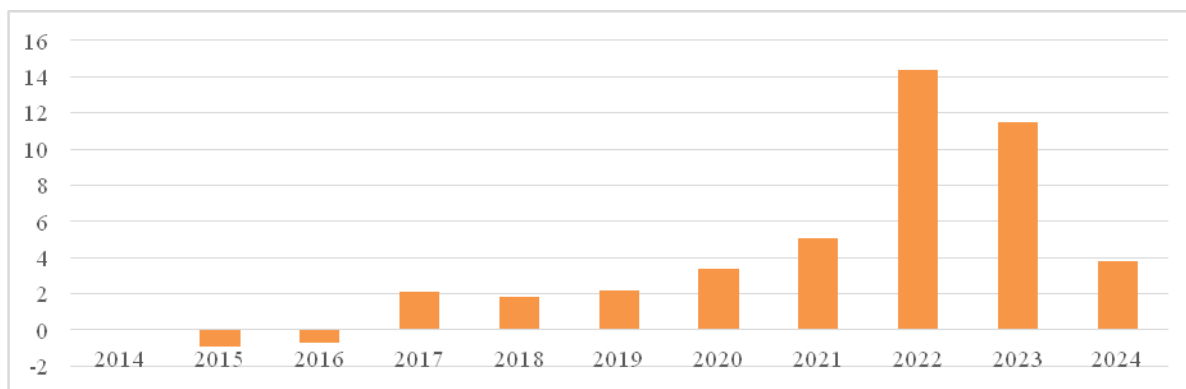

Рис. 2. Динаміка рівня інфляції в Польщі, %

Джерело: сформовано на основі [6]

Для стримування інфляції НБП здійснив перехід до більш жорсткої монетарної позиції, що включало підвищення ключової процентної ставки та посилення вимог до банківського резервування, у вигляді повернення частки обов'язкових резервів до 3,5% у 2023 році. Загалом базова ставка НБП у 2021-2023 роках збільшилась на 6 відсоткових пунктів, як реакція на інфляційний сплеск в дані роки, після чого знизилась до 5,75% у 2024 році, що свідчить про подальшу нормалізацію. Водночас валютний курс демонструє загальну стабільність, зазнаючи коливань в межах 3-4 PLN/USD, що підтверджує його роль як автоматичного стабілізатора в умовах зовнішніх шоків (див. рис. 3) [7].

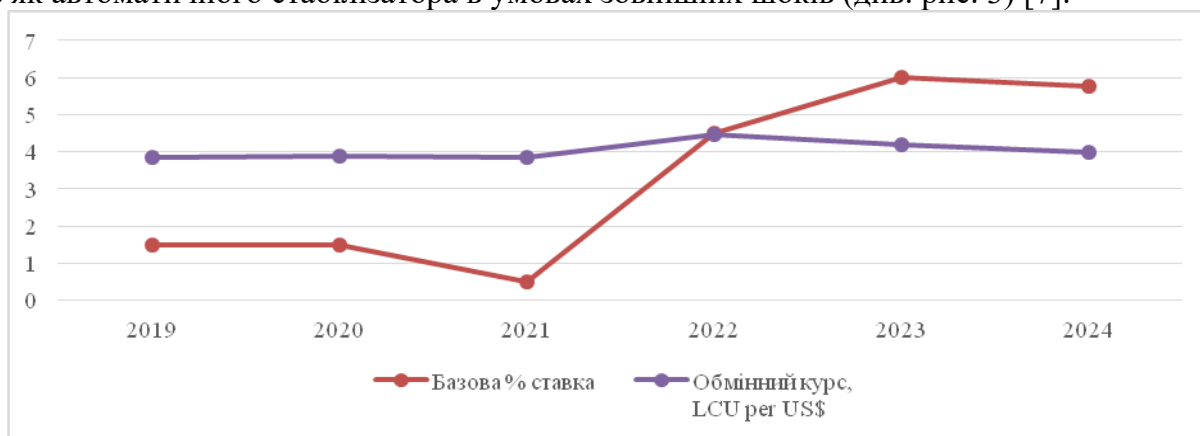

Рис. 3. Динаміка базової процентної ставки НБП та обмінного курсу польського злотого до доларів США

Джерело: сформовано на основі [6], [7]

Своєчасне коригування монетарної політики НБП дозволило знизити рівень інфляції приблизно на 3 відсоткові пункти у 2023 році, водночас зберігаючи позитивну динаміку економічного розвитку та зростання ВВП [7].

Оцінка ефективності монетарного регулювання Польщі демонструє дещо неоднозначні результати. З одного боку, емпіричні дослідження підтверджують, що дії НБП сприяють зниженню волатильності ключових макроекономічних показників, таких

як інфляція, безробіття та ВВП, що свідчить про загальну дієвість монетарної політики як інструменту макроекономічної стабілізації. З іншого боку, ефективність політики у досягненні цільових орієнтирів інфляції в короткостроковій перспективі часто обмежується впливом зовнішніх факторів, що виходять за межі контролю центрального банку [8].

Суттєвим аспектом трансформації також постає зміна ролі очікувань економічних агентів. Ефективність монетарної політики дедалі більше залежить від здатності центрального банку формувати стабільні інфляційні очікування через прозору комунікацію та прогнозу політику. У цьому контексті важливим є перехід до більш гнучких підходів, що враховують невизначеність та нестабільність глобального економічного середовища [9].

Таким чином, трансформація грошово-кредитної політики Польщі проявляється у чіткому переході від часткової орієнтації на валютний курс у 1990-х роках до повноцінного режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом, що дозволило використовувати валюту як амортизатор під час криз 2008–2009 рр. і пандемії COVID-19. Водночас емпіричні дослідження НБП та ЄЦБ підтверджують, що після інтеграції до ЄС відбулося посилення процентного каналу трансмісії та зниження ролі валютного. За цих умов підвищення ефективності монетарної політики вимагає конкретних дій – узгодженості з бюджетно-фіскальною політикою, особливо в кризові періоди, поглиблення внутрішнього кредитного ринку через розширення довгострокового банківського кредитування та ринку облігацій, а також переходу НБП до чіткої політики щодо керування процентними ставками, що у обумовлюватиме зниження інфляційних очікувань та зменшення волатильності інфляції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коломієць Г.М., Синілова О.М. Інфляційне таргетування та фінансова стабільність: компаративний аналіз заходів в Україні та Польщі. Інвестиції: практика та досвід № 8/2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2017/6.pdf (дата звернення 12.04.2026)
2. Monetary policy transmission mechanism in Poland. What do we know in 2023? NBP Working Paper No. 365, 2023. URL: https://static.nbp.pl/publikacje/materialy-i-studia/365_en.pdf (дата звернення 29.03.2026)
3. Konrad Trzonkowski. Monetary Policy and Inflation Dynamics: A Comparative Analysis of Pre- and Post-Pandemic Periods in Poland and in Selected Economies. *Studia Sieci Uniwersytetów Pogramicza*, 9:338-353. URL: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/19552/1/SUP_9_2025_K_Trzonkowski_Monetary_Policy_and_Inflation_Dynamics.pdf (дата звернення 03.04.2026)
4. Kamila Szmigiel. NBP Monetary Policy in 2020–2022 in the Light of Central Banks' Responses to External Shocks. *Finanse i Prawo Finansowe* 2(46):97-122. URL: <https://czasopisma.uni.lodz.pl/fipf/article/download/26399/26632/67098> (дата звернення 03.04.2026)
5. Poland Central Bank Balance Sheet. TradingView: веб-сайт. URL: <https://www.tradingview.com/symbols/ECONOMICS-PLCBBS/?timeframe=ALL> (дата звернення 13.04.2026)
6. The World Bank: веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення 13.04.2026)
7. Алексеевська Г.С., Баркар К.І. Роль монетарної політики у формуванні макроекономічної стабільності Польщі. *Економіка та суспільство*: випуск №73/2025. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5844/5785> (дата звернення 03.04.2026)
8. Konrad Trzonkowski. Discretion as a policy tool – an analysis of the NBP's role in intervention strategies during the economic crisis. *Journal of Modern Science* 2/62/2025. URL: <https://www.jomswsge.com/pdf-207534-127032?filename=127032.pdf> (дата звернення 03.04.2026)

9. Tobias Adrian. The Role of Inflation Expectations in Monetary Policy. Deutsche Bundesbank Symposium. URL: <https://www.imf.org/en/news/articles/2023/05/15/sp-role-inflation-expectations-monetary-policy-tobias-adrian> (дата звернення 30.03.2026)

*Гайдулян В. В. д. філ. доц. Алексеєвська Г. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ*

*Тези підготовлено у межах проєкту
101048173 – Monetary policy – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH
«Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України»

Протягом багатьох років Німеччина залишається однією з провідних економік світу. Вона базується на поєднанні потужної промислової бази, розвинуеного сектору послуг та високого рівня інноваційної активності. Важливою рисою є експортна орієнтація економіки, що забезпечує її стійкі позиції у міжнародній торгівлі. Високий рівень продуктивності праці досягається завдяки значним інвестиціям у технології, освіту та науково-дослідну діяльність, а ефективна взаємодія між державою, бізнесом і науковими установами формує сприятливе середовище для економічного розвитку [1].

Натомість економіка України перебуває на етапі структурної трансформації та характеризується більшою вразливістю до внутрішніх і зовнішніх шоків. Її структура має переважно сировинний характер, що обмежує можливості створення високої доданої вартості. Низький рівень інвестицій, інституційні проблеми та військово-політичні ризики стримують економічне зростання, незважаючи на наявний потенціал, зокрема людський капітал і ресурсну базу [2].

Порівняльний аналіз основних макроекономічних показників за 2020-2024 роки дозволяє чітко визначити відмінності у рівнях розвитку двох країн. Зокрема, обсяг валового внутрішнього продукту Німеччини упродовж аналізованого періоду залишався стабільно високим і коливався в межах понад 3,5 трлн дол. США, тоді як в Україні цей показник є значно нижчим і демонструє суттєві коливання, особливо у 2022 році. Аналогічна ситуація спостерігається щодо ВВП на душу населення, який у Німеччині перевищує український у декілька разів, що свідчить про істотний розрив у рівні добробуту населення.

Аналіз інфляційних процесів показує, що в Німеччині рівень інфляції загалом залишається контрольованим, навіть попри його зростання у 2022-2023 роках. В Україні інфляція є значно вищою та більш волатильною, що створює додаткові ризики для економічної стабільності та ускладнює довгострокове планування. Схожа тенденція спостерігається і на ринку праці у Німеччині, рівень безробіття є стабільно низьким, тоді як в Україні він залишається значно вищим, що свідчить про наявність структурних проблем.

Важливим індикатором є також прямі іноземні інвестиції. Німеччина демонструє стабільно високі обсяги їх залучення, що пояснюється високим рівнем довіри інвесторів, розвинуеною інфраструктурою та ефективним інституційним середовищем. В Україні обсяги інвестицій значно нижчі та нестабільні, що обумовлено підвищеними ризиками та недостатньо сприятливим бізнес-кліматом.

Проведений аналіз підтверджує наявність суттєвого розриву між країнами за ключовими макроекономічними показниками, що відображає різний рівень економічного розвитку, ефективності інституцій та стабільності економічного середовища.

З огляду на досвід Німеччини, для України доцільним є формування комплексного підходу до економічного розвитку. Насамперед необхідно стимулювати структурну модернізацію економіки через розвиток промисловості та високотехнологічних галузей, що дозволить збільшити частку продукції з високою доданою вартістю та зменшити залежність від сировинного експорту. Важливим напрямом є також активізація інноваційної діяльності, що передбачає збільшення інвестицій у науку, технології та цифровізацію економіки [4].

Ключовим фактором економічного зростання є покращення інвестиційного простору. Це потребує зміцнення правової системи, забезпечення захисту прав власності, підвищення прозорості корупції. Формування стабільного та передбачуваного бізнес-середовища сприятиме залученню іноземного та внутрішнього капіталу.

Важливу роль відіграє розвиток людського капіталу. Доцільним є впровадження елементів дуальної системи освіти, яка успішно функціонує в Німеччині, що дозволить підвищити рівень професійної підготовки кадрів і зменшити дисбаланси на ринку праці. Це сприятиме зростанню продуктивності праці та підвищенню конкурентоспроможності економіки [5].

Підтримка малого і середнього бізнесу є основою для економічної динаміки України. Створення сприятливих умов для підприємництва, спрощення регуляторних процедур та розширення доступу до фінансових ресурсів сприятимуть активізації економічної діяльності. А також контроль інфляції, ефективна бюджетна політика та підтримка стабільності національної валюти є ключовими передумовами для сталого економічного розвитку та зростання довіри інвесторів [6].

Отже, досвід Німеччини свідчить, що поєднання інноваційного розвитку, ефективного державного управління та активної підтримки бізнесу формує основу економічної стійкості та конкурентоспроможності. Адаптація цих підходів з урахуванням національних особливостей України може стати важливим кроком на шляху до підвищення ефективності її економіки та забезпечення довгострокового зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. OECD. OECD Reviews of Innovation Policy: Germany 2022 - Full Report: веб-сайт. - URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-innovation-policy-germany-2022_50b32331-en/full-report/component-8.html (дата звернення: 29.04.2026).
2. OECD. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025 - Raising Investment and Exports: веб-сайт. - URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en/full-report/raising-investment-and-exports_8614bf29.html (дата звернення: 29.04.2026).
3. World Bank. : веб-сайт. - URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?end=2024&locations=DE&start=2020> (дата звернення: 29.04.2026).
4. OECD. OECD Reviews of Innovation Policy: Germany 2022: веб-сайт. - URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-innovation-policy-germany-2022_50b32331-en.html (дата звернення: 29.04.2026).
5. Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF). Duales Studium -Kurzbericht: веб-сайт. - URL: https://www.bmfr.bund.de/SharedDocs/Publikationen/DE/4/677798_Duales_Studium_Kurzbericht.pdf?__blob=publicationFile&v=10 (дата звернення: 29.04.2026).
6. World Bank (2023). Ukraine: Firms through the War: веб-сайт. - URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/56478284-da0c-4f4d-ac9c-10d12870564e/content> (дата звернення: 29.04.2026).

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ США НА ДИНАМІКУ КУРСУ ДОЛАРА

Бюджетний дефіцит Сполучених Штатів Америки є важливим макроекономічним фактором, що впливає на динаміку курсу долара США та стан світових фінансових ринків. Як основна резервна валюта, долар чутливо реагує на зміни у фіскальній політиці країни. Зростання дефіциту супроводжується збільшенням державних запозичень, що може впливати на процентні ставки, інфляційні очікування та довіру інвесторів. У результаті це позначається на попиті на долар і його валютному курсі.

Аналіз наведених даних за 2016-2025 роки (див. рис. 1.1) дозволяє простежити взаємозв'язок між бюджетним дефіцитом США, державним боргом та динамікою валютного курсу долара США до євро (USD/EUR). Передусім варто зазначити, що показник чисте кредитування/запозичення протягом усього періоду є від'ємним, що свідчить про хронічний дефіцит бюджету. У 2016-2019 роках дефіцит поступово зростав (з -4,4% до -5,8% ВВП), а у 2020-2021 роках різко погіршився (до -14,1% і -11,4%) під впливом кризових явищ. У наступні роки спостерігається певне скорочення дефіциту, однак він залишається значним на рівні близько 6-7% ВВП, що вказує на постійну потребу держави у запозиченнях.

Динаміка державного боргу підтверджує цю тенденцію. Показник валовий борг до ВВП зріс з 106,8% у 2016 році до 122,5% у 2025 році, а чистий борг - з 80,5% до 98% відповідно. Найбільш різке зростання відбулося у 2020 році, після чого боргове навантаження залишилось на високому рівні. Водночас доходи бюджету (доходи від ВВП) коливалися в межах 29-33% ВВП і не демонстрували достатнього зростання для компенсації дефіциту, що також сприяло накопиченню боргу.

Динаміка валютного курсу у 2016–2018 роках свідчить про поступове послаблення долара (з 1,11 до 1,18 USD за EUR), що загалом узгоджується з теоретичним підходом: зростання дефіциту та боргу може знижувати довіру інвесторів і тиснути на валюту. У 2019-2021 роках курс залишався відносно стабільним, тоді як у 2022 році відбулося різке зміцнення долара (до 1,05), після чого у 2023-2025 роках він знову дещо послабився.

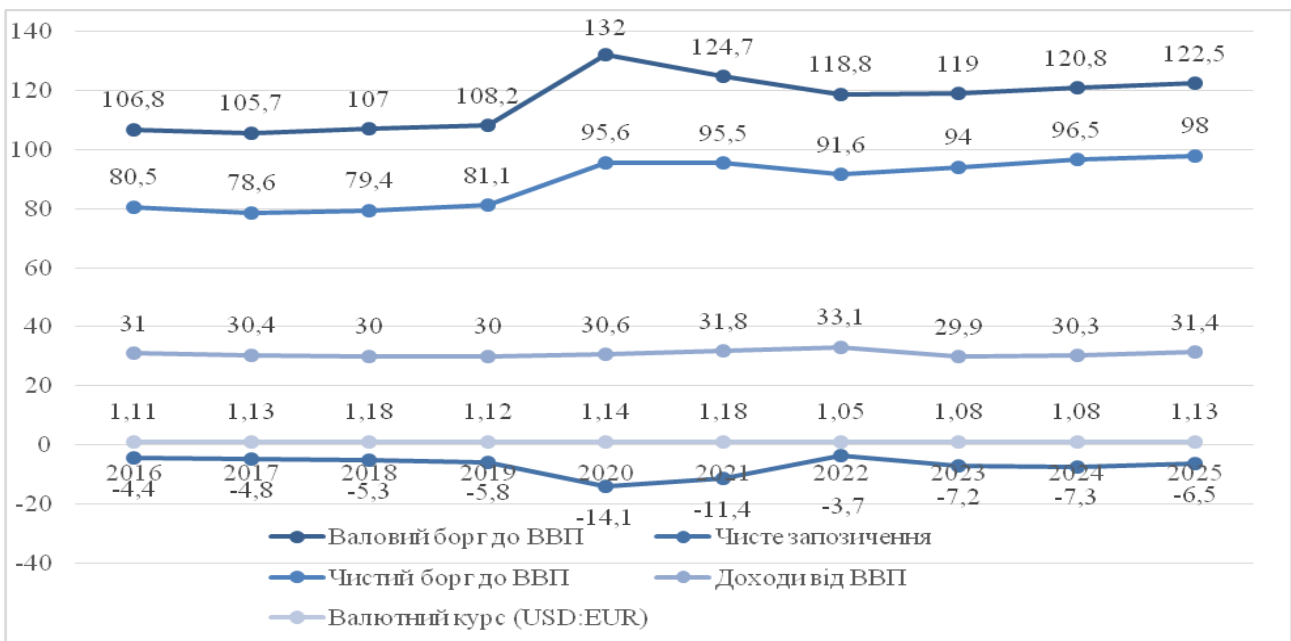

Рис. 1.1. Динаміка бюджетного дефіциту, державного боргу та валютного курсу USD/EUR у США (2016-2025 рр.)

Джерело: складено автором на основі [1] та [2].

Водночас аналіз свідчить, що вплив бюджетного дефіциту на валютний курс не є прямим і однозначним. Наприклад, у 2020-2022 роках, незважаючи на рекордний дефіцит і зростання боргу, долар зміцнився. Це пояснюється дією інших макроекономічних чинників, зокрема підвищенням процентних ставок у США, зростанням попиту на долар як на «безпечну валюту» та припливом міжнародного капіталу. Таким чином, валютний курс формується під впливом ширшого кола макроекономічних чинників.

Отже, у довгостроковій перспективі зростання бюджетного дефіциту та державного боргу чинить девальваційний тиск на долар. Проте в короткостроковому періоді вирішальну роль відіграють інші фактори – монетарна політика, глобальні економічні умови та інвестиційні потоки. Тому зв'язок між дефіцитом бюджету та валютним курсом є непрямим і залежить від загального економічного контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. International Monetary Fund: офіційний сайт. URL: <https://www.imf.org/en/Home> (дата звернення: 12.04.2026).
2. World Bank. Офіційний сайт. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/home> (дата звернення: 12.04.2026).

*Григораши Н. В., д.ф., доц. Кириченко О. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ АЗЕРБАЙДЖАНУ: НАСЛІДКИ ТА НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ

Міжнародний туризм є однією з найбільш динамічних галузей світової економіки, проте водночас залишається надзвичайно чутливим до зовнішніх шоків. Пандемія COVID-19 стала безпрецедентною кризою, яка спричинила системні зміни у функціонуванні туристичного сектору на глобальному рівні та суттєво вплинула на національні економіки, зокрема Азербайджану.

За даними Всесвітньої туристичної організації, у 2020 році міжнародні туристичні прибуття скоротилися на 72% порівняно з 2019 роком, що стало найглибшим падінням в історії галузі. У результаті світова туристична індустрія втратила понад 1,1 млрд туристів і значні обсяги доходів, що призвело до повернення показників галузі до рівня 1990-х років [1]. Таким чином, пандемія стала ключовим фактором глобальної дестабілізації туристичних потоків.

До початку пандемії туристичний сектор Азербайджану характеризувався стійким зростанням і розглядався як один із пріоритетних напрямів диверсифікації економіки. Однак запровадження карантинних обмежень, закриття кордонів та припинення міжнародного авіасполучення призвели до різкого скорочення туристичних потоків. За оцінками дослідників, кількість міжнародних прибуттів у країні зменшилася більш ніж на 70%, що відповідає загальносвітовим тенденціям.

Негативний вплив пандемії на туристичну галузь Азербайджану проявився через декілька взаємопов'язаних каналів. По-перше, різке скорочення міжнародних поїздок призвело до зниження валютних надходжень, що негативно позначилося на платіжному балансі країни. Туризм, як форма експорту послуг, забезпечував приплив іноземної валюти, тому його спад безпосередньо вплинув на макроекономічну стабільність.

По-друге, суттєвих втрат зазнали суміжні галузі економіки. Туристичний сектор має виражений мультиплікаційний ефект, оскільки включає транспорт, готельний бізнес, ресторанну сферу та роздрібну торгівлю. В умовах пандемії діяльність цих секторів була

значно обмежена або повністю зупинена, що призвело до скорочення зайнятості та доходів населення. За оцінками міжнародних організацій, під загрозою опинилося понад 100 млн робочих місць у сфері туризму у світі [2].

По-третє, пандемія спричинила зниження інвестиційної активності в туристичну інфраструктуру. Невизначеність щодо тривалості кризи та обмежений попит з боку туристів призвели до відкладення або скасування інвестиційних проєктів, що негативно вплинуло на довгострокові перспективи розвитку галузі.

Водночас слід зазначити, що пандемія COVID-19 виступила не лише деструктивним фактором, але й каталізатором структурних змін у туристичному секторі. Зокрема, у період обмежень значно зросла роль внутрішнього туризму, який частково компенсував втрати від міжнародних потоків. Крім того, активізувалося використання цифрових технологій у сфері туризму, включаючи онлайн-бронювання, цифровий маркетинг та безконтактні сервіси.

Уряд Азербайджану реалізував низку заходів, спрямованих на підтримку туристичної галузі в умовах кризи. Серед них – фінансова підтримка підприємств, податкові пільги, стимулювання внутрішнього туризму та розвиток інфраструктури. Дослідження показують, що такі заходи дозволили частково пом'якшити негативні наслідки пандемії та створити передумови для відновлення галузі [3].

Після зняття основних карантинних обмежень міжнародний туризм не просто відновився, а перейшов у фазу активного зростання. За даними Statista, 2025 рік став новим рекордним роком для галузі у постпандемію еру. Кількість міжнародних туристичних прибуттів у 2025 році досягла 1,52 мільярда, що на 4% більше, ніж у попередньому році [4]. В Азербайджані також відзначається зростання кількості іноземних туристів, однак процес відновлення залишається нерівномірним і залежить від зовнішніх факторів, зокрема геополітичної ситуації та транспортної доступності.

У сучасних умовах важливими напрямками відновлення туристичного сектору Азербайджану мають стати диверсифікація туристичних продуктів, розвиток регіонального туризму та підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Особливу увагу слід приділити зниженню транспортних бар'єрів, зокрема розвитку авіасполучення та залученню нових туристичних ринків.

Таким чином, пандемія COVID-19 мала глибокий негативний вплив на міжнародний туризм Азербайджану, спричинивши різке скорочення туристичних потоків, доходів та зайнятості. Водночас криза стала стимулом для трансформації галузі та впровадження нових підходів до її розвитку.

Подальше відновлення туристичного сектору залежить від ефективності державної політики та здатності адаптуватися до нових глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. UNWTO. Impact assessment of the COVID-19 outbreak on international tourism. URL: <https://www.untourism.int/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism> (дата звернення 25.04.2026)
2. UNWTO. COVID-19 and tourism statistics. URL: <https://www.untourism.int/tourism-statistics/covid-19-and-tourism-statistics> (дата звернення 25.04.2026)
3. Akhundova A. Analysis of state support measures for tourism in Azerbaijan during COVID-19. URL: <https://archive.eesajournal.com/index.php/eesa/article/view/555> (дата звернення 25.04.2026)
4. Number of international tourist arrivals worldwide 1950-2025. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/209334/total-number-of-international-tourist-arrivals/> (дата звернення 01.05.2026)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ІСПАНІЇ

Туристична галузь є фундаментом економіки Іспанії, забезпечуючи країні стабільне лідерство на світовому ринку завдяки унікальному клімату, культурній спадщині та розвиненій інфраструктурі. Сучасна стратегія розвитку сектору спрямована на підвищення якості послуг, диверсифікацію (розвиток культурного, гастрономічного, екологічного та медичного туризму) та подолання сезонності. Ефективність цих заходів, а також загальну стійкість галузі, демонструє динаміка міжнародних туристичних прибуттів у період 2000-2024 рр. (рис. 1).

Рис. 1. Кількість міжнародних туристів Іспанії, млн осіб

Джерело: складено автором на основі [1]

Аналіз динаміки міжнародних туристичних прибуттів свідчить про те, що протягом всього періоду дослідження зберігалася стійка тенденція до зростання туристичних потоків. У 2009-2010 рр. спостерігалася незначна рецесія, через світову фінансову кризу. Найбільш критичне падіння показника зафіксовано у 2020 році – до рівня 36 млн осіб порівняно з допандемічним показником у 126,17 млн осіб у 2019 році. Таке скорочення було спричинено пандемією COVID-19, оскільки Іспанія належала до переліку країн, що зазнали найбільш жорстких карантинних обмежень [1, 2]. Починаючи з 2021 року, галузь демонструє поступове постпандемічне відновлення зі збереженням стабільної висхідної динаміки. Варто зазначити, що кількість туристів безпосередньо впливає на частку туристичної галузі у ВВП Іспанії (рис. 2).

Рис. 2. Частка туризму у ВВП Іспанії, %

Джерело: складено автором на основі [3]

Динаміка частки туризму у ВВП Іспанії за 2000-2024 рр. підтверджує стратегічну роль галузі. Після різкого падіння у 2020 році через пандемію (до 11,66%), сектор продемонстрував стрімке відновлення. Станом на 2024 рік показник сягнув історичного піку – 19,2%, що свідчить про повну адаптацію економіки до постпандемічних викликів.

Поряд із формуванням ВВП, туризм відіграє ключову роль у забезпеченні валютних надходжень, динаміку яких відображає обсяг експорту послуг (рис. 3).

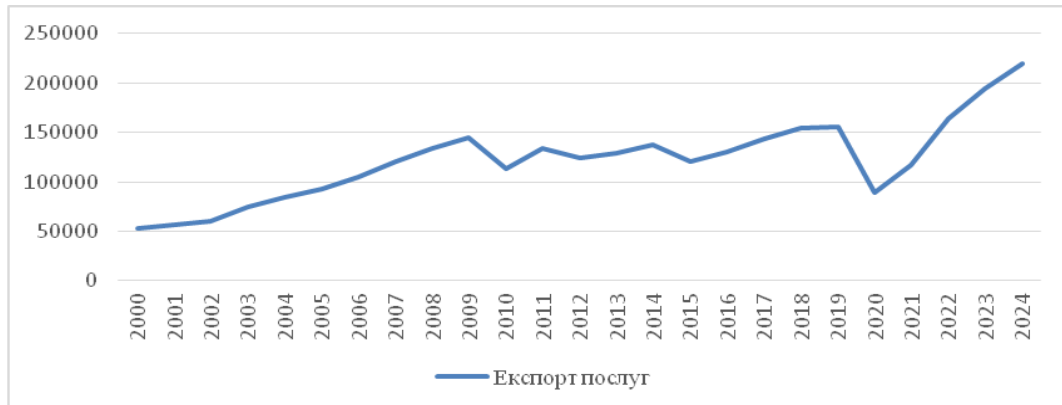

Рис. 3. Експорт послуг Іспанії, млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [4]

Динаміка експорту послуг Іспанії демонструє довгострокове зростання, попри тимчасові спади під час світової фінансової кризи (2009 р.) та пандемії COVID-19 (2020 р.). Якщо період 2010-2014 рр. відзначався нестабільністю, то з 2015 р. відновився впевнений висхідний тренд. Інтенсивне постпандемічне відновлення, що розпочалося у 2021 р., дозволило галузі в останні роки не лише повернутися до попередніх обсягів, а й перевищити докризові показники [4].

Для глибшого розуміння структури зовнішньої торгівлі необхідно дослідити питому вагу туристичних послуг у загальному обсязі експорту, що дозволить оцінити ступінь спеціалізації економіки Іспанії (рис. 4).

Рис. 4. Частка туризму в експорті послуг країни, %

Джерело: складено автором на основі [5]

Аналіз частки туризму в експорті послуг підтверджує стратегічне значення галузі у зовнішньоекономічній діяльності Іспанії. Поступове зниження показника у 2000-2008 рр. було зумовлене диверсифікацією інших секторів послуг, проте в наступне десятиліття ситуація стабілізувалася, закріпивши за туризмом статус провідної галузі. Різке падіння частки до 20,65% у 2020 р. через пандемію COVID-19 змінилося динамічним відновленням, що свідчить про високу адаптивність сектору до зовнішніх шоків.

Попри високу вразливість до зовнішніх шоків, туризм залишається фундаментом експорту послуг Іспанії. Комплексна структура галузі, що охоплює широкий спектр послуг від розміщення до розваг, забезпечує високу якість турпродукту та конкурентоспроможність країни на світовому ринку.

Економічне значення галузі зумовлене її потужним мультиплікативним ефектом, що стимулює розвиток будівництва, транспорту, торгівлі та сфери послуг. Туризм виступає каталізатором економіки, забезпечуючи податкові надходження до бюджету, приплив іноземних інвестицій в інфраструктуру та зміцнення платіжного балансу через валютні доходи.

Водночас розвиток галузі супроводжується певними ризиками, зокрема високою залежністю економіки від зовнішнього попиту, сезонністю доходів та ціновим тиском у туристичних регіонах.

Отже, економічна роль туризму в Іспанії виходить далеко за межі прямих доходів, охоплюючи підтримку зайнятості та збалансований регіональний розвиток. Забезпечення сталого зростання галузі в довгостроковій перспективі потребує ефективного управління для мінімізації впливу зовнішніх ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank Open Data. International tourism, number of arrivals Spain. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=ES>
2. S.Kumar Deb., Impact of COVID-19 Pandemic on Tourism: Recovery Proposal for Future Tourism // SSRN. – GeoJournal of Tourism and Geosites – 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3767465
3. World Bank Open Data. Trade in services (% of GDP) Spain. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BG.GSR.NFSV.GD.ZS?locations=1W>
4. World Bank Open Data. Service export Spain. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=ES>
5. World Bank Open Data. Travel services (% of export) Spain. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

Удіс Е. Я., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ІЗРАЇЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасна світова економіка перебуває у стані перманентної трансформації, що зумовлена поєднанням геополітичних конфліктів, технологічних розривів та зміни парадигм глобальної безпеки. Теоретико-методологічне підґрунтя аналізу таких перетворень базується на класичних працях Дугласа Норта, який у своїй фундаментальній роботі «Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки» (1990) довів, що саме інституційні рамки визначають траєкторію економічного зростання та здатність системи до адаптації [1]. Доповненням до цього є концепція Йозефа Шумпетера, викладена у праці «Капіталізм, соціалізм і демократія» (1942), де процес «творчого руйнування» через інновації розглядається як єдиний шлях до якісного оновлення економічної структури [2]. У контексті цих теорій аналіз трансформаційних процесів на прикладі Ізраїлю є надзвичайно релевантним, оскільки економічна система цієї держави є унікальним зразком «лабораторії резильєнтності». Досвід Ізраїлю цікаво досліджувати в періоди турбулентності, адже країна успішно пережила низку критичних етапів - від гіперінфляції та глибокої стагнації 1980-х років до успішної реалізації

Програми економічної стабілізації 1985 року, що заклала фундамент сучасної гнучкої моделі, здатної адаптуватися до постійної воєнної загрози.

Аналіз динаміки макроекономічних показників Ізраїлю за період 2000-2025 років демонструє стійку тенденцію до зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), що свідчить про позитивну результативність трансформаційних заходів. Згідно з даними Центрального статистичного бюро Ізраїлю, навіть у періоди глобальних шоків країна демонструвала вищі темпи зростання порівняно з середніми показниками країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [3]. Емпіричне дослідження структурних зрушень у цей період показує, що головним драйвером стабільності став перехід до моделі «високотехнологічного експорту».

Статистика підтверджує, що Ізраїль утримує світове лідерство за рівнем витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР або R&D), які у 2024 році досягли рекордних 5,6% від ВВП, що є найвищим показником серед розвинених країн світу [4]. Це дозволило країні не лише нівелювати негативний вплив дефіциту природних ресурсів, а й створити потужний профіцит у торгівлі послугами, де частка високотехнологічного сектору (High-Tech) сьогодні становить понад 50% від загального обсягу експорту.

Логіка адаптації економіки Ізраїлю до ризиків базується на інтеграції оборонних технологій у цивільний сектор та розвитку екосистеми венчурного капіталу. Роль інновацій та цифрових технологій у цьому процесі є вирішальною, оскільки вони дозволяють компаніям зберігати операційну спроможність навіть під час мобілізаційних заходів.

На прикладі глобальних ізраїльських лідерів, таких як Check Point Software Technologies (кібербезпека) та Mobileye (автономне водіння), можна побачити докази ефективності такої моделі: використання штучного інтелекту та «хмарних» технологій забезпечило цим компаніям зростання капіталізації навіть у 2024-2025 роках, попри складну безпекову ситуацію. Звіт Ізраїльського інноваційного управління (Israel Innovation Authority) за 2025 рік вказує на те, що сектор Deep-Tech (глибинних технологій) став основним реципієнтом іноземних інвестицій, залучивши понад 15 млрд доларів, що підтверджує позитивний вплив інноваційної орієнтованості на приплив капіталу в країну [5].

Зовнішньоекономічний вектор трансформації Ізраїлю в сучасних умовах також зазнає суттєвих змін, спрямованих на подолання геополітичної ізоляції. Підписання «Авраамових угод» та активне розширення мережі угод про вільну торгівлю (зокрема з ОАЕ, Індією та Південною Кореєю) дозволило країні диверсифікувати ринки збуту та знизити залежність від волатильності європейського ринку. Згідно з оцінками Світового банку, такі кроки сприяли підвищенню інвестиційної привабливості регіону в цілому, попри загальну нестабільність на Близькому Сході [6]. Для України, яка стикається з екзистенційними викликами, ізраїльська модель трансформації через «інноваційний мілітаризм» та ставку на інтелектуальний капітал є найбільш придатною для запозичення. Підсумовуючи, можна стверджувати, що успіх Ізраїлю доводить: здатність національної економіки до виживання в умовах глобальної нестабільності прямо залежить від швидкості впровадження технологічних інновацій та гнучкості інституційного середовища, яке стимулює розвиток секторів із високою доданою вартістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. North, D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, 1990. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/institutions-institutional-change-and-economic-performance/> (дата звернення: 28.04.2026).

2. Schumpeter, J. A. Capitalism, Socialism and Democracy. Harper & Brothers, 1942. URL: <https://archive.org/details/capitalismsocial00schu> (дата звернення: 28.04.2026).
3. Central Bureau of Statistics of Israel. Main Macroeconomic Indicators 2020-2025. URL: <https://www.cbs.gov.il/en/statistics/pages/default.aspx> (дата звернення: 29.04.2026).
4. OECD Data. Gross domestic spending on R&D. URL: <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm> (дата звернення: 29.04.2026).
5. Israel Innovation Authority. The State of High-Tech 2025 Report. URL: <https://innovationisrael.org.il/en/report/state-hightech-2025> (дата звернення: 30.04.2026).
6. World Bank. Global Economic Prospects, January 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (дата звернення: 30.04.2026).

*Ткаченко М. А., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

FINTECH ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі досягнення Україною орієнтирів сталого розвитку стримується воєнними факторами, системними диспропорціями в економіці та обмеженими інвестиційними можливостями. У цьому контексті особливого значення набувають цифрові технології як засіб комплексного розв'язання суспільних проблем і підвищення ефективності управління ресурсами.

Як підкреслюється у дослідженнях міжнародних організацій, інтеграція ІІІ та цифрових фінансових інструментів сприяє прискоренню досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) через оптимізацію управлінських моделей, скорочення операційних витрат і підвищення відкритості економічної системи [1-6].

В Україні цифрові банки, мобільні платежі та онлайн-кредитування дозволяють інтегрувати у фінансову систему населення, яке раніше було виключене з традиційного банкіngu.

Це особливо актуально в умовах внутрішнього переміщення населення та руйнування фізичної інфраструктури. Автоматизація рутинних процесів у держсекторі (казначейство, аудит) вивільняє ресурси, які можна переспрямувати на розвиток інфраструктури або людського капіталу.

Як зазначає World Bank, розвиток фінансових технологій сприяє розширенню доступу до фінансових послуг, підвищує їх ефективність та створює нові можливості для економічного зростання [1].

Згідно з оцінками PwC, штучний інтелект може додати до 15,7 трлн дол. до світової економіки до 2030 року, що підтверджує його значний потенціал для економічного розвитку [2].

За даними Каталогу фінтех-компаній України 2023, у країні налічується 246 активних фінтех-компаній, 68% з яких досягли безбитковості навіть в умовах повномасштабної війни, а 33% вже працюють на міжнародному ринку [7].

Нижче наведено зведену таблицю впливу fintech та ІІІ на досягнення ключових ЦСР в Україні (табл. 1), а також динаміку розвитку фінтех-ринку та ринку ІІІ у фінансах (табл. 2).

Аналіз наведених у таблиці 1 даних свідчить, що fintech та штучний інтелект мають комплексний вплив на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні, охоплюючи як економічні, так і соціальні аспекти розвитку.

Таблиця 1

Вплив fintech та штучного інтелекту на досягнення ЦСР в Україні

Ціль сталого розвитку	Інструменти Fintech / ШІ	Напрямок впливу	Кількісний орієнтир
SDG 1 Подолання бідності	Мобільні платежі, мікрокредитування, цифрові гарантії	Охоплення незабезпечених верств населення	Зниження частки бідних на 1 п.п. при +10% фінансовій інклюзії
SDG 8 Гідна праця та зростання	Онлайн-кредитування МСП, платформи для фрілансу, необанки	Створення нових робочих місць, зростання ВВП	ШІ може додати до \$15,7 трлн до світ. ВВП до 2030 р.
SDG 9 Інновації та інфраструктура	Блокчейн, хмарні сервіси, необанки, API-екосистеми	Розвиток цифрової інфраструктури	79% українських фінтех-компаній використовують ШІ як ключову технологію
SDG 12 Відповідальне споживання	ШІ-аналітика, прогнозування попиту, оптимізація логістики	Ефективне використання ресурсів	Скорочення витрат ресурсів на 15–20% через ML-оптимізацію
SDG 16 Мир та справедливість	Блокчейн для прозорості, AI-моніторинг фін. потоків, е-урядування	Зниження корупції, прозорість держ. видатків	Впровадження CBDC зменшує тіньову економіку до 30%

Складено авторами на основі [1- 5], [7].

Водночас ефективність їхнього використання значною мірою залежить від рівня розвитку національної цифрової екосистеми та масштабів впровадження інноваційних технологій у фінансовому секторі. Саме тому доцільно проаналізувати сучасні тенденції розвитку українського fintech-ринку та використання технологій штучного інтелекту, які наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка розвитку fintech-ринку України та глобального ринку ШІ у фінансах

Показник	2020	2021	2023	Прогноз
Кількість фінтех-компаній	98	152	246	~290
Частка компаній, що використовують ШІ, %	-	45	79	~85
Частка компаній, що вийшли на беззбитковість, %	-	55	68	~72
Частка компаній на міжнар. ринку, %	-	20	33	~40
ШІ у фінтех (глоб. ринок), млрд дол.	-	-	22,5	79,4 (прогноз 2030)

Складено авторами на основі [7], [8], [11].

Отже, Fintech та штучний інтелект відіграють важливу роль у досягненні Цілей сталого розвитку в Україні. Вони дозволяють підвищити ефективність використання ресурсів, розширити доступ до фінансових послуг та забезпечити більшу прозорість економічних процесів. Крім того, впровадження цих інструментів у державний та корпоративний сектори формує фундамент для довгострокової конкурентоспроможності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank. *Fintech and the Future of Finance: Market and Policy Implications*. 2023. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/b8167e93-e3fb-4d45-a610-a3e774c42f3e> (дата звернення: 22.04.2026).
2. PwC. *Sizing the Prize: What's the Real Value of AI?* 2023. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/analytics/assets/pwc-ai-analysis-sizing-the-prize-report.pdf> (дата звернення: 22.04.2026).
3. United Nations. *The Sustainable Development Goals Report*. 2023. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/> (дата звернення: 23.04.2026).
4. World Economic Forum. *AI for Good: Unlocking the SDGs*. 2022. URL: <https://www.weforum.org/reports> (дата звернення: 23.04.2026).
5. Bank for International Settlements (BIS). *A Proposal for a Retail CBDC Architecture*. 2024. URL: <https://www.bis.org/publ/othp89.htm> (дата звернення: 24.04.2026).
6. Pilz, C., Heim, P. *Compute at Scale: A Broad Investigation into the Data Center Industry*. 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2411.09786> (дата звернення: 27.04.2026).
7. Українська Асоціація Фінтех та Інноваційних Компаній (УАФІК). *Fintech Catalog Ukraine 2023*. URL: https://fintechua.org/catalog_2024eng (дата звернення: 27.04.2026).

Апостолова Є. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Глобалізація є одним із найважливіших процесів світової економіки, який охоплює економічну, політичну, культурну та інформаційну інтеграцію держав. Для країн Латинської Америки глобалізація стала важливим чинником економічного розвитку, залучення іноземних інвестицій, розвитку торгівлі та модернізації виробництва. Проте поряд із позитивними наслідками вона також посилила соціально-економічну нерівність, що залишається однією з головних проблем регіону.

Основними проявами глобалізації стали:

- відкриття національних ринків для міжнародної торгівлі;
- діяльність транснаціональних корпорацій;
- зростання експорту сировини та аграрної продукції;
- розвиток фінансових ринків;
- розвиток сфери послуг, особливо туризму;
- поширення сучасних технологій та інформаційних мереж.

Найбільш активно до глобальних процесів долучилися Бразилія, Мексика, Аргентина та Чилі. Наприклад, Мексика стала важливим промисловим центром завдяки тісній економічній співпраці зі США, а Бразилія перетворилася на одного з провідних експортерів аграрної продукції та корисних копалин.

Для аналізу проблем соціально-економічної нерівності регіону були використані такі показники як: індекс глобалізації KOF (KOF Globalisation Index) та коефіцієнт Джині (рис.1., рис. 2).

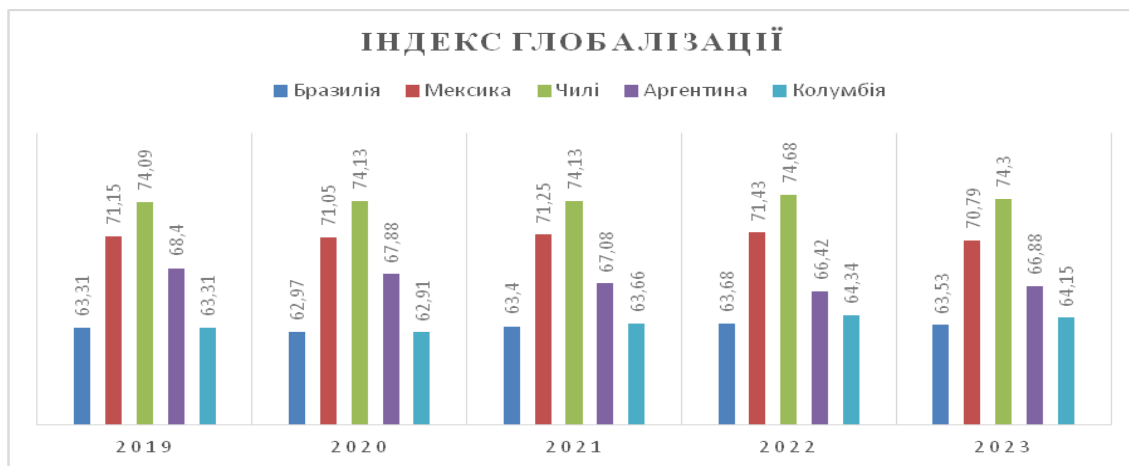

Рис. 1. Індекс глобалізації Бразилії, Мексики, Чилі, Аргентини та Колумбії за 2019 - 2023 роки

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Як продемонстровано на рисунку 1, серед п'яти обраних країн Чилі з стабільно має найвищий рівень глобалізації (середній показник 74,26 за 2019-2023 роки), що свідчить про те що Чилі має найбільш відкриту економіку та високий рівень інтеграції в світові процеси ніж інші названі країн (та і в усьому регіоні в загалом). Мексика утримує високі показники завдяки тісній економічній інтеграції зі США та участі в міжнародних торговельних угодах.

З найнижчими середніми показниками на графіку виявилися Бразилія (63,38) та Колумбія (63,67), що свідчить про меншу участь цих країн в глобальних процесах ніж Мексика, Чилі та Аргентина через більшу орієнтацію на внутрішній ринок і структурні економічні проблеми.

Для більшості країн після 2021 року спостерігається незначне зниження індексу, що пов'язують із змінами у світовій економіці та торгівлі після пандемії.

До основних причин посилення нерівності регіону слід віднести наступні: нерівномірний розподіл прибутків - основні вигоди від глобалізації часто отримують великі компанії та заможні верстви населення; залежність від сировини - багато країн регіону залежать від експорту сировини, що робить їх економіки вразливими до коливань світових цін; слабкість соціальної політики - недостатній рівень соціального захисту та корупція ускладнюють боротьбу з бідністю; освітня нерівність - якісна освіта часто доступна лише заможним верствам населення, що поглиблює соціальний розрив.

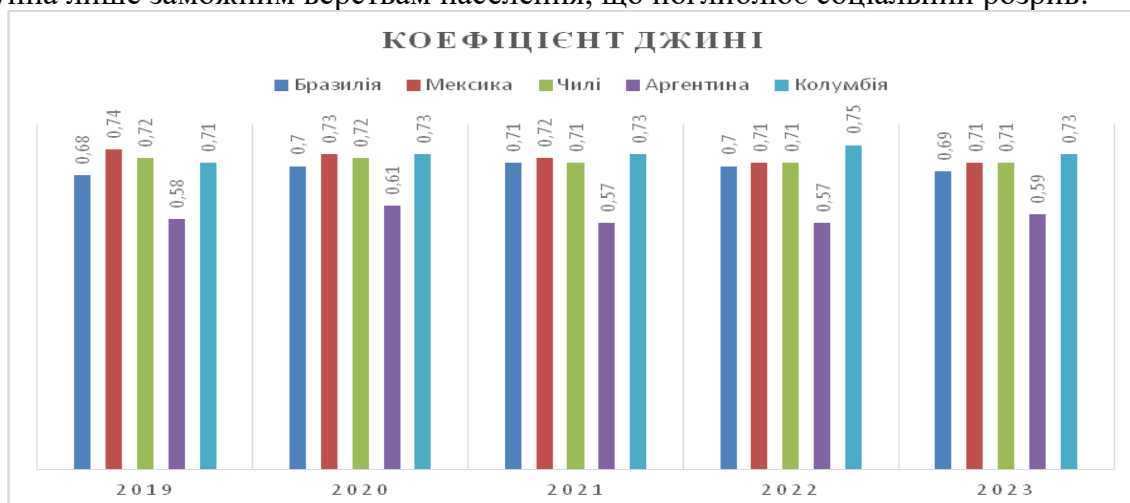

Рис. 2. Коефіцієнт Джині Бразилії, Мексики, Чилі, Аргентини та Колумбії за 2019-2023 роки.

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Отже можна зробити висновок, що якщо динаміка індексу глобалізації зазначених країн демонструвала прийнятні значення, то з коефіцієнтом Джині, який вимірює рівень нерівності розподілу доходу, все не так позитивно. Попри позитивні зміни, глобалізація не забезпечила рівномірного розподілу доходів - Латинська Америка залишається одним із найбільш нерівних регіонів світу, що і демонструє рисунок 2.

Бразилія має одну з найбільших економік регіону, але водночас характеризується високим рівнем майнової нерівності. Частина населення проживає у фавелах без належного доступу до базових послуг. Завдяки участі у міжнародних торговельних угодах Мексика отримала економічні переваги, однак різниця між північними промисловими районами та південними бідними штатами залишається значною. Чилі демонструє стабільне економічне зростання, але населення неодноразово протестувало через високі ціни на освіту, медицину та нерівність доходів. Хоч і Аргентина серед названих країн має найменший показник, який становить в середньому за 2019-2023 роки 0,59, він все одно залишається вище середнього.

Глобалізація стала важливим фактором розвитку країн Латинської Америки, сприяючи економічному зростанню та інтеграції у світову економіку. Однак її переваги розподіляються нерівномірно, що посилює соціально-економічну нерівність (коефіцієнт Джині усіх п'яти країн за 2019-2023 роки були більше середнього).

Для зменшення соціально-економічної нерівності країнам Латинської Америки необхідно: розвивати систему соціального захисту; інвестувати в освіту та медицину; підтримувати малий і середній бізнес; зменшувати залежність від експорту сировини; боротися з корупцією; забезпечувати справедливий розподіл доходів.

Майбутній розвиток регіону залежить від здатності урядів поєднати економічне зростання із соціальною справедливістю та забезпеченням рівних можливостей для населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. KOF. Globalization index. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (дата звернення: 22.04.2026)
2. World Inequality Database. Data. URL: <https://wid.world/data/> (дата звернення: 22.04.2026)
3. The Global economy. Overall globalization–Country rankings. Latin America. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/kof_overall_glob/Latin-Am/ (дата звернення: 27.04.2026)

*Pichugina K. V.
Odesa I. I. Mechnikov National University*

UKRAINE'S ECONOMIC DIPLOMACY TOWARD ASEAN AS PART OF ITS GLOBAL SOUTH STRATEGY

Russia's full-scale invasion in February 2022 exposed a fundamental weakness in Ukraine's foreign economic model: excessive dependence on European markets and Black Sea export routes. The blockade of Ukrainian ports demonstrated how vulnerable the country was to prolonged economic isolation and accelerated Kyiv's search for new economic and diplomatic partners beyond its traditional focus on Europe.

The importance of diversification became evident after Russia disrupted maritime exports. The Black Sea Grain Initiative, brokered by Turkey and the United Nations in July 2022, temporarily restored agricultural exports and enabled nearly 33 million tonnes of grain to reach 45 countries before Russia withdrew from the agreement in July 2023 [1]. Its collapse

immediately affected global food markets and highlighted the risks of relying on a single export corridor controlled by an aggressor state.

Although Ukraine's Foreign Policy Strategy (2021) identified Asia as a priority region, the war transformed this objective from a long-term ambition into an urgent necessity [2]. Beyond economic considerations, engagement with the Global South has become increasingly important for Ukraine's diplomatic positioning. Russia has invested heavily in relationships across Asia, Africa, and Latin America, and Ukraine risks marginalization in non-Western institutions if it remains absent from these regions.

ASEAN represents a logical entry point into Southeast Asia. With a population exceeding 680 million people and a combined GDP of more than \$3.6 trillion, the organization offers access to rapidly growing markets through an established multilateral framework [3]. Unlike purely bilateral engagement, ASEAN provides institutional mechanisms that allow Ukraine to expand its regional presence more efficiently.

Ukraine's engagement with ASEAN has followed a gradual but coherent trajectory. In November 2022, Foreign Minister Dmytro Kuleba signed the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia (TAC), a prerequisite for deeper institutional cooperation with ASEAN. In February 2024, the Ministry of Foreign Affairs launched the policy paper Ukraine–ASEAN: Vision of Cooperation, outlining seven priority areas: agriculture, trade, digital transformation, energy, disaster management, demining, and cultural exchange [2]. Ukraine's next objective is obtaining Sectoral Dialogue Partner status, which would formalize its relationship with the organization.

President Volodymyr Zelenskyy's participation in the 2024 Shangri-La Dialogue in Singapore further expanded Ukraine's regional engagement. By emphasizing the connection between European and Indo-Pacific security, Ukraine signaled its willingness to contribute to broader regional discussions rather than limiting its presence to economic issues.

Agriculture remains Ukraine's strongest asset in Southeast Asia. Before the invasion, Ukraine was among the world's leading exporters of wheat, corn, and sunflower oil. Approximately 46 % of grain exports under the Black Sea Grain Initiative were directed to Asian markets, with China receiving almost eight million metric tons. For many ASEAN states, Ukrainian agricultural exports contribute both directly and indirectly to food security by helping stabilize global food prices [1].

The Ministry of Foreign Affairs presents agriculture as a central component of Ukraine's long-term value proposition to ASEAN. Despite logistical challenges caused by the war and increased transportation costs, both sides retain a strong interest in maintaining agricultural cooperation.

Digital transformation offers another promising area of engagement. Ukraine's Diia platform, which provides more than one hundred government services through a single mobile application, has attracted international attention as a model of rapid digital governance. In addition, Ukraine's wartime experience in cybersecurity, drone technologies, and digital administration creates opportunities for cooperation with Southeast Asian states seeking to modernize public institutions and strengthen technological capabilities.

Reconstruction represents a longer-term dimension of the relationship. Post-war recovery will require substantial international investment in infrastructure and energy. Economies such as Singapore possess financial expertise and investment capacity that could make them valuable partners in future reconstruction projects. Establishing institutional links now may facilitate economic cooperation once reconstruction accelerates.

Despite these opportunities, significant obstacles remain. ASEAN's consensus-based decision-making and tradition of non-alignment have produced diverse responses to Russia's invasion. Singapore strongly supported UN resolutions condemning Russia and introduced sanctions, while countries such as Vietnam and Laos adopted more neutral positions. These

differences complicate Ukraine's efforts to deepen institutional cooperation and may slow progress toward Dialogue Partner status.

Economic constraints also limit the pace of expansion. Bilateral trade between Ukraine and ASEAN reached approximately \$1.8 billion in 2024, significantly below pre-war levels and far from Kyiv's goal of \$5 billion by 2026 [5]. Damaged infrastructure, logistical difficulties, and competition from established suppliers continue to restrict trade growth.

Russia's longstanding influence in Southeast Asia presents another challenge. Through arms sales, energy cooperation, and diplomatic relationships developed over decades, Moscow maintains significant regional connections. Ukraine cannot compete with Russia through material incentives alone and must instead focus on building reliable partnerships based on economic value and sustained engagement.

To maximize its limited diplomatic resources, Ukraine should prioritize a small number of strategically important partners. Singapore offers financial expertise and investment potential; Indonesia provides access to a major G20 economy; the Philippines has demonstrated political support and interest in agricultural and technological cooperation; and Vietnam represents a promising market for trade and digital engagement.

Ukraine should also frame its regional outreach around practical interests rather than solely around the war. While political solidarity remains important, ASEAN governments are more likely to respond to proposals related to food security, supply-chain resilience, technological cooperation, and economic development. These are areas where Ukraine possesses tangible expertise and competitive advantages.

Ukraine's growing engagement with ASEAN is not a temporary diplomatic initiative but a structural response to vulnerabilities exposed by the war. Accession to the Treaty of Amity and Cooperation, the launch of the Vision of Cooperation paper, the pursuit of Dialogue Partner status, and participation in regional forums demonstrate a coherent strategy. The next challenge is transforming this institutional framework into concrete economic partnerships. Success in Southeast Asia will not determine the outcome of the war, but it may significantly influence Ukraine's economic resilience and international position in the post-war period.

REFERENCES:

1. United Nations. (2023). The Black Sea Grain Initiative: What Was Achieved? Why Was It Important? UN OCHA. URL: <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/achievements> (accessed May 2, 2026).
2. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. (2024, February 29). The event “Ukraine–ASEAN: Vision of Cooperation” took place in Kyiv. URL: <https://mfa.gov.ua/en/news/u-kiyevi-vidbuvsya-zahid-ukrayina-asean-bachennya-spivrobotnictva> (accessed May 3, 2026).
3. Krupenya, I., & Sokyrska, V. (2024). Ukraine–ASEAN: New opportunities for strengthening partnership. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, (08), 88–98. URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/121> (accessed May 4, 2026).
4. International Institute for Strategic Studies. (2024). 21st IISS Shangri-La Dialogue: Seventh Plenary Session transcript. URL: <https://www.iiss.org/globalassets/media-library-content-migration/files/shangri-la-dialogue/2024/transcripts/final/p7/seventh-plenary-session-qa-as-delivered-.pdf> (accessed May 3, 2026).
5. APCO Worldwide. (2024, July 9). Navigating Polycrisis: The Vital Role of Shangri-La Dialogue in Asia-Pacific. URL: <https://apcoworldwide.com/blog/navigating-polycrisis-the-vital-role-of-shangri-la-dialogue-in-asia-pacific/> (accessed May 1, 2026).
6. JATI – Journal of Southeast Asian Studies. (2024). ASEAN public perspectives on the Russian invasion of Ukraine. *JATI*, 29(2), 19–42. URL: <https://jati.um.edu.my/index.php/jati/article/download/50139/17782/159165> (accessed May 1, 2026).

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ КИТАЮ

Економічна експансія Китаю реалізується одночасно у кількох напрямках, кожен із яких має специфічні інструменти та механізми, що впливають на глобальні ринки.

Торгівля реалізується через активне просування експортноорієнтованих товарів і поступове просування продукції з більш високою доданою вартістю. Інструменти тут включають політику тарифних преференцій у торгових угодах, використання державної підтримки експортерів, стандартизацію та управління ланцюгами постачання. Значну роль відіграють державні закупівлі і вимоги до локалізації, комбіновані з політикою стимулювання експорту в ключових секторах.

Інвестиції виступають одночасно як механізм доступу до ринків, джерело контролю над критичною інфраструктурою і спосіб забезпечення доступу до ресурсів. Основні інструменти це вихідні прямі інвестиції, державно фінансовані кредити й експортні гарантії, інвестиції в інфраструктуру через двосторонні угоди, а також придбання стратегічних активів за кордоном. Особливість полягає в комбінуванні комерційних і політичних мотивацій, у тісній взаємодії державних фінансових інституцій з корпоративним сектором.

Технологічний вплив проявляється в нарощуванні науково-технічного потенціалу, державній підтримці інновацій, створенні національних ланцюгів постачання для критичних технологій і активному використанні інструментів інтелектуальної власності. Інструменти включають масштабні інвестиції в R&D, програмну підтримку пріоритетних технологій, політику субсидій, системи державно-корпоративного партнерства, а також експансію китайських технологічних компаній на глобальні ринки. Важливим є також промоція стандартів, участь у міжнародних технічних комітетах і практика використання державного ринку як стартового майданчика для масштабування технологій.

Політико-економічні ініціативи, прикладом яких є ініціатива «Один пояс один шлях», мають комплексний характер і поєднують торговельні, інвестиційні і геополітичні цілі. Інструменти цих ініціатив включають фінансування інфраструктурних проєктів, кредитування через державні банки, створення регіональних інвестиційних платформ, просування транспортних та логістичних маршрутів, а також дипломатичну підтримку економічних зв'язків. Через ці ініціативи Китай створює довгострокові залежності, формує коридори торгівлі і розширює власний вплив у регіонах.

Важливо також враховувати непрямі інструменти, що посилюють експансію: політика розвитку людського капіталу, державні програми підтримки національних чемпіонів, регулювання доступу до ринку іноземних компаній і управління валютною політикою з метою сприяння конкурентоспроможності експорту. Інструменталізація фінансових інструментів включає створення альтернативних міжнародних інституцій фінансування, таких як азійські інвестиційні ініціативи, а також просування механізмів розрахунків в національній валюті.

Методологічні підходи до аналізу кожного напрямку повинні бути різноаспектними. Торговельні ефекти виявляють через аналіз структури експорту, показників інтенсивності торгівлі, рівня локалізації національних виробництв та розрахунку показників RCA і експорту з високою технологічною складовою. Для інвестицій важливо використовувати дані про потоки та наявність прямих інвестицій, структуру власності іноземних активів, типи фінансування і умови контрактів. Технологічний вплив вимірюється через R&D інвестиції, кількість і якість патентів, структуру наукових публікацій, міжнародні альянси у сфері науки. Аналіз політико-економічних ініціатив

потребує поєднання просторового аналізу проектів, фінансового аудиту джерел фінансування і кейс-стаді впливу на приймаючі економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank. Belt and Road Initiative: Opportunities and Risks of Transport Corridors 2019. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration/publication/belt-and-road-initiative> (дата звернення: 17.04.2026).
2. OECD. China's Belt and Road Initiative in the Global Trade, Investment and Finance Landscape 2018. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 17.04.2026).
3. UNCTAD. *World Investment Report 2023*. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення: 17.04.2026).
4. IMF. *People's Republic of China: Article IV Consultation Report 2023*. URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 17.04.2026).
5. Morrison W. M. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. URL: <https://crsreports.congress.gov> (дата звернення: 17.04.2026).

Гидирим А. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Ринок праці є важливою складовою економіки, що відображає рівень зайнятості населення та стан економічного розвитку країни. Повномасштабна війна Росії проти України суттєво вплинула на його функціонування, спричинивши значні соціально-економічні зміни. Унаслідок війни відбулося зростання безробіття, масова міграція населення та трансформація форм зайнятості, зокрема розвиток дистанційної роботи, а також важливим наслідком війни стало зниження рівня заробітної плати, що пов'язано зі скороченням доходів підприємств, зменшенням обсягів виробництва та необхідністю оптимізації витрат на персонал. Ці процеси змінили структуру ринку праці та умови праці в різних галузях. Однією з головних тенденцій стало зменшення пропозиції робочих місць у багатьох сферах економіки, особливо в регіонах, де ведуться бойові дії або існують високі безпекові ризики. Це спричинило дисбаланс між попитом і пропозицією праці та посилення конкуренції серед працівників за наявні вакансії. Водночас у відносно безпечних регіонах спостерігається часткове відновлення ринку праці та поступова адаптація підприємств до нових умов функціонування. Окремо варто зазначити, що війна вплинула на зміну структури зайнятості: частина працівників втратила роботу через закриття або релокацію підприємств, тоді як інші були змушені перейти в нові сфери діяльності.

Після початку повномасштабної війни ринок праці України зазнав значних змін, що безпосередньо вплинуло на рівень безробіття. З початку повномасштабного вторгнення рівень безробіття в Україні зріс приблизно до 11 %, що суттєво перевищує умовно нормальний рівень у 4–5 %, характерний для стабільної економіки. Як зазначається у матеріалах Державної служби зайнятості, через бойові дії та вимушене призупинення діяльності підприємств частина населення втратила робочі місця або була змушена змінити місце роботи. При цьому офіційні показники безробіття не повністю відображають реальну ситуацію на ринку праці, оскільки значна кількість людей не реєструється в центрах зайнятості або працює в умовах часткової зайнятості. У період війни також спостерігається нерівномірність ситуації в регіонах: у безпечніших областях попит на працівників відновлюється швидше, тоді як у постраждалих регіонах рівень

безробіття залишається вищим. Таким чином, ринок праці характеризується нестабільністю та дисбалансом між кількістю вакансій і кількістю шукачів роботи.

Також одним із найвагоміших наслідків війни став масовий відплив населення за кордон, що призвело до скорочення трудового потенціалу країни. Значна частина мігрантів - це особи працездатного віку, серед яких високою є частка людей із вищою освітою. Це формує проблему втрати людського та інтелектуального капіталу, а також ускладнює процес відновлення економіки. Додатково важливим є те, що частина мігрантів уже інтегрувалася в економіки інших країн, що зменшує ймовірність їхнього повернення. Водночас на ринку праці України спостерігається дефіцит кадрів, особливо у стратегічно важливих сферах, що посилює дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили.

В умовах війни суттєво зросла роль дистанційної роботи як форми зайнятості. Вона стала одним із ключових інструментів адаптації до нових умов, оскільки дозволяє працювати незалежно від місця перебування та забезпечує збереження зайнятості навіть у складних безпекових умовах. Дистанційна робота особливо поширена в ІТ-секторі, освіті, маркетингу та сфері послуг. Вона є важливою для внутрішньо переміщених осіб, жінок із дітьми та людей з інвалідністю. Паралельно з цим активно розвиваються нові формати зайнятості, зокрема гіг-економіка, що базується на короткострокових завданнях і гнучких умовах праці.

Загалом ринок праці України демонструє процес адаптації до умов війни через посилення гнучкості та трансформацію форм зайнятості. Серед основних напрямів адаптації можна виділити розвиток підприємництва, зростання професійної мобільності працівників, масову перекваліфікацію та впровадження цифрових технологій. Разом з тим, під час воєнного стану в Україні було спрощено та адаптовано податкове і трудове законодавство для підтримки діяльності підприємств. Зокрема, законодавчо закріплено можливість дистанційної та гібридної зайнятості, при якій працівники можуть виконувати роботу з будь-якого місця, зберігаючи офіційне працевлаштування та сплату податків. Роботодавці зобов'язані декларувати заробітну плату та сплачувати всі передбачені податки незалежно від формату роботи. Додатково було запроваджено податкові стимули для бізнесу, зокрема спрощені умови оподаткування для малого та середнього підприємництва, а також тимчасові пільги для підприємств, що працюють у критично важливих секторах економіки. Такі заходи спрямовані на підтримку зайнятості, збереження робочих місць і забезпечення стабільності економічної діяльності в умовах війни. Водночас адаптація ринку праці супроводжується серйозними викликами, такими як нестача кваліфікованої робочої сили, посилення міграційних втрат та зростання неформальної зайнятості. Це потребує подальшого вдосконалення державної політики у сфері зайнятості, розвитку системи професійної освіти та створення умов для повернення мігрантів і ефективного використання трудового потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мантур - Чубата О. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. № 2 (85), 2022. С.81-87. URL: <http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2636/2043> (дата звернення: 12.04.2026).
2. Державна служба зайнятості України. Як війна вплинула на рівень безробіття в Україні URL: <https://old.dcz.gov.ua/video/yak-viyna-vplynula-na-riven-bezrobittya-v-ukrayini> (дата звернення: 12.04.2026).
3. Національний інститут стратегічних досліджень. Тренди на ринку праці України в умовах війни URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/trendy-na-rynku-pratsi-ukrayiny-v-umovakh-viyny> (дата звернення: 16.04.2026).

4. Верховна Рада України. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення функціонування економіки України в умовах воєнного стану» №2142-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 16.04.2026).

*Нагайцева В. О., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИМИ РЕСУРСАМИ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується високим рівнем глобалізації та взаємозалежності національних господарств, де торгівля паливно-енергетичними ресурсами (ПЕР) відіграє роль фундаментального стабілізатора. Економічна сутність цих ресурсів виходить за межі простої товарної функції; вони є стратегічним фактором впливу на макроекономічну стабільність, платіжний баланс та індустріальний розвиток будь-якої держави. Роль ПЕР у світовій економіці є багатовимірною, оскільки вони визначають цінову динаміку широкого спектра товарів через вплив на логістику та собівартість виробництва, а також виступають інструментом у геополітичній грі. Контроль над енергетичними потоками забезпечує країнам важелі впливу, що посилює політичну значущість енергетики порівняно з іншими галузями промисловості.

Аналіз сучасного стану ринку свідчить, що глобальна енергетична система у період 2021–2025 років увійшла у фазу глибокої трансформації, яку доцільніше називати «енергетичним доповненням», а не просто переходом. Це означає, що нові відновлювані джерела енергії розгортаються паралельно з інтенсивним використанням традиційних викопних палив, частка яких у глобальному балансі залишається стійкою на рівні 81,5–86%. У 2024 році було зафіксовано прискорення попиту на енергію на 2,2%, що суттєво перевищує показники попереднього десятиліття. Таке зростання зумовлене інтенсифікацією промисловості в країнах Глобального Півдня та аномальними погодними умовами, які вимагають додаткових витрат електроенергії на охолодження.

Структурна трансформація торгівлі супроводжується поступовим вступом світу в «Еру електрики», де темпи росту попиту на електроенергію вдвічі перевищують ріст попиту на первинну енергію в цілому. Це безпосередньо пов'язано з масовою електрифікацією транспорту, опалення та вибуховим розвитком цифрової інфраструктури, включаючи дата-центри та системи штучного інтелекту. Географічний центр тяжіння світової торгівлі енергоресурсами остаточно змістився до Азійсько-Тихоокеанського регіону, який на сьогодні забезпечує 47% загального світового попиту та понад 65% усього приросту споживання. Китай виступає головним актором, будучи найбільшим імпортером нафти та скрапленого природного газу (СПГ).

Ринок нафти демонструє високу стійкість до геополітичних шоків, причому глобальний попит у 2023 році вперше перевищив позначку у 100 млн барелів на добу, а у 2025 році, за оцінками ОПЕК та Міжнародного енергетичного агентства (ІЕА), світове споживання вже перевищує 105 млн барелів на добу.

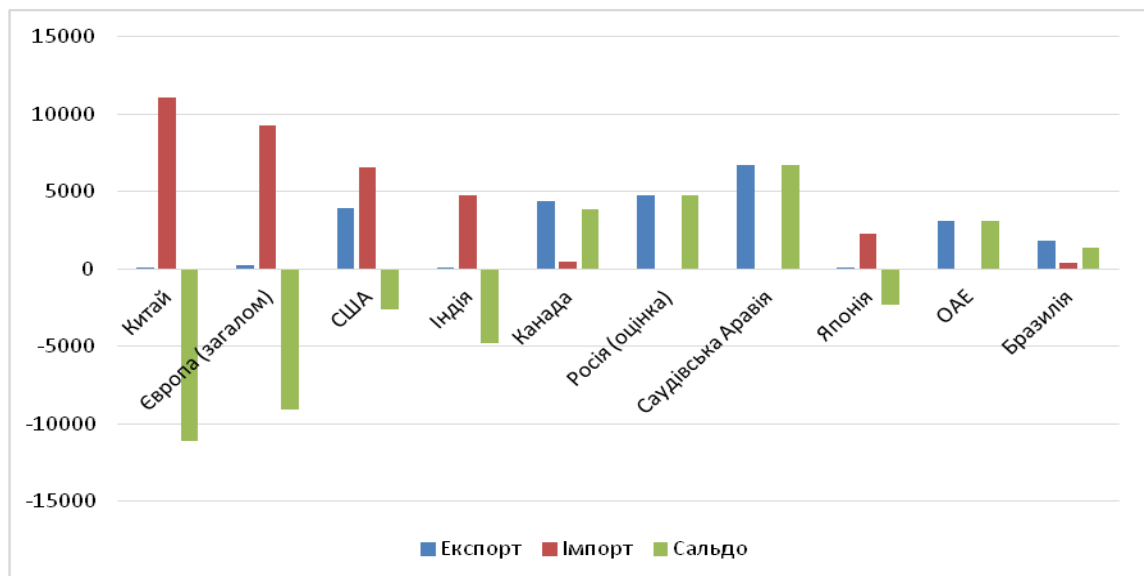

Рис. 1. Топ-10 експортерів та імпортерів сирої нафти у 2024 році (тис. барелів на добу)

Основними драйверами попиту залишаються країни Азії - насамперед Китай та Індія, де швидко зростають транспортний сектор та промисловість. Водночас у розвинених країнах темпи споживання сповільнюються через розвиток електромобілів, енергоефективних технологій і «зеленої» енергетики.

Сучасний нафтовий ринок характеризується високою волатильністю цін. На котирування значно впливають геополітичні ризики, особливо ситуація на Близькому Сході та в районі Ормузької протоки, через яку проходить значна частина світового експорту нафти. У 2026 році конфлікт навколо Іран спричинив різке скорочення поставок і стрибок цін на нафту Brent та WTI понад 100 доларів за барель.

Динаміка торгівлі визначається протистоянням між країнами ОПЕК, які намагаються підтримувати ціни шляхом обмеження пропозиції, та виробниками з-поза меж картелю, насамперед США, які нарощують видобуток до рекордних рівнів. США зміцнили свій статус найбільшого у світі виробника нафти, що дозволило їм посилити вплив на світовий ринок сировини. Водночас Російська Федерація під тиском санкцій суттєво переорієнтувала свої потоки: якщо раніше дві третини експорту йшли до Європи, то у 2024 році понад 80% поставок припадає на Китай та Індію.

Найбільш радикальних змін зазнав ринок природного газу, де традиційна трубопровідна модель стрімко витісняється ринком СПГ. Якщо раніше торгівля газом була переважно регіональною та залежала від довгострокових контрактів між сусідніми країнами, то сьогодні СПГ формує глобальний енергетичний ринок, де поставки можуть швидко перенаправлятися між континентами залежно від цін і попиту. Найбільшими експортерами природного газу та СПГ сьогодні є США, Катар, Австралія, Росія та Норвегія, тоді як головними імпортерами залишаються Китай, Японія, Південна Корея та країни Європейського Союзу. Азійський регіон формує основний приріст попиту, оскільки природний газ розглядається як «перехідне паливо» між вугіллям та відновлюваними джерелами енергії.

США стали найбільшим експортером скрапленого газу, забезпечивши енергетичну безпеку Європи після припинення поставок із Росії. Вугільний ринок, попри заклики до декарбонізації, встановив новий рекорд торгівлі у 1,55 млрд тонн у 2024 році через високий попит в Індії та Китаї, де цей ресурс залишається найдешевшим способом балансування енергосистем.

Важливим фактором сучасного ринку є «зелений протекціонізм» та конкуренція за критичні мінерали, такі як літій, кобальт та нікель, які є фундаментом енергопереходу.

Оскільки Китай контролює переробку більшості ключових мінералів, світ входить у нову фазу ресурсної залежності, яка може бути гострішою за нафтову залежність 1970-х років. Це змушує провідні економіки переглядати правила міжнародної торгівлі та запроваджувати механізми стимулювання внутрішнього виробництва. Таким чином, світова торгівля ПЕР трансформувалася в складну систему, де традиційні потоки нафти й газу доповнюються торгівлею електроенергією та технологіями ВДЕ, а геополітика знову стала визначальним фактором ринкової кон'юнктури.

Для України участь у цій системі вимагає комплексного підходу до формування стратегій енергетичної безпеки та вдосконалення механізмів зовнішньоекономічної політики. Ключові перспективи пов'язані з оцінкою можливостей у системі глобальної енергетичної торгівлі та обґрунтуванням напрямів підвищення ефективності участі держави в міжнародних ринках в умовах декарбонізації. Світова енергетична система перебуває у стані фрагментації на два контури - Західний та Східний, де ціноутворення дедалі більше підпорядковується політичним союзам, а не правилам вільної торгівлі. Країни, що інвестують у гнучкість своїх систем та технології накопичення енергії, отримують стратегічну перевагу у нових умовах міжнародних економічних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Energy Institute (EI), Statistical Review of World Energy 2025. URL: <https://www.energyinst.org/statistical-review> (дата звернення 15.04.2026)
2. World Bank Group, Commodity Markets Outlook: Pink Sheet October 2025. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/18675f1d1639c7a34d463f59263ba0a2-0050012025/related/CMO-Pink-Sheet-October-2025.pdf> (дата звернення 15.04.2026)
3. International Energy Agency (IEA), Coal 2024: Analysis and Forecast to 2027. URL: <https://www.iea.org/reports/coal-2024> (дата звернення 15.04.2026)
4. Visual Capitalist, Global Crude Oil Trade Flows in 2024. URL: <https://www.visualcapitalist.com/global-crude-oil-trade-flows-2024/> (дата звернення 15.04.2026)
5. International Energy Agency (IEA), Gas Market Report, Q3-2024. URL: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/14a61f2b-04fa-4a9d-a78b-6c22fc23d5c8/GasMarketReport,Q3-2024.pdf> (дата звернення 15.04.2026)
6. International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook, October 2024: Policy Pivot, Rising Threats. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo> (дата звернення 15.04.2026)
7. Ember, Global Electricity Review 2024. URL: <https://ember-energy.org/app/uploads/2024/05/Report-Global-Electricity-Review-2024.pdf> (дата звернення 15.04.2026)
8. World Trade Organization (WTO), World Trade Report 2024. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr24_e.htm (дата звернення 15.04.2026)

Уривська А. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Латинська Америка – це регіон який розвивається в умовах постійної нестабільності та невизначеності. Країни цього регіону характеризуються високою залежністю від зовнішніх ринків, експорту сировини та притоку іноземного капіталу. У результаті будь-яких змін у глобальній економіці, фінансові кризи або коливання цін на міжнародних ринках безпосередньо впливають на економічне зростання та розвиток країн Латинської Америки умовах невизначеності.

Важливою особливістю регіону є те, що він поєднує періоди швидкого економічного зростання з глибокими кризами, що веде до падіння виробництва, зростанням безробіття та погіршення рівня життя населення. Також, є політична нестабільність, значна соціальна нерівність і слабкість інституцій часто посилюють вплив зовнішніх шоків і ускладнюють процес відновлення економіки.

Розглянемо особливості економічного розвитку Мексики, Бразилії та Чилі за період 2000-2024 років. Вибір саме цих країн пояснюється тим, що вони є важливими для економіки Латинської Америки та мають різний рівень розвитку і структуру господарства.

Спочатку розглянемо динаміку ВВП. Економіка Мексики у 2000-2024 роках розвивалась помірно, але нерівномірно. На початку періоду спостерігалася нестабільність у 2001-2002 роках, що було пов'язано зі сповільненням економіки США, від якої країна значною мірою залежить. Найбільше падіння зафіксовано у 2009 році (-6,3%) через світову фінансову кризу. У 2020 році відбулося ще глибше зниження (-8,35%) через пандемію COVID-19, яка негативно вплинула на виробництво та торгівлю. Водночас у 2010 та 2021 роках спостерігалось суттєве зростання, що пояснюється відновленням після криз.

У Бразилії динаміка зростання ВВП є більш нерівномірною. У 2004-2008 роках спостерігалось стабільне зростання, яке досягло піку у 2010 році (7,53%) після відновлення світової економіки. Однак у 2015-2016 роках країна пережила значний спад (-3,55% та -3,28%), що було пов'язано з внутрішніми економічними труднощами, скороченням інвестицій і політичною нестабільністю. У 2009 році також зафіксовано спад через глобальну кризу, а у 2020 році – через пандемію. Після кризових періодів економіка поступово відновлювалася. Загалом Бразилія є чутливою як до внутрішніх, так і до зовнішніх змін.

Чилі протягом досліджуваного періоду демонструє більш стабільну динаміку економічного зростання. У 2000-2008 роках країна мала відносно високі темпи зростання. Спад у 2009 році (-1,12%) був незначним порівняно з іншими країнами. У 2014-2017 роках спостерігалось уповільнення, ймовірно через зниження зовнішнього попиту. Найбільше падіння відбулося у 2020 році (-6,14%), але вже у 2021 році зафіксовано різке зростання (11,31%). У цілому Чилі демонструє більш рівномірний розвиток, хоча також залежить від зовнішніх умов.

Далі розглянемо ВВП на душу населення. У Мексиці цей показник у 2000-2024 роках змінювався відносно стабільно, без різких стрибків. У 2001-2003 роках спостерігалось невелике зниження через уповільнення економіки. У подальші роки показник поступово зростав, але у 2009 році відбулося помітне падіння. У 2015-2019 роках він залишався стабільним. У 2020 році знову зафіксовано зниження через пандемію, після чого у 2021-2024 роках відбувається поступове відновлення. Загалом рівень життя населення зростав повільно, але стабільно.

У Бразилії динаміка ВВП на душу населення є більш нестабільною. У 2000-2008 роках показник зростав, що свідчить про покращення рівня життя. У 2009 році відбулося невелике зниження, після чого у 2010-2013 роках знову спостерігалось зростання. Проте у 2014-2016 роках показник значно зменшився через внутрішні економічні труднощі. Найбільший спад зафіксовано у 2020 році, після чого у 2021 році відбулося різке відновлення і подальше зростання.

Чилі демонструє найбільш стабільне зростання ВВП на душу населення серед розглянутих країн. З 2000 року показник поступово зростав, навіть у 2009 році спад був незначним. У 2010-2014 роках спостерігалось активне зростання, після чого темпи дещо уповільнилися, але залишилися позитивними. У 2020 році відбулося зниження, однак у 2021 році показник досяг найвищого рівня за весь період. У наступні роки динаміка залишається стабільною.

Розглянемо приплив прямих іноземних інвестицій. У Мексиці у 2000-2024 роках він був відносно стабільним і без різких змін. У 2001 році показник зріс до 3,78%, після чого у 2002-2003 роках знизився. У наступні роки він коливався в межах 2-3%. У 2011-2012 роках відбулося зниження до 1,45%, а у 2013 році – різке зростання до 3,84%. У періоди криз (2009 і 2020 роки) значного падіння не спостерігалось. У 2023 році показник знизився до 1,73%, після чого у 2024 році частково відновився. Загалом інвестиції є стабільними, але не дуже високими.

У Бразилії показники інвестицій є більш змінними. На початку періоду відбулося зниження з 5,03% у 2000 році до 1,81% у 2003 році. У 2007-2008 роках спостерігалось зростання понад 3%. Після невеликого спаду у 2009 році показник знову зростає і досяг близько 3,8% у 2011-2012 роках. У 2015-2016 роках, незважаючи на кризу, рівень залишався понад 3,5%. У 2020 році відбулося зниження до 2,59%, після чого показник поступово відновився. Загалом Бразилія має відносно високий рівень інвестицій, але з помітними коливаннями.

У Чилі приплив інвестицій є високим, але нестабільним. На початку періоду показник перевищував 6%, у 2002 році знизився до 3,63%. У 2008 році він досяг 10,46%, а у 2011-2012 роках – до 11,91%. У 2017 році відбулося різке падіння до 1,9%. У період пандемії значного зниження не було, але після 2022 року спостерігається поступове зменшення. Загалом країна залишається привабливою для інвесторів, хоча показники змінюються.

Узагальнюючи аналіз економічного зростання Латинської Америки, можна зробити висновок, що розвиток регіону значною мірою залежить від здатності країн адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів, зокрема коливань світових цін на сировину, геополітичних ризиків, інфляційних процесів та наслідків глобальних криз. Незважаючи на наявний ресурсний потенціал і перспективи розвитку окремих галузей, темпи економічного зростання залишаються нерівномірними через структурні проблеми, соціальну нерівність і недостатній рівень інвестицій. Для забезпечення стійкого економічного розвитку країнам регіону необхідно посилювати економічну диверсифікацію, впроваджувати інновації, зміцнювати інституційну спроможність та розширювати міжнародне економічне співробітництво, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності та стійкості до майбутніх криз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank Group/ GDP growth (annual %): веб-сайт. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> (дата звернення: 26.04.2026).
2. World Bank Group/ GDP per capita constant USD: веб-сайт. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> (дата звернення: 26.04.2026).
3. World Bank Group/ Foreign direct investment, net inflows (% of GDP): веб-сайт. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> (дата звернення: 26.04.2026).

*Лисихін І. С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРИПТОВАЛЮТ

Одна з ключових передумов перетворення криптовалюти на ефективний інструмент глобальної цифрової економіки є забезпечення фінансової безпеки для користувачів.

Незважаючи на значний потенціал децентралізованих фінансів таких як швидкість транзакцій та фінансову інклюзію, криптоактиви залишаються високо ризикованим сегментом ринку.

Постійні хвилі хакерських атак, регуляторна невизначеність серед основних регуляторів та випадки регулярного шахрайства гальмують масове впровадження та довіру серед інвесторів. Саме тому питання фінансової безпеки набуває стратегічного значення для подальшого розвитку усієї індустрії. У контексті глобальної цифрової економіки IMF розробила основну класифікацію фінансових загроз крптитосфери – ринкові (волатильність, ліквідність), технологічні (вразливості коду), правові, системні (ефект «доміно»), кримінальні (відмивання коштів, санкційне ухилення).

Криптоактиви демонструють екстремальну волатильність, яка суттєво перевищує показники традиційних фінансових інструментів.

Навіть попри загальну тенденцію до зниження щорічної волатильності наприклад середньодобова реалізована волатильність Bitcoin у 2025 році склала рекордно низькі 2,24 % порівняно з 2,80 % у 2024 році та 3,34 % у 2022 році, короткострокові коливання залишаються значними. Bitcoin може демонструвати добову волатильність на рівні 5–10 % і більше під час ключових подій, а в окремі дні 2025 року фіксувалися коливання до 17 % на місяць. У жовтні 2025 року, після досягнення історичного максимуму близько 126198 дол.США, Bitcoin пережив різке падіння на понад 30 % за лічені тижні через ескалацію торговельних війн і загрозу нових тарифів. Що призвело до ліквідації позиції на суму приблизно 19 млрд. дол. США, яка була найбільша сума ліквідації за усі 8 років активного розвитку криптовалюти в цілому.

Аналогічні епізоди фіксувалися раніше: у травні 2022 року під час краху Terra ліквідації сягнули мільярдів доларів, а в березні 2023 року - через банківську кризу SVB. Стейблкоїни котрі позиціонуються як стабільний інструмент, також несуть суттєві ризики втрати прив'язки до фіатних валют.

Яскравим прикладом може послугувати травень 2022 року коли стейблкоїн UST втратив свою коштовність за декілька днів та становив 0,10 дол. США через масовану атаку та неготовність розробленого механізму. Сам механізм працював наступним чином: UST був прив'язан до LUNA, котра формувала усю ліквідність пулу, для підтримки ціни протокол спалював LUNA та друкував на цю суму новий UST та навпаки. Через масовану атаку цілої анонімної організації протокол надрукував трильйон токенів LUNA через що ціна за розглянуту криптовалюту впала з 87 до 0,000005 дол. США. Загальні втрати перевищили 45 млрд. дол. США [2], [3].

Крипторіжжі не можуть повністю усунути волатильність ринку, але розробили багаторівневу систему ризик-менеджменту, щоб мінімізувати каскадні ліквідації, які виникають через високу кредитне плече та низьку ліквідність у періоди стресу. Основні інструменти включають страхові фонди, автоматичне делевериджинг ADL, динамічні маржинальні вимоги, часткові ліквідації та у деяких юрисдикціях circuit breakers (повну зупинку торгів на біржі з можливістю лише закрити вже відкриті ф'ючерсні або крос-маржинальні позиції).

Оскільки криптовалюти є частою мішенню для хакерських атак, важливо використовувати надійні механізми захисту для зберігання активів. У цьому контексті можна виділити кілька основних інструментів безпеки, які активно використовуються у 2026 році для забезпечення захисту криптовалют і активів, які розробили CEX біржи. Одним із основних інструментів є Cold Storage, де більшість крипторіжж зберігає більше ніж 95% своїх коштів в офлайн-гаманцях, до котрих є лише фізичний доступ що знижує ймовірність атак, просте кажучи система фізичних сейфів у вигляді флеш накопичувачів на котрих зберігається більша кількість коштів, в зашифрованому форматі. Для моніторингу загроз у реальному часі багато крипторіжж використовують інструменти, як Chainalysis та TRM Labs, що автоматично виявляють аномальні або підозрілі транзакції.

Також активно використовується технологія Proof of Reserves (PoR), яка дозволяє біржам прозоро підтверджувати свої резерви за допомогою методів, таких як Merkle Tree (перевірка цілості інформації на предмет підміни) та zk-SNARKs (перевірка достовірності інформації без повного розкриття). Також усе крипто суспільство активно використовує програми винагород за розробку, вдосконалення або виявлення вразливостей системи, тобто самі користувачі розвивають систему безпеки утворюючи умовну утопічну екосистему котра самостійно розвивається [4], [5].

Отже для мінімізації ризиків криптобіржі розробили багаторівневі механізми захисту, такі як Cold Storage, динамічні маржинальні вимоги, страхові фонди та технології Proof of Reserves, що забезпечують прозорість та зниження ризиків втрат. Водночас, криптовалюти залишаються високоризикованим сегментом ринку, що вимагає постійного вдосконалення безпекових рішень і активної участі криптоспільноти у розвитку цих механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Gate. Головні ризики безпеки криптовалют і вразливості смартконтрактів. URL: <https://miniapp.gate.com/uk/crypto-wiki/article/what-are-the-major-cryptocurrency-security-risks-and-smart-contract-vulnerabilities-in-2026-20260124?> (дата звернення: 10.03.2026)
2. Avi Bashan «Stress-Tested and Validated: How Fireblocks and Solana Handled Crypto's Largest Liquidation Event». URL: <https://www.fireblocks.com/blog/fireblocks-solana-performance-reliability> (дата звернення: 10.03.2026)
3. Antonio Briola, David Vidal-Tomás, Yuanrong Wang, Tomaso Aste, "Anatomy of a Stablecoin's failure: The Terra-Luna case" URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1544612322005359> (дата звернення: 11.03.2026)
4. Crypto Crime Reaches Record High in 2025 as Nation-State Sanctions Evasion Moves On-Chain at Scale URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2026-crypto-crime-report-introduction/> (дата звернення: 12.03.2026)
5. CROWDSTRIKE 2026 GLOBAL THREAT REPORT URL: <https://go.crowdstrike.com/2026-global-threat-report.html?> (дата звернення: 12.03.2026)

Король І. О.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР

Глобальна інтеграція економічних систем у XXI столітті трансформує не лише структуру міжнародної торгівлі, а й саму природу транспортних послуг як її необхідного інфраструктурного базису. Ринок транспортних послуг, виконуючи системоутворюючу функцію у світовому господарстві, перебуває у стані безперервної адаптації до викликів, породжених поглибленням регіональної інтеграції, цифровою трансформацією та реконфігурацією глобальних ланцюгів доданої вартості. Відтак теоретичне осмислення його природи та механізмів функціонування набуває як наукової, так і практичної ваги - особливо для країн, що прагнуть посилити свої позиції у міжнародному поділі праці [1].

Ринок транспортних послуг за своєю природою є міжнародним - його функціонування принципово неможливе в межах однієї юрисдикції. Міжнародна інтеграція виступає не зовнішньою умовою, а ендегенним чинником розвитку цього ринку. Поглиблення інтеграційних процесів безпосередньо розширює попит на транспортні послуги, формує нові маршрути та стимулює стандартизацію операційних вимог [2].

З теоретичного погляду взаємозв'язок між інтеграцією та ринком транспортних послуг є двоспрямованим. З одного боку, транспорт є передумовою інтеграції - без скорочення транзакційних витрат на переміщення товарів, осіб та капіталу поглиблення міжнародного поділу праці залишається теоретичною конструкцією. Р. Еддінгтон характеризує транспортний ринок як «двигун продуктивності» [3], підкреслюючи його здатність знижувати витрати в масштабах усієї економіки та розширювати горизонти спеціалізації. З іншого боку, транспорт є результатом інтеграції - чим глибша координація між країнами в галузі стандартів, митного регулювання та інфраструктурних інвестицій, тим ефективніше функціонує транспортний ринок [2].

У контексті регіональної інтеграції особливого значення набуває формування транспортних коридорів - просторово організованих маршрутів, що поєднують вузлові точки логістичних мереж і забезпечують безперервність трансграничних потоків [4]. Транспортний коридор є одночасно інфраструктурним об'єктом і ринковим інститутом: він структурує конкурентне середовище, задає умови входу для операторів та визначає цінову логіку для користувачів. Саме тому контроль над ключовими транспортними коридорами є предметом геоекономічного суперництва між державами та регіональними блоками [5].

Структура світового ринку транспортних послуг характеризується двома взаємопов'язаними рисами - географічною асиметрією та ринковою концентрацією. Географічна асиметрія відображає нерівномірний розподіл транспортної інфраструктури: розвинені країни та їх регіональні об'єднання зосереджують основний обсяг транспортних потужностей і формують правила гри для решти учасників. Країни, що розвиваються, переважно виступають «транзитними» вузлами або периферійними постачальниками первинних видів транспортних послуг, отримуючи мінімальну частку від загальної доданої вартості [6].

Ринкова концентрація є особливо вираженою у морських перевезеннях та авіаційному транспорті. У контейнерному судноплавстві близько десяти глобальних альянсів контролюють переважну частину світових потужностей [7]. Подібна олігопольна структура зумовлює специфічну динаміку ціноутворення: тарифи на фрахт коливаються непропорційно до реальних змін попиту, що породжує значну нестабільність для малих економік, залежних від імпорту.

Важливим структурним чинником є також дуальність ринку. Одночасне існування конкурентних сегментів (автомобільні перевезення, частково повітряний транспорт) та природних монополій (залізнична інфраструктура, морські порти). Це зумовлює необхідність диференційованого підходу до регулювання та унеможливорює єдину уніфіковану модель лібералізації транспортного ринку в межах інтеграційних угод.

Досвід Європейського Союзу є одним із найбільш репрезентативних прикладів глибокої інтеграції, яка безпосередньо трансформувала ринок транспортних послуг у наднаціональний, структурно узгоджений простір. Формування Єдиного транспортного простору ЄС фактично означало перехід від фрагментованих національних ринків до інтегрованого ринку, де конкуренція, доступ та регулювання функціонують за уніфікованими правилами. Ключову роль у цьому процесі відіграли три взаємопов'язані інтеграційні механізми: (1) лібералізація доступу - принцип кабботажу та відкритого неба; (2) гармонізація стандартів - технічних, соціальних та екологічних норм; (3) розвиток інфраструктури - мережа TEN-T як інструмент зниження периферійності [8-10]. Ця модель є не просто регуляторною конструкцією, а механізмом перерозподілу конкурентних переваг між учасниками ринку.

Отже, інтеграційні процеси та транспортний ринок перебувають у відношенні взаємної детермінації: транспорт є одночасно передумовою та результатом поглиблення міжнародного економічного співробітництва. У цьому контексті взаємозв'язок інтеграції та транспортного ринку має характер петлі зворотного впливу: інтеграція підсилює

мобільність факторів виробництва, що, у свою чергу, прискорює подальшу інтеграцію економічних систем. Таким чином, транспортний ринок функціонує як ключовий передавальний механізм глобалізаційних процесів, забезпечуючи фізичну реалізацію економічної взаємозалежності між країнами та регіонами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Hummels D., Ishii J., Yi K.-M. The nature and growth of vertical specialization in world trade . Journal of International Economics. 2001. Vol. 54(1). P. 75–96. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0022-1996\(00\)00093-3](https://doi.org/10.1016/S0022-1996(00)00093-3). (дата звернення: 20.04.2026).
2. Rodrigue J.-P., Comtois C., Slack B. The Geography of Transport Systems. 4th ed. 2017. URL: <https://transportgeography.org> (дата звернення: 26.04.2026).
3. Eddington R. The Eddington Transport Study: Transport's Role in Sustaining the UK's Productivity and Competitiveness. UK Government. 2006. URL: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/01_12_06eddingtongvol1.pdf (дата звернення: 25.04.2026).
4. Quium A. S. M. A. Transport Corridors for Wider Socio–Economic Development. Sustainability. 2019. Vol. 11(19). Article 5248. DOI: <https://doi.org/10.3390/su11195248>. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/19/5248> (дата звернення: 26.04.2026).
5. Rodrigue J.-P., Comtois C., Slack B. The Geography of Transport Systems. 4th ed. 2017. URL: <https://transportgeography.org/contents/chapter2/transport-and-spatial-organization/transport-corridors-spatial-structure/> (дата звернення: 26.04.2026).
6. Gereffi G. Global Value Chains and Development: Redefining the Contours of 21st Century Capitalism. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. URL: https://assets.cambridge.org/97811084/71947/frontmatter/9781108471947_frontmatter.pdf (дата звернення: 26.04.2026).
7. UNCTAD. Review of Maritime Transport 2023. United Nations Conference on Trade and Development. 2023. URL: <https://unctad.org/rmt2023> (дата звернення: 28.04.2026).
8. European Commission. White Paper: Roadmap to a Single European Transport Area – Towards a competitive and resource efficient transport system. Brussels, 2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0144> (дата звернення: 26.04.2026).
9. Troitino D. R. Transport policy in the European Union. MEST Journal. 2015. Vol. 3, No. 2. P. 135–141.
10. European Commission. Regulation (EU) No 1315/2013 on Union guidelines for the development of the trans-European transport network (TEN-T). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1315> (дата звернення: 29.04.2026).

*Курса В. А., к.е.н., доц. Пічугіна. Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ведення підприємницької діяльності в країнах Європейського Союзу (ЄС) визначається комплексним і багаторівневим регуляторним середовищем, високими стандартами прозорості та значним рівнем інтеграції економічних процесів серед держав-членів. Європейський Союз являє собою унікальну економічну та політичну спільноту, яка створює сприятливі умови для розвитку бізнесу. Однак одночасно з цим установлюються суворі правила та нормативи, яких повинні дотримуватись усі господарські суб'єкти [1].

Однією з фундаментальних рис європейського підприємницького середовища є функціонування єдиного внутрішнього ринку, який забезпечує вільний рух товарів,

послуг, капіталу та робочої сили між країнами-членами. Разом з тим підприємствам слід зважати на відмінності в культурних особливостях, мовних бар'єрах і національних ринкових умовах, які можуть справляти значний вплив на їхню діяльність (Табл.1.).

Юридично-правовий аспект є ще одним важливим елементом функціонування підприємств у Європейському Союзі [2]. Нормативно-правова база ЄС формується на наднаціональному рівні, і закони, прийняті установами ЄС, є обов'язковими до виконання у всіх країнах-членах. До таких актів належать регламенти, директиви, рішення та рекомендації. Універсальний характер таких норм розширює безконфліктне середовище для ведення бізнесу, але дає також можливість зберігати певні національні особливості. Значну увагу у сфері бізнесу приділяють відповідності критеріям якості продукції та послуг, безпеки праці, екологічності й дотриманню прав споживачів. Стандартизація продукції через сертифікацію, вимоги щодо маркування товарів і відповідність технічним стандартам є обов'язковими умовами для виходу на ринки ЄС [2]. Фінансова система Європейського Союзу також вирізняється специфічними характеристиками. Багато країн-учасниць використовують єдину валюту – євро, що спрощує фінансові операції між суб'єктами господарювання різних держав.

Крім того, Союз активно підтримує малий і середній бізнес через програми субсидування, грантів і інвестицій [3]. Особливе значення в рамках ЄС надається і податковій системі. Ринок праці в ЄС вирізняється своїми специфічними характеристиками.

Високий рівень соціального захисту працівників, жорстке трудове законодавство та значний вплив профспілок визначають ключові аспекти працевлаштування та управління персоналом. Роботодавці повинні дотримуватися норм, що стосуються мінімальної заробітної плати, тривалості робочого часу, стандартів умов праці та соціальних гарантій для працівників [3].

Кожна держава має свої унікальні традиції, ділову етику та підходи до комунікації. Для успішного функціонування компанії на європейському ринку необхідно враховувати ці відмінності та адаптувати стратегії до місцевих особливостей (Табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця ведення бізнесу в різних країнах ЄС

Країна	Місце у світовому рейтингу (2026)	Оцінка (0–100)	Характеристика бізнес-середовища
Данія	4	85	Висока цифровізація, низька бюрократія, гнучкий ринок праці
Швеція	10	83	Стабільна економіка, прозоре регулювання, інноваційність
Литва	11	83	Просте відкриття бізнесу, швидкі адміністративні процедури
Естонія	18	81	Е-уряд, мінімальна бюрократія, сприятливий ІТ-сектор
Німеччина	22	79	Стабільність, але складні регуляції та бюрократія
Ірландія	24	78	Низькі податки, приваблива для інвесторів
Франція	32	76	Складне трудове законодавство, високі податки

Джерело: власні розробки.

Країни Європейського Союзу суттєво відрізняються за умовами ведення бізнесу, попри спільний економічний простір. Лідерами є північні країни, які забезпечують сприятливе середовище завдяки ефективному управлінню та цифровізації. Західноєвропейські держави характеризуються більш складними регуляторними та податковими системами, що підвищує навантаження на бізнес. Водночас країни Центральної та Східної Європи демонструють позитивну динаміку через проведення реформ.

Загалом ключовими факторами відмінностей залишаються рівень бюрократії, прозорість регулювання та податкова політика.

Ведення бізнесу в країнах Європейського Союзу характеризується поєднанням високого рівня економічної інтеграції та наявністю національних відмінностей у регулюванні. ЄС створює сприятливі умови через єдиний ринок, підтримку інновацій і доступ до фінансових ресурсів, однак водночас висуває жорсткі вимоги щодо стандартів, прозорості та екологічної відповідальності. Успішність бізнесу значною мірою залежить від здатності адаптуватися до різних правових, податкових і культурних особливостей країн-членів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Cuatrecasas. European Sustainability Trends. 2026. URL: <https://www.cuatrecasas.com/en/global/sustainability/art/european-2025-sustainability-trends-expect-2026> (дата звернення: 27.04.2026)
2. EU Labor Regulations and Business Compliance (Simulation Study). 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2505.06261> (дата звернення: 20.04.2026)
3. Council of the European Union. Simplification of sustainability reporting and due diligence requirements. 2026. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/02/24/council-signs-off-simplification-of-sustainability-reporting-and-due-diligence-requirements-to-boost-eu-competitiveness/> (дата звернення: 25.04.2026)

*Насилевич Є. О., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО СУПЕРНИЦТВА США ТА КИТАЮ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Економічне суперництво між провідними країнами світу є ключовим фактором розвитку глобальної економіки. У сучасних умовах воно виходить за межі традиційної конкуренції та охоплює економічні, технологічні й фінансові процеси. Центральне місце у цьому протистоянні займають США та Китай як найбільші економіки світу.

У торговельній сфері конкуренція проявляється через тарифну й нетарифну політику, стандарти якості, захист інтелектуальної власності та контроль над виробничими ланцюгами [1],[2]. Важливу роль відіграє не лише обсяг торгівлі, а й контроль над критичними сегментами виробництва.

Високі технології є основним полем суперництва. Йдеться про напівпровідники, штучний інтелект, 5G, біотехнології та інші інноваційні галузі [3],[4]. Конкуренція ведеться як за технології, так і за виробничі екосистеми та стандарти. У фінансовій сфері США зберігають перевагу завдяки домінуванню долара, тоді як Китай просуває інтернаціоналізацію юаня та створює альтернативні фінансові інструменти. Важливими є контроль над платіжними системами та доступ до капіталу [5],[6]. Сфера ресурсів і ланцюгів постачання також набуває стратегічного значення. Китай активно забезпечує доступ до сировини, тоді як США і союзники диверсифікують постачання та розвивають

власні виробничі потужності. Інституційне суперництво полягає у боротьбі за встановлення глобальних стандартів і правил. Китай розширює вплив через міжнародні ініціативи, тоді як США діють через систему союзів.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика економічного суперництва США та Китаю

Критерій	США	Китай
Модель економіки	Ринкова економіка	Поєднання ринкової економіки та державного регулювання
Торговельна політика	Акцент на стандартах, захисті інтелектуальної власності	Активний розвиток експорту та виробництва
Високі технології	Лідерство в інноваціях, R&D	Швидке нарощування технологічного потенціалу
Фінансова система	Домінування долара, розвинуті ринки капіталу	Розвиток юаня та альтернативних фінансових механізмів
Ланцюги постачання	Диверсифікація та контроль	Вертикальна інтеграція та масштаб виробництва
Інвестиційна політика	Контроль інвестицій, санкційні механізми	Активні інвестиції за кордоном
Глобальний вплив	Через фінансові інститути альянси	Через інфраструктурні проєкти та економічні ініціативи

Джерело: власні розробки.

Країни також застосовують контроль інвестицій, обмеження на передачу технологій і санкції для захисту національних інтересів. Важливу роль відіграє і «м'яка сила» - культурний та освітній вплив. Оцінка ефективності суперництва здійснюється через показники торгівлі, інновацій та фінансової стабільності, зокрема структуру експорту, інвестиції в R&D, роль валют і платіжних систем.

Можна виділити три сценарії розвитку відносин між США та Китаєм: конкурентне співіснування, частковий декуплінг у стратегічних сферах та формування окремих економічних блоків. Кожен із них по-різному впливає на глобальну економіку та інші країни.

Порівняльний аналіз (табл. 1) дозволяє визначити ключові відмінності в економічних моделях США та Китаю, які формують характер їхнього глобального суперництва. США орієнтуються на ринкові механізми та розвинену фінансову систему, що забезпечує гнучкість економіки. Китай поєднує ринкові інструменти з активною роллю держави, що дає змогу цілеспрямовано розвивати стратегічні галузі. У зовнішньоекономічній діяльності США роблять акцент на регуляторних механізмах і стандартах, тоді як Китай - на масштабуванні виробництва та розширенні присутності на світових ринках. У технологічній сфері США зосереджені на інноваціях і дослідженнях, а Китай активно нарощує виробничий і технологічний потенціал. Фінансова система залишається важливою перевагою США, хоча Китай поступово створює альтернативні фінансові інструменти, що свідчить про зміну балансу сил. Відмінності в економічних підходах зумовлені історичними та інституційними особливостями: США мають традицію ринкової економіки, тоді як Китай поєднує планові й ринкові елементи.

США характеризуються швидкою адаптацією до глобальних змін, тоді як Китай ефективно реалізує довгострокові стратегії через масштабні реформи. Суперництво між

країнами має глобальний характер і впливає на трансформацію світової економіки, зміну інвестиційних потоків і ланцюгів постачання, змушуючи інші країни адаптуватися до нових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Trade Organization. *An economic analysis of the US-China trade conflict*. URL: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd202004_e.htm (дата звернення: 30.03.2026).
2. United States Trade Representative. *China Section 301 Tariff Actions and Exclusion Process*. URL: <https://ustr.gov/issue-areas/enforcement/section-301-investigations/tariff-actions> (дата звернення: 30.03.2026).
3. United States Trade Representative. *Section 301 China. Investigation: Technology Transfer, Intellectual Property, and Innovation*. URL: <https://ustr.gov/issue-areas/enforcement/section-301-investigations/section-301-china> (дата звернення: 30.03.2026).
4. U.S. Department of Commerce, Bureau of Industry and Security. *Commerce Strengthens Export Controls to Restrict China's Capability to Produce Advanced Semiconductors for Military Applications*. URL: <https://www.bis.gov/press-release/commerce-strengthens-export-controls-restrict-chinas-capability-produce-advanced-semiconductors-military> (дата звернення: 30.03.2026).

Пономаренко А. М.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ФІСКАЛЬНУ ПОЛІТИКУ КРАЇН БАЛТІЇ

На початку 2020-х років країнам Балтії довелося пережити надскладні виклики для їхніх малих економік. Після пандемії COVID-19 та енергетичної кризи Естонія, Латвія та Литва опинилися під значним фінансовим тиском, адже незаплановані, і при цьому високовартісні заходи з пом'якшення кризових наслідків спричинили суттєві втрати фінансового простору держав. Додатковим навантаженням на бюджет стала надзвичайно швидка інфляція, яка в певні місяці 2022 року сягнула 20-25% в регіоні. Через це уряд почав тенденцію нарощування видатків задля соціального добробуту. Зокрема, протягом 2022-2024 рр. зросла оплата праці для медичних працівників, вчителів, правоохоронців та держслужбовців; в Естонії була підвищена сімейна допомога (виплати на дітей та для багатодітних родин), латвійський уряд запроваджував одноразові виплати для вразливих верств населення, а влада Литви підвищила вартість мінімального споживчого кошику, який є показником для нарахування більшості соціальних допомог [1, 2].

Попри вищі видатки, більшість з яких ще й постійні, бюджетні системи змогли адаптуватися до цих змін, переважно завдяки пакетам фінансової допомоги від ЄС та комплексному підвищенню податкових ставок. Як наслідок, дефіцити бюджетів у 2024 році склали -1,51% для Естонії, -1,82% для Латвії та -1,28% для Литви, що відповідало Маастрихтським критеріям та свідчило про стабілізацію після криз (див. рис. 1). Проте майбутнє цих показників змінила загроза, яка з кожним роком стає більш ймовірною – це російська агресія не тільки в сторону України, але й країн ЄС та НАТО.

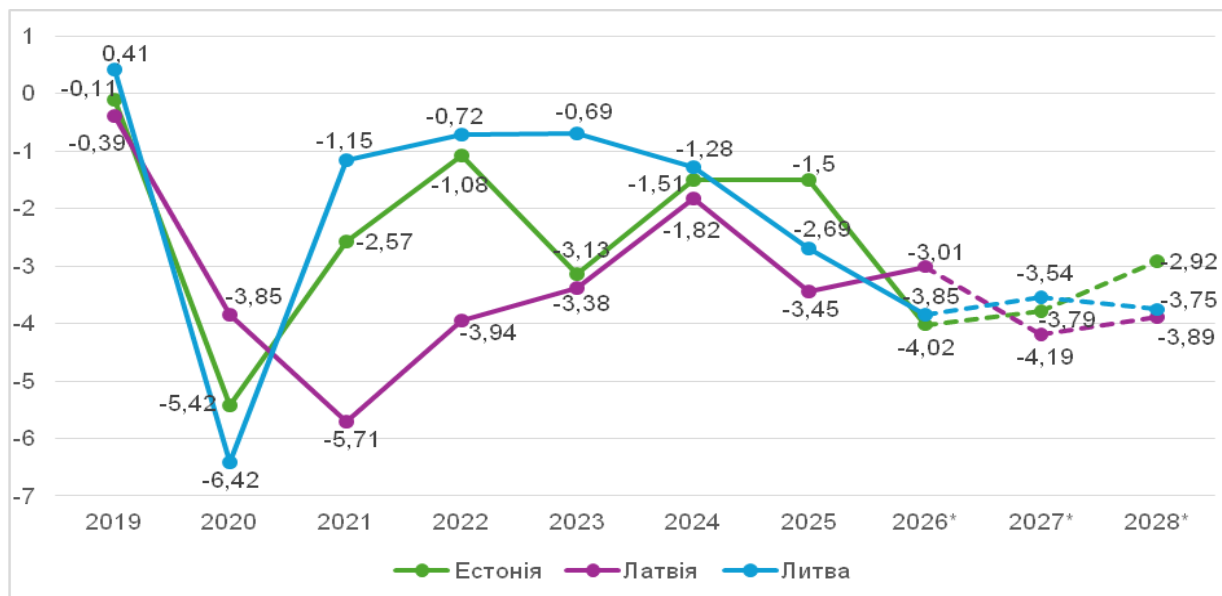

Рис. 1. Чисте кредитування/запозичення державного бюджету Естонії, Латвії та Литви за 2019-2028 рр., % до ВВП.

* - прогнозовані роки

Джерело: складено автором на основі даних [3].

У відповідь на нові геополітичні виклики, в квітні 2024 року набула чинності реформа Пакту стабільності та зростання. Оновлені правила запровадили гнучкіші механізми управління державним боргом та дефіцитом, а також зробили дозвіл на збільшення оборонних витрат, навіть якщо за обсягом вони не відповідають фіскальним можливостям країн. Якщо раніше орієнтиром цієї статті видатків був показник НАТО у 2% ВВП, то на 2026 рік країни Балтії планують спрямувати на оборону близько 5% ВВП (див. табл. 1). Це рекордне значення, яке стає головним чинником поглиблення бюджетного дефіциту [3].

Оборонні кошти будуть використані на всебічне посилення спроможностей збройних сил: модернізацію озброєння та техніки, розбудову військової інфраструктури й нових полігонів, упровадження систем протиповітряної оборони, закупівлю амуніції та боєприпасів. Водночас пріоритетами стають розвиток національного оборонно-промислового потенціалу (зокрема виробництва безпілотних систем), посилення кіберзахисту та систем зв'язку, а також удосконалення логістики й мобілізаційної готовності. Окремим стратегічним напрямом є «Балтійська лінія оборони» - це мережа захисних укріплень і протитанкових загороджень уздовж східних кордонів Республік, що має підвищити стійкість регіону до потенційної ескалації. Зважаючи на це, прогнози дефіциту на 2026 наступні: -3,01% у Латвії, -3,85% у Литві та -4,02% у Естонії (див. рис. 1). Якщо і надалі доведеться зберігати курс на мілітаризацію, то дефіцит державних фінансів, імовірно, утримуватиметься на критичних рівнях: близько 3,5-4,2% ВВП [3; 5; 6; 7].

Таблиця 1

Загальні видатки на оборону у країнах Балтії за 2021-2026 рр., % до ВВП

Країна/Рік	2021	2022	2023	2024	2025	2026 (прогноз)
Естонія	2	2,1	3	3,4	3,4	5+
Латвія	2,2	2,3	3	3,3	3,7	4,91+
Литва	1,9	2,4	2,7	3,1	4	5,38

Джерело: створено автором на основі даних [4; 5; 6; 7].

Отже, фіскальна політика держав Балтії в останні роки стикається з багатьма викликами, які поступово призводять до все більшого розриву між видатками та доходами. Перша проблема полягає в тому, що значна частина оновлених видатків має постійний характер, а рекордні фінансування захисту кордонів та бойового потенціалу стали новою базовою потребою, яку неможливо скоротити в середньостроковій перспективі. Друга проблема – це нестача ресурсів. На тлі низьких темпів зростання ВВП та обмеженої динаміки доходів (попри впроваджені податкові реформи) Естонія, Латвія та Литва змушені здійснювати нарощування оборонних потужностей, при цьому не маючи на це достатньої кількості коштів. Російська агресія виступає головним чинником, який гальмує потенціал регіону та порушує його макроекономічну стабільність. Вона буквально зобов'язує спрямовувати і так вже обмежені ресурси не на економічний розвиток, інновації чи підвищення добробуту, а на базову безпеку країн. Якщо поточна тенденція буде зберігатися і надалі (2027-2028 рр.), то Латвія та Литва можуть наблизитися до критичної для них межі державного боргу у 50%, а Естонія, в свою чергу, ризикує втратити перше місце як країна з найнижчим рівнем боргового навантаження в ЄС [1; 3].

Попри значний фіскальний тиск та свідоме порушення Маастрихтських критеріїв стосовно дефіциту, такий курс на сьогодні є об'єктивно необхідним. Прямі загрози суверенітету Таллінна, Риги та Вільнюса з боку агресора не залишають урядам іншого вибору, окрім як надавати пріоритет обороноздатності. Проте ціна такого захисту є надзвичайно високою. Поглиблення бюджетного дефіциту та стрімке накопичення боргу створюють серйозні ризики для фінансової стійкості країн у довгостроковій перспективі, а також суттєво обмежують їхні можливості в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Economic forecasts. *European Commission*. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts_en (дата звернення: 21.04.2026).
2. Inflation Rate. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/country-list/inflation-rate> (дата звернення: 21.04.2026).
3. Fiscal Monitor. *IMF DataMapper*. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/FM> (дата звернення: 17.04.2026).
4. SIPRI Military Expenditure Database. *Stockholm International Peace Research Institute*. URL: <https://www.sipri.org/databases/milex> (дата звернення: 19.04.2026).
5. Ministry of Defence of the Republic of Estonia. URL: <https://kaitseministeerium.ee/en> (дата звернення: 19.04.2026).
6. Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. URL: <https://kam.lt/en/> (дата звернення: 19.04.2026).
7. Ministry of Defence of the Republic of Latvia. URL: <https://www.mod.gov.lv/en> (дата звернення: 19.04.2026).

Кушнір Д. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

На сучасному етапі цифровий прогрес перестав бути допоміжним інструментом і перетворився на базисну умову функціонування міжнародних економічних відносин, де дані виступають ключовим стратегічним ресурсом, а алгоритми - механізмами управління потоками капіталу та товарів. Актуальність дослідження цього процесу

зумовлена тим, що цифровізація одночасно виступає і як каталізатор глобального зростання, і як фактор поглиблення структурної нерівності між суб'єктами світового господарства.

Інформаційні технології радикально змінили архітектуру міжнародної торгівлі, перевівши її у площину цифрових платформ та екосистем. Згідно з концепцією «платформізації», традиційні лінійні бізнес-моделі поступаються місцем мережевим структурам, що дозволяє значно знизити трансакційні витрати та оптимізувати ланцюги доданої вартості. Використання інтернету забезпечує фірмам можливість глибшої інтеграції у глобальні виробничі цикли, де управління логістикою, маркетингом та збутом відбувається у режимі реального часу. Це сприяє підвищенню ефективності розподілу ресурсів та дозволяє навіть малим підприємствам виходити на світові ринки, що раніше було прерогативою виключно транснаціональних корпорацій.

Пряму кореляцію між рівнем цифровізації державного управління та загальним технологічним прогресом країни демонструє динаміка Індексу розвитку електронного уряду ООН (UN EGDІ).

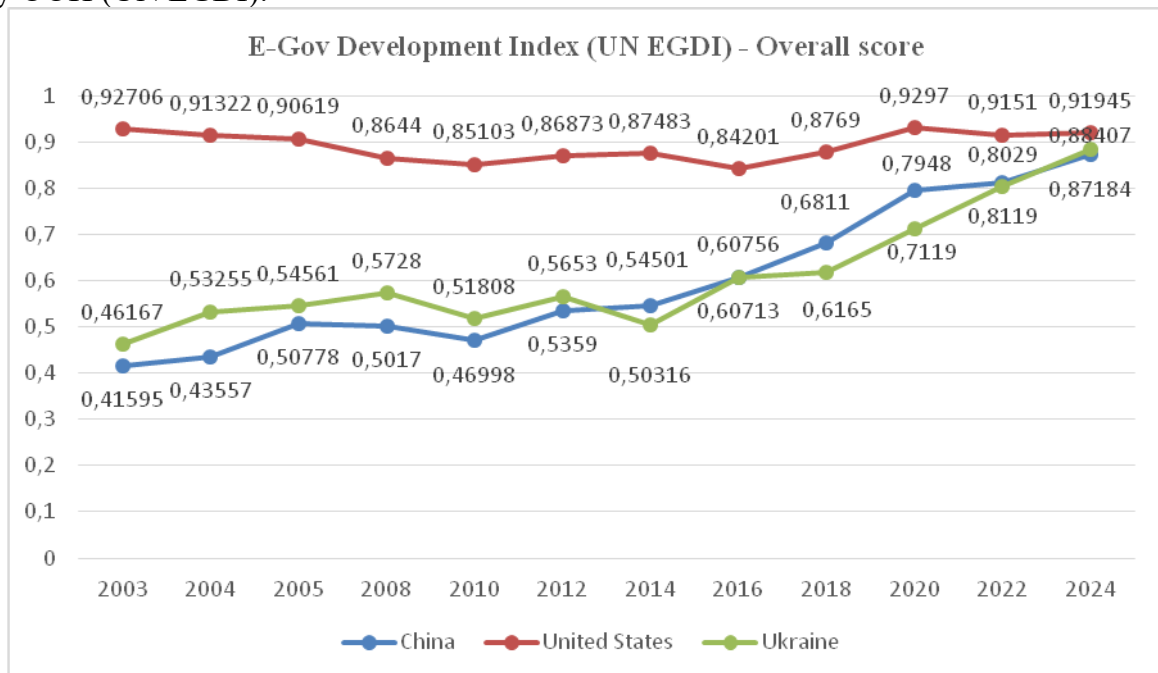

Рис. 1. Індекс розвитку електронного уряду Китаю, Сполучених Штатів та України (UN EGDІ), 2003-2024 р.

Створено автором на основі джерел: [1].

За даними Світового банку, протягом 2003–2024 років спостерігається стрімка конвергенція цифрових потенціалів країн, що трансформують свої економіки. Якщо Сполучені Штати Америки традиційно утримують лідерські позиції з показником EGDІ на рівні 0,919 у 2024 році, то Китай та Україна здійснили колосальний технологічний прорив. Зокрема, Китай підвищив свій індекс з 0,416 у 2003 році до 0,884 у 2024 році. Аналогічно, Україна продемонструвала динамічне зростання - з 0,461 до 0,871 за той самий період, фактично нівелювавши цифровий розрив з економічними гігантами у сфері цифрової взаємодії та державних ІТ-сервісів.

Проте стрімка цифрова трансформація породжує низку критичних викликів, серед яких найбільш загрозливим є феномен цифрового розриву, що трансформується у структурну економічну нерівність. Для об'єктивної оцінки цього процесу доцільно використовувати дані Світового банку щодо товарної диверсифікації міжнародної торгівлі (база даних WITS), розраховані за 6-значними кодами Гармонізованої системи опису та кодування товарів (HS). Оскільки дана система є загальновизнаним міжнародним стандартом класифікації, вона дозволяє точно виміряти не фізичні чи

вартісні обсяги, а саме асортиментну структуру та рівень наукомісткості національного виробництва. Статистика свідчить, що високий рівень інституційної цифровізації не завжди автоматично конвертується у розширення номенклатури експорту. Кількість експортованих товарних позицій для США (4505 унікальних найменувань у 2023 році) та Китаю (4393 найменування) залишається стабільно високою, що підтверджує їхній статус технологічних лідерів з глибоко диверсифікованим виробництвом, де IT-рішення інтегровані безпосередньо у промисловий сектор. Натомість Україна, попри значні успіхи у цифровізації державних послуг та розвиток IT-аутсорсингу, демонструє певну волатильність та обмеженість експортного асортименту, який у 2023 році становив 3581 вид товарів. Це підтверджує, що для зміцнення позицій у глобальних ланцюгах вартості (GVC) первинної цифровізації інфраструктури замало; необхідна глибока диверсифікація реального сектору через впровадження індустріальних інформаційних технологій, штучного інтелекту та автоматизації.

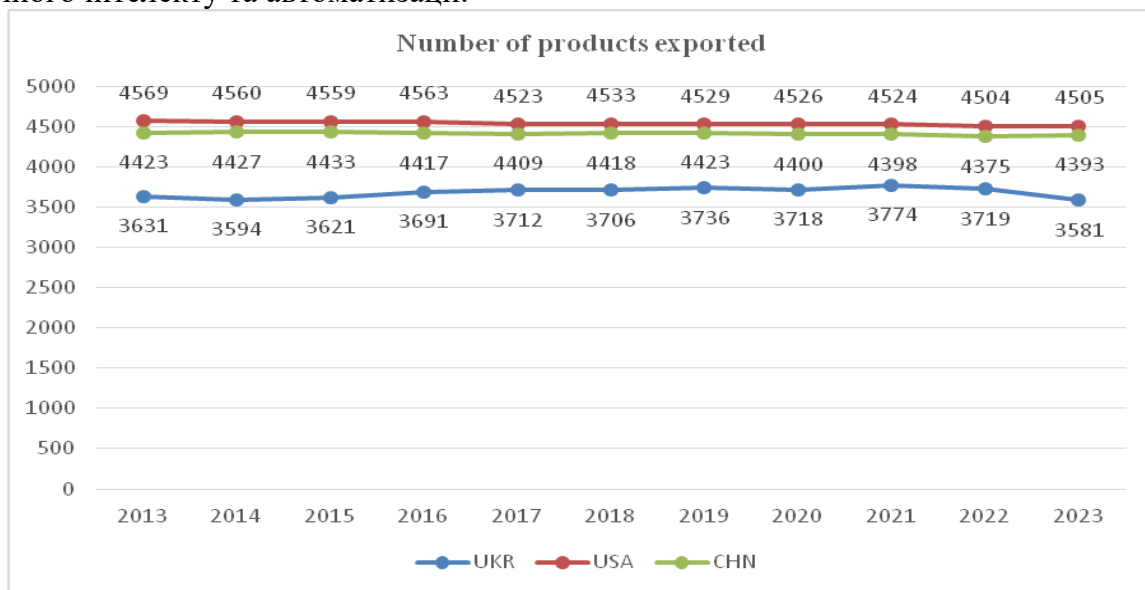

Рис. 2. Загальна кількість товарів, експортованих Україною, Сполученими Штатами та Китаєм за «Гармонізованою системою», 2013-2023 р. Складено автором на основі джерел: [2].

Статистика свідчить, що високий рівень інституційної цифровізації не завжди автоматично конвертується у розширення номенклатури експорту. Кількість експортованих товарних позицій для США (4505 унікальних найменувань у 2023 році) та Китаю (4393 найменування) залишається стабільно високою, що підтверджує їхній статус технологічних лідерів з глибоко диверсифікованим виробництвом, де IT-рішення інтегровані безпосередньо у промисловий сектор. Натомість Україна, попри значні успіхи у цифровізації державних послуг та розвиток IT-аутсорсингу, демонструє певну волатильність та обмеженість експортного асортименту, який у 2023 році становив 3581 вид товарів. Це підтверджує, що для зміцнення позицій у глобальних ланцюгах вартості первинної цифровізації інфраструктури замало. Необхідна глибока диверсифікація реального сектору через впровадження індустріальних інформаційних технологій, штучного інтелекту та автоматизації.

Окремої уваги заслуговують проблеми, з якими стикаються найменш розвинені країни в умовах глобальної цифровізації. Для цих держав характерним є поєднання низьких виробничих потужностей та критичного браку інвестицій у технологічну інфраструктуру. Навіть за умови формальної наявності зв'язку, висока вартість кінцевих пристроїв та програмного забезпечення робить цифрові послуги недоступними для більшості населення. Більше того, відсутність надійного правового регулювання та слабкість національних систем кібербезпеки роблять економіки таких країн вразливими

перед обличчям транскордонних кібератак та несанкціонованого витоку даних. Це призводить до ситуації, коли цифровізація замість подолання бідності створює нові форми залежності, де локальні фірми стають периферійними ланками у глобальних цифрових мережах великих іноземних корпорацій.

У контексті глобальних ланцюгів вартості ІТ-технології сприяють інтелектуалізації виробництва, проте цей процес супроводжується поляризацією доходів. Власники технологічних платформ та розробники програмних продуктів отримують надприбутки, тоді як країни, що спеціалізуються на низькотехнологічному виробництві або сировинному експорті, стикаються зі зниженням своєї частки у світовому ВВП. Таким чином, інформаційна ера формує нову ієрархію у міжнародному економічному середовищі, де межа між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, проходить по лінії володіння критичними технологіями та здатності до генерації інновацій.

ІТ-технології сформували нову економічну реальність, яка вимагає від міжнародної спільноти перегляду підходів до глобального управління. Подальший розвиток світового господарства залежатиме від здатності держав мінімізувати цифрову нерівність та розробити інклюзивні моделі технологічного обміну. Лише через скоординовані зусилля з розширення доступу до знань та інфраструктури можливо перетворити ІТ-інструменти на засіб сталого та справедливого економічного зростання для всіх учасників міжнародних відносин. Побудова прозорого та захищеного цифрового середовища є єдиним шляхом до стабільності глобальної економічної системи у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank. Індекс розвитку електронного уряду ООН. URL: https://data360.worldbank.org/en/indicator/UN_EGDI_EGDI?view=trend&country=UKR%2CUA%2CCHN (дата звернення 28.04.2026)
2. World Bank. Кількість товарів, експортованих Україною, Сполученими Штатами та Китаєм за «Гармонізованою системою». URL: https://data360.worldbank.org/en/indicator/WB_WITS_NMBR_PRDCT_XPRTD?country=UKR&recentYear=false&year=2022 (дата звернення 29.04.2026)
3. UN Trade & Development. "Four key challenges facing least developed countries". 2022. URL: <https://unctad.org/news/four-key-challenges-facing-least-developed-countries> (дата звернення 30.04.2026)
4. Plesanmi Michael. ResearchGate. "Digital Divide and Its Impact on Economic Inequality". 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/392558100_Digital_Divide_and_Its_Impact_on_Economic_Inequality (дата звернення 29.04.2026)
5. Zherui Gan, Yuhang Mao, Can Zeng and Zhenguo Wang. MDPI. "To What Extent and How Does Internet Penetration Affect a Firm's Upgrading in the Global Value Chain? Evidence from China". URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/7/3231> (дата звернення 30.04.2026)

Терешко І. П.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ НА ПРИКЛАДІ ЧЕХІЇ

Країни Центральної Європи пройшли складний шлях трансформації від планової до ринкової економіки, адаптувалися до нових політичних і соціально-економічних умов, а також інтегрувалися у світовий економічний простір. Водночас сучасний етап їх

розвитку характеризується високим рівнем невизначеності, зумовленим глобальними кризами, геополітичними викликами, коливаннями фінансових ринків, енергетичними ризиками та змінами у міжнародній торгівлі. У таких умовах особливого значення набуває глибше розуміння закономірностей економічного зростання та факторів, що визначають розвиток країн Центральної Європи.

Країни Центральної Європи сьогодні виступають своєрідним прикладом поєднання швидкого економічного зростання з постійною потребою адаптації до нестабільного зовнішнього середовища. Невизначеність впливає на інвестиційні рішення, темпи економічного розвитку, зайнятість населення та рівень добробуту. Економічний розвиток країн Центральної Європи є складним і багатовимірним процесом, який формується під впливом історичних, економічних, політичних та соціальних чинників. Після завершення холодної війни держави цього регіону опинилися в ситуації глибоких структурних змін, що вимагали переосмислення ролі держави в економіці, механізмів ринкового саморегулювання та місця національних економік у глобальній системі.

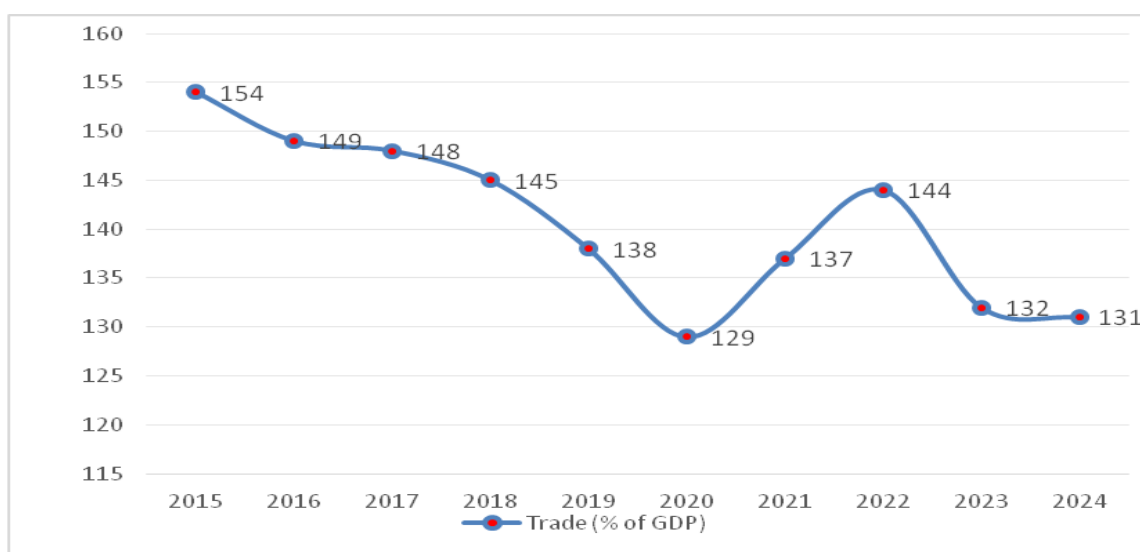

Рис. 1. Обсяг зовнішньої торгівлі Чехії у відсотках від ВВП у період з 2015 – 2024 роки.

У теоретичному плані економічний розвиток традиційно пояснюється через поєднання факторів виробництва, технологічного прогресу та інституційних умов. Класичні підходи акцентують увагу на ролі капіталу, праці та землі як основи економічного зростання.

Для країн Центральної Європи ці елементи мали особливе значення на початкових етапах трансформації, коли відбувалося накопичення фізичного капіталу, модернізація виробничих потужностей та залучення іноземних інвестицій. Внаслідок цього було створено базу для стабільного економічного підйому та інтеграції в європейські виробничі ланцюги.

Суттєвим фактором економічного розвитку країн Центральної Європи є відкритість економіки та інтеграція у світове господарство. На прикладі Чехії пропонуємо розглянути, цей фактор.

На графіку 1 спостерігаємо негативну динаміку протягом 2015-2020 років. У 2015 році рівень зовнішньої торгівлі становив 154% від ВВП, що свідчить про високий рівень залучення країни до міжнародної економіки. Проте в наступні роки показник набув досить нестабільної динаміки.

До 2020 року спостерігалось поступове зниження до 129% ВВП. У 2021–2022 роках відбулося часткове відновлення зовнішньоторговельної активності, однак уже у 2023–

2024 роках показник знову знизився до 131–132% ВВП. Така нестабільна динаміка демонструє, як економіка Чехії реагує на умови глобальної нестабільності, такі як, пандемія COVID-19, енергетична криза в Європі та наслідки повномасштабної війни в Україні.

Чехія стикається з низкою викликів. Серед них - старіння населення, дефіцит робочої сили, залежність від зовнішніх ринків та необхідність переходу до більш екологічної моделі розвитку. Крім того, економіка країни значною мірою залежить від стану економік інших держав Європейського Союзу, насамперед Німеччині, яка є головним торговельним партнером Чехії.

Незважаючи на вищесказане, соціальний розвиток Чехії характеризується високими показниками якості життя, низьким рівнем безробіття та розвиненою системою соціального забезпечення. Країна має сучасну систему охорони здоров'я, доступну освіту та розвинену транспортну інфраструктуру. Середня тривалість життя населення постійно зростає, а рівень бідності залишається одним із найнижчих у регіоні.

Таким чином, Чехія є одним із найуспішніших прикладів соціально-економічної трансформації серед країн Центральної Європи. Завдяки ринковим реформам, інтеграції до європейських структур та розвитку конкурентоспроможної економіки країна досягла високих соціальних і економічних показників.

Досвід Чехії демонструє важливість послідовних реформ, відкритості до міжнародного співробітництва та інвестицій у людський капітал для забезпечення сталого розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Trade (% of GPT) World bank data, URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS> (дата звернення: 15.04.2026).
2. Regulation of Public Finances in the Czech Republic in Light of Financial Constitutionality, ssrn, URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4198554 (дата звернення: 25.04.2026).
3. Global Supply Chain Pressure Index (GSCPI), Federal Reserve Bank of New York, URL: <https://www.newyorkfed.org/research/policy/gscpi#/overview> (дата звернення: 20.04.2026).

*Химич А. С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ЦІНОВОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ НАФТИ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФОНДОВИЙ РИНОК

У сьогодишньому глобалізованому світі з високою взаємозалежністю навіть найменші коливання всередині системи породжують синергію, спричиняючи зміни в економіках країн, і тому цінова волатильність нафти не є винятком, маючи вплив на світові ринки, серед яких фондовий є одним із найбільш чутливих. Європейський Союз, як велике інтеграційне утворення, є імпортером значних обсягів енергоресурсів, отже є залежним від цін на них, волатильність яких майже миттєво транслюється у зміни корпоративних прибутків, інфляційних очікувань та, як наслідок, у динаміку фондових індексів.

Тема є актуальною, особливо на фоні сучасних глобальних геополітичних потрясінь, та активно досліджується науковцями. С. Кастро, Р. Хіменес-Родрігес та Р. Кізіс у своєму дослідженні зробили висновок, що вплив нафти на акції Європи залежить від першопричини шоку, де шоки сукупного попиту мали кореляційно прямий вплив на акції, тоді як шоки пропозиції демонстрували мінливу динаміку – від позитивного впливу

до 2008 року до різко негативного після; а після фінансової кризи будь-яке зростання цін на нафту, викликане спекулятивним попитом, супроводжувалося зростанням європейських акцій, що пояснюється масштабною «фінансіалізацією» ринку нафти [1].

Той же регіон досліджували А. Греку, А. Крамер, Д. Пеле та С. Лессманн, які виявили, що промислово розвинені держави відчують набагато різкіші коливання під час цінових стрибків на нафту, підтвердження чому було також наведено в праці Цяньюй Му [2, 3]. К. Магацціно, М. Шахбаз та М. Адамо вказують, що в періоди надвисокої волатильності причинно-наслідковий вплив від нафти до акцій стає найбільш явним [4]. Висновок праці М. Ауді, М. Пулін, Х. Ахмад та А. Алі полягає в тому, що зростання цін на нафту чинить значний тиск на зниження європейських акцій через зростання операційних витрат підприємств [5].

Варто відзначити, що з точки зору інвестицій, поточна ринкова ціна будь-якої акції визначається залежно від майбутніх очікуваних прибутків компанії або дивідендів, дисконтованих до поточного моменту часу за певною ставкою [8]. Тобто, акції зростають, коли інвестори очікують збільшення прибутків компанії, або коли знижується ставка дисконтування (яка залежить від безризикових відсоткових ставок), і падають, коли ситуація протилежна.

Таким чином, враховуючи лише вплив нафти, її суттєве дорожчання впливає на операційні витрати компаній, і якщо не є можливим перекласти збільшені витрати на споживача, зокрема через конкуренцію, маржинальність скорочується, що призводить до зниження вартості акцій. Також дорожчання може прискорювати інфляцію, що спонукає центральні банки підвищувати відсоткові ставки, тим самим збільшуючи ставку дисконтування і знижуючи поточну вартість акцій.

У 2026 році світовий енергетичний ринок зберігає високий рівень цінової волатильності, при цьому нафта залишається чутливим активом до геополітичних та економічних факторів.

Для оцінки впливу продемонстровано взаємну динаміку історичної вартості двох показників: ф'ючерсів нафти марки Brent та біржового індексу Єврозони Euro Stoxx 50 (EU50), який представляє 50 найбільших за капіталізацією й ліквідністю європейських компаній та є найбільш репрезентативним для фондового ринку досліджуваного регіону (див. рис. 1).

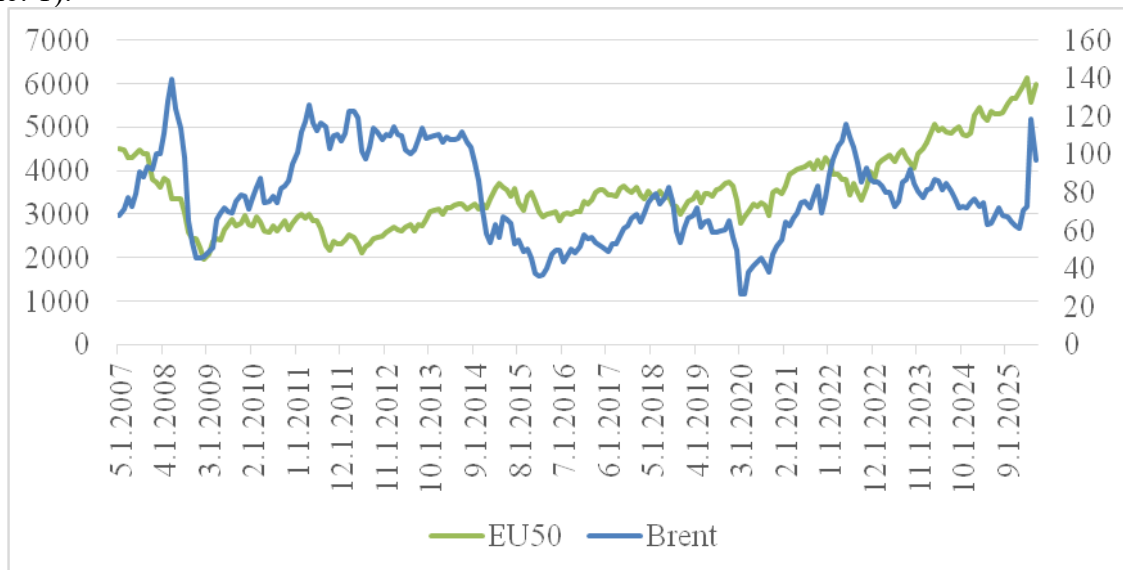

Рис. 1. Щомісячна динаміка цін Brent та Euro Stoxx 50, дол. США [6, 7].

На початку розглянутого періоду, досягаючи піку фінансової кризи в липні 2008 року та стикаючись з її наслідками, спостерігається підтвердження згаданого прямого зв'язку, як наслідок шоку попиту через рецесію та активний розпродаж акцій на

найбільших біржах, що спровокувало обвал і нафти більш ніж на 70%, і акцій одночасно; схожа динаміка була викликана й пандемією 2020 року [1, 9].

Наступне зростання Brent після 2008 року, супроводжене рішенням ОПЕК видобувати 4 млн. барелів нафти на день, мало менш впливовий ефект на акції європейських компаній, аніж під час кризи, і загалом після початку 2000-х шоки пропозиції нафти стали відносно слабшими, ніж шоки сукупного попиту, що додатково підтверджується у 2014-2016 роках зі сланцевою революцією США та рішенням ОПЕК не скорочувати загальні обсяги, і може бути пояснене як і загалом розвитком можливостей компаній хеджувати ризики, так і наявністю конкретно в індексі Euro Stoxx 50 нафтових компаній, зокрема французької TotalEnergies та італійської Eni SpA, для яких підвищення цін на їх основну продукцію є вирашним, що має вплив на якість наявної кореляції [1, 9]. Після енергетичної кризи ЄС зі скороченням акцій та пропозиції нафти, викликані війною Росії та України в 2022 році, відбулася адаптація та виконався базовий теоретичний обернений зв'язок.

Однак, загострення геополітичної ситуації в арабському регіоні з перебоями постачання нафти через Ормузьку протоку, через яку проходить близько 35% світової морської торгівлі сировиною нафтою, спричинило найбільший шок у постачанні нафти за розглянутий період, коли початкове скорочення світових поставок нафти становило приблизно 10 мільйонів барелів на день, що негативно вплинуло і на динаміку EU50 [10].

Отже, при знаходженні економіки та окремо компанії в циклі на етапі розвитку, вищі ціни на нафту, особливо пов'язані зі збільшенням попиту, не обов'язково провокуватимуть негативний ефект, відображаючись на графіку можливим зростанням. Проте, з іншого боку, нафтові шоки меншою мірою викликані пропозицією, або більшою можливим скороченням попиту через геополітичні загрози, у періоди найбільшої волатильності неодмінно впливатимуть на стан фондового ринку Європейського Союзу. Однак з огляду на складність та багатомірність чинників впливу на економіку загалом, неможливо точно передбачити рух акцій, оцінюючи лише один показник, навіть настільки на сьогодні мінливий та вагомий, як ціна нафти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Castro C., Jiménez-Rodríguez R., Kizys R. Time-Varying Relation between Oil Shocks and European Stock Market Returns. *Journal of Risk and Financial Management*. 2023. Т. 16, № 3. С. 174. URL: <https://doi.org/10.3390/jrfm16030174> (дата звернення: 22.04.2026).
2. The link between energy prices and stock markets in European Union countries / R.-A. Grecu та ін. *The North American Journal of Economics and Finance*. 2025. С. 102420. URL: <https://doi.org/10.1016/j.najef.2025.102420> (дата звернення: 22.04.2026).
3. Mu Q. The Impact of Oil Prices Shocks on Stock Market Performance-Examination for Six European Countries and India. *International Business & Economics Studies*. 2025. Т. 7, № 1. С. p124. URL: <https://doi.org/10.22158/ibes.v7n1p124> (дата звернення: 22.04.2026).
4. Magazzino C., Shahbaz M., Adamo M. On the relationship between oil market and European stock returns. *Environmental Science and Pollution Research*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1007/s11356-023-31049-8> (дата звернення: 23.04.2026).
5. Quantile Analysis of Oil Price Shocks and Stock Market Performance: A European Perspective / M. Audi та ін. *International Journal of Energy Economics and Policy*. 2025. Т. 15, № 2. С. 624–636. URL: <https://doi.org/10.32479/ijeep.18503> (дата звернення: 24.04.2026).
6. Euro Stoxx 50 Historical Data (STOXX50E). *Investing.com*. URL: <https://www.investing.com/indices/eu-stoxx50-historical-data> (дата звернення: 16.04.2026).
7. Brent Oil Futures Historical Prices. *Investing.com*. URL: <https://www.investing.com/commodities/brent-oil-historical-data> (дата звернення: 16.04.2026).
8. Fernando J. Discounted Cash Flow (DCF) Explained With Formula and Examples. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/dcf.asp> (дата звернення: 25.04.2026).

9. International Monetary Fund. Finance and Development, December 2015. *Finance & Development*. 2015. Т. 52, № 4. С. і. URL: <https://doi.org/10.5089/9781475537161.022> (дата звернення: 25.04.2026).
10. World Bank Group. Middle East War to Spark Biggest Energy Price Surge in Four Years. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/04/28/commodity-markets-outlook-april-2026-press-release> (дата звернення: 25.04.2026).

Самойленко А. С., к.е.н, доц. Цевух Ю.О
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ПРАЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ринок праці у сучасній світовій економіці відіграє дуже важливу роль, впливаючи на економічне зростання, соціальну стабільність та на підвищення рівня життя населення. Його особливості функціонування значною мірою залежать від економічної політики держави, інституційних умов та соціальних пріоритетів. Ринок праці країн Європейського Союзу має свої особливості та сучасні тренди у контексті глобальних перетворень. Актуальність теми дослідження підтверджується багатьма науковими працями сучасних авторів та публікаціями численних звітів міжнародних організацій. Серед наукових праць необхідно звернути увагу на дослідження таких вчених, як Зайцева А., Іметс Р., Каганець М., Масо Дж., Паас Т., Рін У. Циммерман К. Ф. та ін.

Звернемось до особливостей функціонування ринку праці Європейського Союзу, а саме, до основних статистичних показників (рівень зайнятості, безробіття та економічної активності населення). Аналіз актуальних статистичних даних з 2014 по 2024 рр. демонструє позитивну динаміку розвитку ринку праці: поступове зростання рівня зайнятості. Зокрема, якщо у 2014 році цей показник становив 50,6%, то у 2024 році він досяг 54,2%, що вказує на поступове підвищення залученості населення до економічної діяльності. Водночас рівень безробіття в ЄС демонстрував тенденцію до скорочення: у 2014 році він становив 10,8% від загальної чисельності робочої сили, тоді як у 2024 році знизився до 5,9%. Винятком став 2020 рік, коли відбулося тимчасове зростання безробіття, що було пов'язано з економічними наслідками пандемії. Проте вже у наступні роки ринок праці відновився, у тому числі, завдяки вдалому поєднанню активної і пасивної політики ринку праці та впровадженню програми SURE. Стабільна тенденція до зниження рівня безробіття фіксується в країнах ЄС та в Єврозоні з 2021 по 2024 р., (на 1,2 та на 1,4 в.п. відповідно). Крім того, упродовж досліджуваного періоду спостерігалось зростання рівня участі населення у робочій силі, а саме з 71,5% у 2014 році до 75,2% у 2024 році. Це демонструє підвищення економічної активності населення та поступове розширення можливостей ринку праці в країнах Європейського Союзу [2; 3; 4].

Звернемось до дослідження демографічної структури населення та робочої сили. Аналіз свідчить про скорочення чисельності осіб працездатного віку: у 2014 році чисельність населення становила 291,7 млн. осіб, тоді як у 2024 році вона зменшилася до 286,2 млн. осіб. Така динаміка значною мірою зумовлена процесами демографічного старіння населення, що є характерною ознакою більшості країн ЄС. Одночасно з тим, незважаючи на ці негативні зміни, спостерігається зростання участі жінок у складі робочої сили (частка жінок у загальній чисельності робочої сили збільшилась з 45,8% у 2014 році до 46,4% у 2024 році). Такий тренд є доказом підвищення економічної активності жінок і поступовим розширенням їх ролі у трудовій діяльності, що є позитивним поштовхом до розвитку економіки [5; 6; 7; 8].

У той же час, все ще існує гендерний розрив у зайнятості та різниця в рівні оплати праці: у 2024 р. погодинна заробітна плата жінок була в середньому на 11,1% меншою, ніж у чоловіків у ЄС та на 11,4% у Єврозоні. Найбільший розрив в оплаті праці спостерігався в Естонії. Враховуючи кількість годин неоплачуваної праці по дому та обов'язків по догляду за дітьми, загалом жінки працюють більше, ніж чоловіки. При цьому, варто відмітити, що жінки стають дедалі кваліфікованішими: все більше жінок отримують вищу освіту в Європі. Важливим чинником таких змін є реалізація політики гендерної рівності в країнах Європи. Зауважимо, що Європейський комітет соціальних прав відіграє значну роль у цьому процесі, формуючи стандарти щодо рівної оплати праці та можливостей для жінок і чоловіків. Зокрема, держави мають гарантувати принцип рівної винагороди за роботу рівноцінної вартості, забезпечити дієвий захистити від дискримінації та сприяти прозорості нарахувань, а також скороченню гендерного розриву в оплаті праці та більш активній залученості жінок у економічну діяльність [9; 10].

З економічної точки зору, всі ці тенденції свідчать про підвищення ефективності використання трудових ресурсів та зміцнення конкурентоспроможності економіки Європейського Союзу. З однієї сторони, зростання зайнятості та економічної активності населення розширює податкову базу та стимулює економічне зростання. З іншої сторони, скорочення безробіття зменшує соціальні витрати держави та підвищує загальний рівень добробуту суспільства.

Отже, розвиток ринку праці Європейського Союзу характеризується поступовим розвитком та стабілізацією, завдяки сучасним заходам Європейської Комісії, що проводяться на ринку праці. Зростання рівня зайнятості, зниження безробіття, підвищення економічної активності населення та розширення участі жінок у робочій силі є важливими аспектами сучасного розвитку ринку праці Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колядич О.І., Другова Є.В. аналіз моделей ринку праці: світовий досвід для України. 2020. С. 12-13. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b8ad4a90-e50c-4dbf-b1f0-a6d4fb7d47e6/content> (дата звернення: 19.01.2026)
2. Employment to population ratio, 15+, total (%) (modeled ILO estimate) - European Union. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.TO?locations=EU> (дата звернення: 03.02.2026)
3. Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) - European Union. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=EU> (дата звернення: 03.02.2026)
4. Labor force participation rate, total (% of total population ages 15-64) (modeled ILO estimate) - European Union. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.ACTI.ZS?locations=EU> (дата звернення: 03.02.2026)
5. Labor force, total - European Union. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN?locations=EU> (дата звернення: 03.02.2026)
6. Population ages 15-64, total - European Union. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.TO?locations=EU> (дата звернення: 03.02.2026)
7. Population ages 15-64, female (% of female population) - European Union. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.FE.ZS?locations=EU> (дата звернення: 07.02.2026)
8. Labor force, female (% of total labor force) - European Union. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.FE.ZS?locations=EU> (дата звернення: 14.05.2026)

9. Women's situation in the labour market. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/women-labour-market-work-life-balance/womens-situation-labour-market_en (дата звернення: 14.03.2026)
10. Gender pay gap statistics. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics (дата звернення: 14.05.2026)

*Синявська Д. О., к.е.н., доц. Цевух Ю. О.
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Після досягнення високого рівня економічного розвитку багато країн зіткнулися з певними демографічними труднощами: з одного боку, серед країн із високим рівнем ВВП спостерігається високий рівень життя, технологічний прогрес та постійний розвиток в усіх галузях; з іншого – підвищується моральний та соціально-економічний тиск на населення, формуються нові цілі у житті, просування по кар'єрних сходах виходить на перший план. Бажання досягти певної мети у професійній сфері призвело до того, що в більшості високорозвинених державах люди поставили кар'єру на перше місце та багато з них відмовились утворювати родини. В результаті з'являється все більше розвинених країн, які знаходяться в кризі старіння населення. Це питання гостро стоїть в Німеччині, Франції, Південній Кореї, Японії та в інших країнах. В першу чергу, більшість урядів намагаються вирішити це, впроваджуючи внутрішню політику (субсидії, виплати, страхування чи пільги для молодих сімей). Втім, це потребує фінансових ресурсів та часу; саме тому, часто найбільш дієвим шляхом вирішення демографічної проблеми виявилось заохочення іммігрантів. Існує чимало наукових досліджень, які були спрямовані на виявлення закономірностей, як імміграція може допомогти економіці за наявності демографічних проблем, зокрема над цим працювали П. де Бір, А. Зайцева, Д.А. Колман, Д. Кравейро, М.К.С. Гомес, Дж. Малейрос, М.Ж.Дж. Морейра, І.Т. де Олівейра, Дж. Перрі, Дж. Пейхото, Х. Уінклер, К.Ф. Циммерман, С. Шотте та інші.

Старіння населення у Європі є демографічною проблемою вже не одне десятиліття. В Західному Європейському регіоні кількість населення старше за 65 років лише зростало та станом на 2024 рік склало: у Бельгії 21%, у Люксембурзі 15%, у Нідерландах 20%, в Італії 25%, у Німеччині 23%, у Франції 22% та 21% у Австрії. За таких умов, коли населення похилого віку складає щонайменше ¼ від загальної кількості, відбувається трансформація вікової структури населення країн. У довгостроковій перспективі посилюється навантаження на економіку, зокрема на працездатне населення. Звернемо увагу на важливий показник – індекс фертильності, який повинен дорівнювати не менший за 2,2 для нормального відтворення населення. Станом на 2024 рік в країнах Західної Європи рівень фертильності склав: 1,6 у Франції; 1,4 у Бельгії, Німеччині та Нідерландах; 1,3 у Австрії та Люксембурзі; 1,2 в Італії. Цей показник неможливо швидко відновити, саме через це існують програми для імміграції молодих сімей, які здатні підвищити народжуваність в країні [1; 2].

З огляду на рівень вакансій в Європейських країнах, то станом на 2014 рік кількість вакансій відповідала нормам для розвинутих країн в більшості випадків, окрім Франції та Люксембургу, де була нестача вакансій. У IV кварталі 2022 р. спостерігалось зростання рівня вакансій (середній показник склав 4,1% у даних країнах), що свідчило про високий попит на робочу силу, зростання ділової активності та дисбаланс на ринках праці.

Наприкінці 2025 р., порівняно з таким самим періодом 2022 р., кількість вакансій зменшилась в усіх розглянутих країнах: у Бельгії на 1 в.п., в Німеччині на 1,7 в.п., у Франції на 1,1 в.п., у Люксембурзі на 1,2 в.п.; у Нідерландах на 0,6 в.п. та у Австрії на 2,3 в.п. (середній показник рівня вакансій склав 2,8%). Серед спеціальностей, які потребують працівників в Європейському Союзі превалюють медичні працівники; працівники законодавчих органів; фахівці сектору послуг; юридичні, соціальні та культурні працівники; науковці в різних галузях [3; 4]. Також ЄС потребують фахівців середньої кваліфікації та низькокваліфікованих працівників. Найшвидшим виходом з такої ситуації є заохочення трудової міграції. У даному контексті, вбачаємо доцільним звернути увагу на кількість отриманих робочих віз за рік. Порівнюючи цей показник за 2014 та 2024 роки, можна констатувати його збільшення в Бельгії (у 1,7 рази), Нідерландах (майже у 2 рази), в Німеччині (більше, ніж у 2,5 рази). Зазначимо, що, хоча динаміка є позитивною, у той же час, у кожній країні цей показник був нижчий за 80 тис. осіб у 2024 році, що свідчить про недостатній рівень поточної офіційної трудової міграції. Додамо, що здебільшого всі ці трудові мігранти працюють та висококваліфіковані спеціалісти в конкретних сферах, які приїжджають на тимчасовій основі та працюють за контрактом, після закінчення якого часто повертаються до батьківщини. Також відмітимо, що, згідно з європейськими законами, не маючи Європейського громадянства право на працевлаштування можуть отримати особи із статусом тимчасового захисту. З 2022 року країни ЄС отримали велику кількість «нового» працездатного населення. Станом на початок 2026 р. кількість українських біженців, які отримали статус тимчасового захисту в Європейському Союзі становить 4,38 млн. осіб. Лише у Німеччині кількість осіб, які знаходяться під тимчасовим захистом у 2022 році становила більше 776 тис. осіб. З часом наплив уповільнився і в проміжок з 2023-2025 роки загальна кількість становила близько 727 тис. осіб [5; 6; 7; 8; 9].

Таким чином, мігранти можуть відігравати ключову роль у короткостроковому вирішенні, як проблем на ринку праці, так і народжуваності в розвинутих країнах. При наданні відповідного статусу, який дозволяє працювати, за рахунок імміграції можливо вирішувати проблеми з нестачею робочої сили у секторах, в яких місцеві жителі не прагнуть працювати. Якщо заохочувати можливість офіційного працевлаштування не лише для осіб з робочою візою, але й осіб під тимчасовим захистом, можна подолати існуючі складнощі. Переважна більшість мігрантів це молоді люди, які можуть стати ключовою ланкою у вирішенні демографічних проблеми (старіння населення та низької фертильності). Народжуваність серед мігрантів призведе не лише до підвищення індексу фертильності, а й до появи потенційних нових громадян. Якщо заохочувати такі родини певними бонусами чи привілеями на отримання громадянства, то країни отримують нову робочу силу.

Подальші дослідження варто приділити особливостям трансформації вікової структури населення розвинутих країн та подальших соціально-економічних, культурних та інституційних змін у суспільстві, а також провести поглиблений аналіз тенденцій гендерних змін на ринку праці у контексті актуальних демографічних трендів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Population ages 65 and above (% of total population). *World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS?end=2024&locations=DE-FR-IT-AT&start=2019> (accessed 1.04.2026)
2. Fertility rate, total. *World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?end=2024&locations=BE-DE-IT-NL-FR-AT-MC-LU&start=2019> (accessed 13.04.2026)

3. Job vacancy statistics by NACE Rev. 2 activity – quarterly data. *Eurostat*. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/jvs_q_nace2__custom_20850649/default/table (accessed 4.04.2026)
4. Cedefop Labour and Skills Shortage Index. *CEDEFOP*. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index/labour-skills-shortage-index?country=BE&countryb=EU27> (accessed 20.04.2026)
5. Temporary protection for 4.38 million in January 2026. *Eurostat*. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260310-1> (accessed 20.04.2026)
6. Working in another EU country: Non-EU nationals. *European Union*. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/moving-working-europe/working-another-eu-country/non-eu-nationals_en
7. Temporary protection. *European Union*. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/asylum-eu/temporary-protection_en (accessed 20.04.2026)
8. First permits by reason, length of validity and citizenship. *Eurostat*. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_resfirst__custom_20851564/default/table (accessed 13.04.2026)
9. Decisions granting temporary protection by citizenship, age and sex. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytpfa__custom_20991909/default/table (accessed 14.04.2026)

*Паламарчук О. П., к.е.н., доц. Цевух Ю. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЗАЛЕЖНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, ВІД МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ТРАНСФЕРТІВ

Міжнародні фінансові трансферти є одним із ключових зовнішніх ресурсів економічного розвитку для країн із низьким та середнім рівнем доходів. Вони посідають важливе місце у підтримці макроекономічної стабільності та зменшення рівня бідності. У загальному сенсі, фінансові трансферти поділяють на: поточні та капітальні. Більш детально у фінансових трансфертах можна виділити наступні: приватні, офіційні державні, міжнародні організаційні, корпоративні, інвестиційні, соціальні.

Загалом серед дослідників, які зробили вагомий внесок у вивчення проблематики міжнародних фінансових трансфертів та економічного зростання країн, що розвиваються, варто зазначити таких як Бернсайд К., Боренштейн Е., Де Мелло Л., Долар Д., Козі М., Де Грегоріо Х., Іствелі В., Лі Дж., Мойо Д., Рат Д., Ченері Г та інші.

У сучасній теорії міжнародних фінансів виділяють такі основні канали зовнішніх фінансових надходжень до країн, що розвиваються: офіційна допомога розвитку – гранти та пільгові позики від урядів і міжнародних організацій; прямі іноземні інвестиції – вкладення капіталу з метою отримання контролю над підприємством; грошові перекази трудових мігрантів – приватні трансферти, що нерідко перевищують обсяги офіційної допомоги розвитку; портфельні інвестиції та комерційні позики – менш стабільні потоки, чутливі до глобальної кон'юнктури.

Міжнародні фінансові трансферти здатні стимулювати економічне зростання через декілька механізмів. По-перше, вони заповнюють розрив заощаджень (дефіцит внутрішніх ресурсів для фінансування інвестицій).

По-друге, кошти офіційної допомоги розвитку спрямовуються на розбудову інфраструктури, охорону здоров'я та освіти, що забезпечує довгострокове зростання людського капіталу.

По-третє, грошові перекази мігрантів стабілізують поточний рахунок платіжного балансу та підтримують споживчий попит домогосподарств [1].

Масштаби міжнародних фінансових трансфертів в наш час набули достатньо великих розмірів. Офіційна допомога розвитку (ОДР) у 2023 році досягла рекордного рівня – 223,3 млрд. дол. США, або 0,37% сукупного валового національного доходу країн-членів Комітету сприяння розвитку ОЕСР [2]. Проте вже у 2024 році обсяг ОДР скоротився до 214,6 млрд. дол. США (-6%), а у 2025 році зафіксовано найбільше скорочення за всю історію спостережень – до 174,3 млрд. дол. США (-23,1% порівняно з 2024 роком). Таке різке скорочення, насамперед обумовлене зменшенням двосторонньої допомоги (-26,4%) та внесків до організацій системи ООН (-27%) [3].

Водночас, грошові перекази трудових мігрантів демонструють значно вищу стійкість і зростаючу роль у зовнішньому фінансуванні. У 2023 році їх обсяг до країн із низьким та середнім рівнем доходу становив 656 млрд. дол. США, у 2024 році зріс на 5,8%. Починаючи з 2015 року перекази є найбільшим джерелом зовнішнього фінансування для країн, що розвиваються. У 2023 році вони перевищили обсяги ПІІ більш ніж на 270 млрд. дол. США, а за останнє десятиліття зросли на 57%, тоді як ПІІ скоротилися на 41%. До Топ-5 реципієнтів у 2024 році можна віднести наступні країни: Індія – 129 млрд. дол. США, Мексика – 68 млрд. дол. США, Китай – 48 млрд. дол. США, Філіппіни – 40 млрд. дол. США, Пакистан – 33 млрд. дол. США. Прямі іноземні інвестиції до країн, що розвиваються, у 2023 році скоротилися на 9% - до 841 млрд. дол. США. [6] У 2024 році надходження ПІІ залишилися приблизно на рівні 867 млрд. дол. США. Розподіл ПІІ вкрай нерівномірний: Азія залучила 70% від загального обсягу ПІІ до країн, що розвиваються, тоді як найменш розвинуті країни стабільно отримують лише близько 2% глобальних потоків [4; 5; 6; 7].

Поряд із позитивними ефектами, надмірна залежність від зовнішніх фінансових потоків генерує низку системних ризиків. Феномен «голландської хвороби» це реальне зміцнення національної валюти внаслідок масштабного притоку зовнішніх коштів та пов'язане з ним витіснення конкурентоспроможних виробників торгівельних товарів. Емпіричні дослідження підтверджують, що приплив іноземної допомоги спричиняє реальне зміцнення курсу африканських валют, при цьому лише близько третини цього ефекту компенсується виплатами відсотків за зовнішнім боргом [8].

«Синдром допомоги», описаний Д. Мойо, проявляється у витісненні внутрішніх фіскальних зусиль [9]. Замість стимулювання власних податкових зусиль країни-реципієнти нерідко покладаються на зовнішнє фінансування як на заміник внутрішньої мобілізації ресурсів.

Оптимальна стратегія для країн-реципієнтів передбачає три взаємопов'язані напрями. По-перше, диверсифікацію джерел зовнішнього фінансування з одночасним нарощуванням внутрішньої ресурсної бази через зміцнення податкового потенціалу та розвиток місцевих фінансових ринків.

По-друге, цифровізацію каналів переказів, досягнення цілі G20 щодо зниження їх вартості до 3%, щоб допомогло отримати понад 16 млрд. дол. США щорічно [4] на користь домогосподарства.

По-третє, інституційні реформи як передумову залучення якісних ПІІ, зокрема у секторах зеленої трансформації та цифрової економіки, де зростання інвестицій у 2024 році склало 14%, [7] хоча їх географічна концентрація у 10 провідних країнах засвідчує необхідність цілеспрямованої політики для включення найменш розвинутих держав у цей процес.

Таким чином, залежність економічного зростання країн, що розвиваються, від міжнародних фінансових трансфертів є реальною та багатовимірною. Зростаюча роль грошових переказів мігрантів і потенціал цифровізації свідчать про те, що ефективне

управління існуючими каналами фінансування може компенсувати частину втрат від скорочення офіційної допомоги.

Подолання залежності можливе лише за умови системного поєднання зваженої політики залучення міжнародних фінансових трансфертів з активним формуванням внутрішніх чинників зростання, що є стратегічним завданням для урядів країн-реципієнтів та міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank. World Development Report 2024: The Middle Income Trap. Washington, D.C.: World Bank, 2024. 320 p. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2024> (accessed 20.04.2026)
2. OECD. Official Development Assistance 2023: Final Figures. Paris: OECD Publishing, 2025. URL: <https://www.oecd.org/en/data/insights/data-explainers/2025/12/final-oecd-statistics-on-oda-and-other-development-finance-flows-in-2024-key-figures-and-trends.html> (accessed 20.04.2026)
3. OECD. ODA Trends and Statistics 2025. Paris: OECD Publishing, 2025. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-trends-and-statistics.html> (accessed 20.04.2026)
4. World Bank. Migration and Development Brief 40. Washington, DC: World Bank, June 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099714008132436612/pdf/IDU1a9cf73b51fcad1425a1a0dd1cc8f2f3331ce.pdf> (accessed 20.04.2026)
5. Migration Data Portal. Remittances: Overview 2024. URL: <https://www.migrationdataportal.org/themes/remittances-overview> (accessed 20.04.2026)
6. UNCTAD. Global Investment Trends Monitor, No. 46. Geneva: UNCTAD, January 2024. URL: <https://unctad.org/publication/global-investment-trends-monitor-no-46> (accessed 20.04.2026)
7. UNCTAD. World Investment Report 2025. Geneva: UNCTAD, June 2025. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025> (accessed 20.04.2026)
8. Getnet A. Remittances and the Dutch Disease: an empirical analysis in the context of Ethiopia // Cogent Social Sciences. 2024. Vol. 10, No. 1.
9. Moyo D. Dead Aid: Why aid is not working and how there is a better way for Africa. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009. 188 p.

*Горбатюк Я. Е., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОЦІНКА ВПЛИВУ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ

Міжнародні транспортні коридори у сучасній глобальній економіці є одним із ключових факторів розвитку міжнародної торгівлі. Вони надають можливість забезпечити безперервність руху товарів між країнами, формують глобальні логістичні ланцюги та визначають ефективність зовнішньоекономічної діяльності країн світу. Рівень розвитку транспортних коридорів безпосередньо впливає на обсяги торговельних потоків, витрати перевезень та швидкість доставки товарів.

За даними досліджень Світового банку та Конференції ООН з торгівлі та розвитку, понад 80% світової торгівлі за обсягом здійснюється морським транспортом, що підкреслює стратегічне значення морських транспортних коридорів [1]. Європейська Комісія значну увагу приділяє розвитку міжнародних транспортних коридорів як інструменту забезпечення економічної стійкості, безпеки та зростання міжнародної

торгівлі. Також важливим є формування альтернативних маршрутів між Європою та Азією, зокрема через Транскаспійський транспортний коридор та «Шляхи солідарності» між ЄС та Україною [2]. Слід зазначити, що ці транспортні маршрути забезпечили підтримку української економіки та стабільність міжнародної торгівлі.

Розглянемо динаміку світової торгівлі та контейнерних перевезень з 2010 по 2025 роки яка представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка світової торгівлі та контейнерних перевезень

Показник	2010	2015	2020	2025
Світова торгівля товарами, трлн дол.	15,2	16,5	17,0	35,0
Контейнерні перевезення, млн TEU	560	700	800	900+
Частка морських перевезень у світовій торгівлі, %	78	80	82	80+

Джерело: сформовано на основі [3], [4]

Аналіз даних таблиці демонструє стабільне зростання міжнародної торгівлі та контейнерних перевезень протягом 2010-2025 рр. Особливо швидкими темпами зростають контейнерні перевезення, що свідчить про посилення ролі глобальних транспортних коридорів у міжнародній торгівлі. Збільшення обсягів світової торгівлі до рекордних 35 трлн дол. США у 2025 році підтверджує високий рівень залежності світової економіки від ефективності транспортної інфраструктури [5].

Таблиця 2

Основні тенденції розвитку світової торгівлі у 2026 році за даними UNCTAD

Тенденція	Характеристика
Уповільнення світового зростання	Світове зростання складає 2,6%
Зростання протекціонізму	Підвищення тарифів і обмежень
Реконфігурація глобальних ланцюгів вартості	Диверсифікація постачань
Розвиток цифрової торгівлі	Зростання цифрових послуг
Посилення екологічних вимог	Вуглецеві механізми ЄС
Геополітична фрагментація	Санкції та торговельні конфлікти
Зростання ролі критичних мінералів	Конкуренція за ресурси
Продовольча нестабільність	Ризики для аграрної торгівлі
Посилення нетарифного регулювання	Технічні та санітарні стандарти

Джерело: сформовано на основі [5]

У сучасному економічному світі особливе значення для міжнародних транспортних коридорів має тенденція до перебудови глобальних ланцюгів поставок. Аналіз основних тенденцій розвитку світової торгівлі у 2026 році за даними UNCTAD наведено у таблиці 2.

Підприємства все частіше переходять від моделі мінімізації витрат до моделі управління ризиками, диверсифікуючи маршрути поставок і переносючи виробництво ближче до ринків збуту. Це стимулює розвиток нових транспортних маршрутів та альтернативних логістичних коридорів між Європою та Азією. Дані таблиці свідчать про те, що сучасна міжнародна торгівля поступово переходить від глобалізованої моделі до більш регіоналізованої та диверсифікованої системи. Найбільший вплив на транспортні коридори мають геополітичні ризики, торговельні обмеження та реконфігурація глобальних ланцюгів постачання.

У сучасних умовах міжнародної торгівлі транспортні витрати є одним із головних факторів конкурентоспроможності товарів. Тому ефективність транспортних коридорів визначає рівень логістичних витрат, які можуть суттєво змінюватися під впливом геополітичних ризиків, перевантаження портів та змін у глобальних логістичних

мережах. У таблиці 3 представлено аналіз динаміки вартості контейнерних перевезень з 2019 по 2026 рр.

Таблиця 3

Динаміка вартості контейнерних перевезень

Період	Середня вартість перевезення 40-футового контейнера, дол. США	Основні причини змін
2019	1500–2000	Стабільний ринок
2021	10000–20000	Пандемія COVID-19
2024	5000–9000	Криза в Червоному морі
2026 (прогноз)	2200–9500	Волатильність ринку

Джерело: сформовано на основі [1]

Представлені у таблиці дані свідчать про достатньо високу волатильність транспортних витрат у міжнародній торгівлі. Найбільше зростання тарифів спостерігалось у період пандемії COVID-19, коли порушення глобальних логістичних ланцюгів призвело до різкого дефіциту контейнерів та перевантаження портів. У 2024–2026 роках ключовим фактором нестабільності стали геополітичні ризики, пов'язані з кризою у Червоному морі та Суецькому каналі. Також одним із ключових показників впливу ефективності міжнародних транспортних коридорів є швидкість доставки. За вдяки скорочення часу перевезення можна зменшити витрати підприємств, прискорити товарообіг та підвищити надійність поставок. За оцінками UNCTAD, кожен додатковий день затримки вантажу еквівалентний підвищенню торговельного тарифу на 0,6-2,1% [3].

В умовах глобалізації та розвитку міжнародної торгівлі міжнародні транспортні коридори мають велике значення, оскільки забезпечують ефективність логістичних процесів, знижують транспортні витрати та прискорюють доставку вантажів. Аналіз статистичних даних підтверджує, що розвиток транспортної інфраструктури сприяє зростанню світової торгівлі та інтеграції країн у світові економічні процеси. Водночас геополітичні ризики та порушення функціонування ключових транспортних маршрутів можуть суттєво впливати на глобальні торговельні потоки та структуру міжнародної торгівлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Keynote speech at the World Bank's annual Transforming Transportation 2026 Conference. European Commission - European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_26_608 (дата звернення: 02.05.2026).
2. Solidarity Lanes: Latest figures – January 2026. Mobility and Transport. URL: https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/solidarity-lanes-latest-figures-january-2026-2026-02-13_en (дата звернення: 02.05.2026).
3. Shipping data: UNCTAD releases new seaborne trade statistics. UN Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/news/shipping-data-unctad-releases-new-seaborne-trade-statistics> (дата звернення: 18.04.2026).
4. Shipping and Ports. World Bank Group - International Development, Poverty and Sustainability. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/topic/transport/shipping-and-ports> (дата звернення: 01.05.2026).
5. 10 trends shaping global trade in 2026. UN Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/news/10-trends-shaping-global-trade-2026> (дата звернення: 01.05.2026).

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Міжнародна трудова міграція є важливим соціально-економічним явищем сучасного світу та займає помітне місце у функціонуванні глобального ринку праці. За останні десятиліття її масштаби значно збільшилися під впливом глобалізації, активізації співпраці між державами та зростання мобільності населення. Люди дедалі частіше перетинають кордони з метою працевлаштування, що сприяє перерозподілу робочої сили у світовому господарстві. Крім цього, трудова міграція формує значні фінансові потоки, насамперед у вигляді грошових переказів, які надходять до країн походження мігрантів.

Однією з характерних рис сучасного розвитку світового господарства є постійне збільшення обсягів міжнародної міграції. За останні роки кількість людей, які проживають за межами держави свого народження, суттєво зросла. За сучасними оцінками у 2024 році у світі налічувалося майже 304 млн. міжнародних мігрантів, що становить приблизно 3,7% населення планети [1]. Це підтверджує, що міграційні процеси мають усе більший вплив на розвиток світової економіки.

Зростання міжнародної трудової міграції пояснюється низкою економічних і соціальних причин. Однією з головних є суттєва різниця у рівні економічного розвитку та доходах населення різних країн. У багатьох державах що розвиваються спостерігається нестача робочих місць, а заробітна плата залишається невисокою. Через це значна частина населення шукає роботу за кордоном. У той самий час розвинені країни потребують додаткових працівників для підтримання економічного зростання, тому попит на іноземну робочу силу збільшується. У сучасних міграційних процесах важливе місце посідає і Україна, де значна кількість громадян бере участь у міжнародній трудовій міграції, яка, у свою чергу, має суттєві економічні наслідки (грошові перекази, які працівники надсилають своїм сім'ям) [1; 2].

Грошові перекази мігрантів за останні десятиліття стали одним із найбільш стабільних і вагомих фінансових потоків у світовій економіці, допомагаючи підтримувати доходи домогосподарств. Такі кошти стимулюють внутрішнє споживання та сприяють покращенню соціально-економічних умов життя населення у країнах походження мігранти.

Світова динаміка грошових переказів свідчить про їх постійне зростання. Якщо на початку 2000-х років загальний обсяг таких надходжень становив близько 122 млрд. дол. США, то вже на початку 2008 року він перевищив 400 млрд. дол. США. Це було пов'язано зі збільшенням кількості трудових мігрантів, підвищенням їх доходів та розвитком міжнародних платіжних систем. До 2014 року обсяг світових переказів перевищив 560 млрд. доларів. У подальші роки тенденція зберігалася. До 2019 року сума переказів досягла понад 660 млрд. дол. США. Навіть у період пандемії коронавірусу ці потоки залишалися відносно стабільними, адже мігранти продовжували підтримувати свої родини. Це дозволило уникнути різкого скорочення надходжень. За сучасними оцінками у 2024 році світовий обсяг грошових переказів досяг майже 892 млрд. дол. США. Отже за період з 2000 по 2024 рік їх обсяг зріс більш ніж у сім разів [3].

Порівняння грошових переказів, доцільно порівняти їх з іншими міжнародними фінансовими потоками демонструє, що перекази мігрантів є більш стабільними у довгостроковій перспективі, мають соціальний характер і безпосередньо спрямовуються на підтримку домогосподарств. У свою чергу, інвестиційні потоки значною мірою залежать від економічної ситуації та фінансових ризиків. Натомість грошові перекази

мають. Офіційна допомога розвитку також є відносно стабільною, проте її обсяги значно менші [4; 5].

Важливим аспектом є і географічний розподіл грошових переказів. Найбільшими отримувачами таких коштів у світі виступають країни з великим населенням та значними масштабами трудової міграції. До них належать Індія, Мексика, Китай, Філіппіни, Пакистан і Бангладеш. Для цих держав перекази мають важливе значення для підтримки економічної стабільності, розвитку малого бізнесу та скорочення рівня бідності. Україна також належить до країн, які отримують значні обсяги таких коштів. За останніми оцінками у 2024 році їх обсяг становив близько 12,6 млрд. дол. США. Грошові перекази мігрантів мають як позитивні, так і негативні наслідки для країн-реципієнтів. З одного боку вони сприяють зменшенню бідності, підвищують доходи населення та стимулюють споживчий попит, що позитивно впливає на економічне зростання. Крім того, перекази підтримують платіжний баланс держави. Водночас великі обсяги таких коштів можуть формувати залежність від зовнішніх доходів. Іноді це також знижує мотивацію до праці серед окремих отримувачів. Перекази не завжди спрямовуються на інвестиції, тому їх довгостроковий ефект може бути обмеженим. Основними країнами-донорами грошових переказів є економічно розвинені держави, які приймають значну кількість трудових мігрантів. Найбільші суми надходять зі Сполучених Штатів Америки, також значні кошти переказуються з Німеччини, Франції, Швейцарії та Саудівської Аравії. [6; 7; 8]

Отже, міжнародна трудова міграція має важливе значення для розвитку сучасної світової економіки. Вона впливає на перерозподіл трудових ресурсів між державами, посилює міжнародні економічні зв'язки та формує значні фінансові потоки у вигляді грошових переказів мігрантів. У сучасних умовах такі надходження є одним із найбільш стабільних зовнішніх джерел для багатьох країн. Саме тому, доцільно створювати умови для їх ефективного використання в національній економіці та спрямовувати частину коштів у підприємницькі й інвестиційні проекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Data and Statistics. *Migration Data Portal*. URL: <https://www.migrationdataportal.org/themes/remittances-overview> (дата звернення: 21.01.2026).
2. Top 25 Destinations of International Migrants. *Migration Policy Institute*. URL: <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/top-25-destinations-international-migrants> (дата звернення: 26.01.2026).
3. Personal remittances, received. *IMF*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?end=2024&start=2000> (дата звернення: 26.01.2026).
4. Net official development assistance and official aid received. *IMF*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ALLD.CD?end=2023&start=2010> (дата звернення: 26.01.2026).
5. Foreign direct investment, net inflows. *IMF*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2024&start=2010> (дата звернення: 26.01.2026).
6. Top Recipients of Remittances among Low- and Middle-Income Countries in volume, 2024e. *World Bank Blogs*. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/peoplemove/in-2024--remittance-flows-to-low--and-middle-income-countries-ar> (дата звернення: 26.01.2026).
7. How Do Remittances Affect Economies? *Modern diplomacy*. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2026/01/19/how-do-remittances-affect-economies/> (дата звернення: 26.01.2026).
8. Personal remittances, paid. *World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BM.TRF.PWKR.CD.DT?end=2024&locations=US-DE-SA-CH-FR&start=2020> (дата звернення: 11.03.2026).

ВПЛИВ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН-ДОНОРІВ

Процес міжнародної міграції є природним явищем і спостерігається протягом всього існування людства. Даний процес є фундаментальним, й несе суттєвий вплив на становлення економічного зростання, демографію та культурні зміни. Різниця зайнятості на ринку праці та бажання покращити особистий добробут формує причини для процесу міжнародної міграції. Сам процес виступає ресурсом економічного зростання для приймаючої країни і вагомим викликом для країн-донорів, що стикаються із скороченням пропозиції праці та втратою людського капіталу.

Вплив грошових переказів мігрантів на економічний розвиток активно досліджується як міжнародними організаціями, так і науковцями. Пригадаємо дослідників, таких як Діліп Ратха, Фредерік Док'є, та Ілльєль Рапопот [5; 6; 7]. Роботи цих науковців висвітлюють як позитивні, так і негативні сторони впливу грошових переказів, що в свою чергу дозволяє розглядати даний фактор як багатогранний.

Одним з факторів стимулювання економіки в умовах глобальної нестабільності є грошові перекази трудових мігрантів. Це кошти, які трудові мігранти періодично або регулярно надсилають до країни походження з метою підтримки домогосподарств. [2] На міжнародному рівні обсяг переказів є значущим – згідно з даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), грошові перекази вдвічі перевищують обсяги міжнародної допомоги та становлять дві третини прямих іноземних інвестицій (ПІІ) [1]. Проте вплив грошових переказів на економічний розвиток не є однозначним. Показник грошових переказів характеризується високою стабільністю навіть в кризові періоди. На відміну від інвестицій чи державної допомоги, грошові перекази мають особливі тенденції, що демонструє їх антициклічну природу (часто для підтримки домогосподарств в кризові періоди трудові мігранти збільшують обсяги переказів). У період пандемії COVID-19 глобальні обсяги грошових переказів продемонстрували незначне зниження у 7%, що підтвердило стійкість переказів як джерела доходу домогосподарств [1; 4].

Надходження грошових переказів до країн-донорів трудових мігрантів відіграє ключову соціально-економічну роль. Вони забезпечують зниження рівня бідності, підвищують доступ до медицини та освіти, що в цілому покращує добробут домогосподарств. Ще одним позитивним ефектом надходження грошових переказів є вплив на внутрішній попит. Споживання домогосподарств зростає разом із збільшенням доходів, що в свою чергу спонукає до розвитку тамтешнього виробництва. Згідно з оцінками, близько 15% грошових переказів, надісланих до країн, що розвиваються, допомагають у створенні нового бізнесу або допомагають існуючому бізнесу розвиватися [1].

Грошові перекази виступають джерелом макроекономічної стабільності. Приплив іноземної валюти від грошових переказів має позитивний вплив на платіжний баланс та валютний курс країн-донорів мігрантів, а в деяких країнах вони займають значну частку ВВП. Наприклад, частка грошових переказів у ВВП в таких країнах як Сальвадор та Непал перевищує 20%, а в Сомалі – 34%, що демонструє їх значущість як фінансового ресурсу [1].

Незважаючи на всі переваги грошових переказів, їхній вплив на економічний розвиток має декілька негативних аспектів. Першим негативним наслідком є зниження мотивації працездатного населення до ведення активної економічної діяльності. У деяких домогосподарствах, при регулярному отриманні грошових переказів, зростає вірогідність формування залежності від цих коштів, що, в свою чергу, зменшує стимул до розвитку власного бізнесу чи пошуку роботи. Така залежність характерна для країн, де грошові

перекази становлять значну частину ВВП і частково замінюють внутрішні джерела доходів.

Макроекономічний ефект залежності населення від грошових переказів є ширшим. У випадку, коли переважна частина працездатного населення покладається на отримання грошових переказів, економіка країни стає менш самостійною і більш вразливою до економічних шоків. У такій ситуації реалізація потенціалу внутрішнього виробництва країни постає на другий план, що в довгостроковій перспективі призводить до зниження темпів економічного зростання. Відмітимо, що вплив грошових переказів залежить від способу їх використання. Якщо отримані кошти використовуються резидентами для інвестування або розвитку малого і середнього бізнесу, це створює позитивний ефект для економіки. Якщо ж переважна частина грошових переказів витрачається на поточне споживання або на непродуктивні витрати, то у довгостроковій перспективі ефект буде слабким або навіть негативним. Варто наголосити і на втраті людського капіталу, оскільки здебільшого закордон виїжджає активна, молода та кваліфікована частина населення, що має вищу кваліфікацію та більший потенціал для розвитку національної економіки. В результаті країна-донор втрачає кваліфікованих кадрів, особливо в сферах медицини та інженерії, що значно впливає на продуктивність економіки. Для країн-донорів мігрантів, таких як Молдова, Філіппіни, чи Мексика дана проблема є системною, тому що внутрішній ринок праці не може забезпечити фахівцям достатній рівень доходу або умови для професійного розвитку. Отримання грошових переказів частково компенсує певну частку втрат, але тільки в короткостроковій перспективі. У довгостроковій перспективі економіка країни стикається із зниження продуктивності та дефіцитом фахівців.

Окремо слід відмітити використання неформальних каналів переказів. У багатьох країнах Азії, Африки чи країнах Близького Сходу, значна частина коштів надходить саме через неформальні фінансові системи, оскільки їх сервіс є швидшим та дешевшим для споживача. Наприклад, у Бангладеш близько 40% всіх переказів проходить через систему «hundi», а в Судані система «hawala» забезпечує до 85% успішних грошових надходжень [3; 4]. За таких умов, Уряди країн не можуть точно оцінити реальні обсяги фінансових надходжень через відсутність офіційної реєстрації переказу, що свою чергу збільшує масштаб проблеми та висвітлює обмеженість офіційної фінансової інфраструктури.

Отже, грошові перекази трудових мігрантів не можуть бути оцінені як виключно позитивний чи негативний фактор впливу на національні економіки. Безумовно, вони є важливим джерелом впливу на економічний розвиток країни-донора, оскільки забезпечують стабільний приплив грошових коштів, та сприяють покращенню рівня життя домогосподарств. На макроекономічному рівні перекази мають вплив на валютну стабільність держав та демонструють свій антициклічний характер у кризові періоди, що не є притаманним іншим факторам впливу. Водночас, надмірна залежність домогосподарств від зовнішніх доходів зменшує рівень мотивації до праці, призводить до неефективного використання ресурсів, а також призводить до відтоку фахівців з країни. Додаткові ризики для економіки виникають через неформальні канали переказів, й саме тому розвиток офіційної фінансової системи є важливим для ефективного використання грошових переказів домогосподарствами. Надходження переказів можна розглядати лише додатковий інструмент для сталого розвитку та зміцнення економіки, а його ефективність залежатиме від державної політики та умов фінансового регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. S. Qazi, N. Shah. Critical examination of the contribution of migrants' remittances to development; insights from the progress of various countries. *Contemporary journal of social science review*, Vol.03, No.03 2025. URL:

- <https://contemporaryjournal.com/index.php/14/article/view/1170/998> (дата звернення: 20.04.2026).
2. HSBC Expat. What is a remittance? URL: <https://www.expat.hsbc.com/international-banking/what-is-a-remittance/> (дата звернення: 20.04.2026).
 3. R. Vargas-Lundius. International migration, remittances and rural development. *IFAD*, 2008. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/3d79c24e-8e9d-41d1-9780-886bc226cf4d/content> (дата звернення: 20.04.2026).
 4. L. Olivie, M. Santillán O'shea. The role of remittances in promoting sustainable development. *European Parliament*, June 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_IDA\(2022\)702563](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_IDA(2022)702563) (дата звернення: 20.04.2026).
 5. Dilip Ratha, Lead Economist and Economic Adviser to the Vice President of Operations. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/team/d/dilip-ratha> (дата звернення: 25.04.2026).
 6. Frédéric Docquier, Professor of Economics at the University Catholique de Louvain. URL: <https://erf.org.eg/affiliates/frederic-docquier-2/> (дата звернення: 25.04.2026).
 7. Hillel Rapopot, Professor of Economics and Migration at the Paris School of Economics. URL: <https://nyuad.nyu.edu/en/academics/divisions/social-science/faculty/yaw-nyarko.html> (дата звернення: 25.04.2026).

Дундер І. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ В СХІДНІЙ ЄВРОПІ

Економічний розвиток країн тісно пов'язаний з міграційними процесами. Великі потоки мігрантів змінюють демографічну структуру країни та впливають на розподіл ресурсів і робочої сили, що може проявлятися через зміну кількості населення або через поступову трансформацію ринку праці. Великі хвилі міграції впливають на формування глобального ринку праці та можуть сильно змінювати баланс ресурсів, а це не завжди відбувається рівномірно. Зазначимо, що такі зміни не є миттєвим процесом, скоріше вони відбуваються поступово.

Саме в Східній Європі міграція набула особливого значення за рахунок своєї високої динаміки, що знайшло відображення у багатьох наукових працях. Теоретичним фундаментом дослідження міжнародної міграції в Східній Європі є роботи таких вчених, як: Каганець М., Мелег А., Молодікова І., Качмарчик П., Паркер Е., Задорожко Г.І., Лавриненко В.І., Лім Ч., Полгар І. та ін. [1; 2; 3; 4].

Ситуація в Східній Європі помітно змінилася після розширення Європейського Союзу в 2004 році. По-перше, до ЄС приєдналися декілька країн, і це стало своєрідним поштовхом для міграції. До цього показники були відносно низькими, але після відкриття ринків праці все змінилося. Рівень міграції до вступу був відносно низьким – близько 0,1-0,25% населення. По-друге, еміграція зросла в усіх східноєвропейських країнах. Робоча сила розподілилася серед більш розвинених держав ЄС. Такі тенденції тривали після приєднання Болгарії та Румунії у 2007 році. По-третє, високе безробіття, низькі зарплати та обмежені можливості стали основними чинниками міграції населення. Загалом варто відмітити, що за останні десятиліття регіон втратив велику частку населення [1; 2].

Важливою є участь інститутів громадянського суспільства у регулюванні міграційних процесів в країнах Південно-Східної Європи. Громадські організації теж беруть участь у цих процесах. Але їхній реальний вплив не завжди співпадає з

формальним. Державам регіону рекомендується організувати структуровану співпрацю з відповідними організаціями, щоб підвищити результативність інтеграційних заходів [3].

Нами були проаналізовані основні показники міграції таких Східноєвропейських країн: Польща, Болгарія, Угорщина, Молдова, Румунія та Чеська Республіка, що дозволило виявити, що міграція у країнах Східної Європи дуже чутлива до глобальних подій. Пандемія COVID-19, наприклад, помітно знизила її обсяги. А події 2022 року, навпаки, спричинили різке збільшення потоків. Польща стала одним з головних центрів прийому мігрантів. У деяких країнах показники зросли в рази. Болгарія в 2014 році мала 26615 іммігрантів порівняно з 56807 в 2024 році. А Чеська Республіка збільшила показник майже в п'ять разів, маючи 142149 іммігрантів в 2024 році, порівнюючи з 29897 іммігрантами в 2014 році [4].

Еміграція теж має свої закономірності. Найбільше людей виїжджає з Румунії, Польщі та Молдови. Це переважно люди працездатного віку. Угорщина виглядає більш стабільно, хоча і там є коливання. Чехія, навпаки, має відносно невисокі показники, але з окремими винятками. В Угорщині показник коливався між 39889 до 71396 емігрантами. Найменший обсяг еміграції спостерігався в Чеській Республіці – від 25 тис. до 53 тис. емігрантів (окрім 2019 року з показником 77798 осіб) [5].

Після 2022 року ситуація з чистою міграцією різко змінилася. Всі аналізовані країни зазнали різкого зростання показника міграції. Польща досягла 967 744 мігрантів, що є найбільшим показником серед всіх країн за весь досліджуваний період. Хоча, в 2023-2024 роках частина біженців повернулася до України або інших країн ЄС. Для порівняння, чиста міграція Чехії була в межах від 4111 осіб до 5849 осіб. Це є найслабшою динамікою серед всіх аналізованих країн (крім 2022 року з показником у майже 330 тис. осіб) [6].

Підсумовуючи вищезазначене, відтік мігрантів з Центральної та Східної Європи це складне явище. Південно-Східна Європа має багато змішаних потоків мігрантів (наприклад біженці або жертви торгівлі людьми). Управління цими потоками потребує покращення співпраці з суспільством для кращої інтеграції. Пандемія COVID-19 значно вплинула на обсяги міграції в Східній Європі, еміграція знизилася. В 2022 році, через початок повномасштабного вторгнення, імміграція збільшилася. Саме тому, особливої актуальності набуває вдосконалення державної політики для вільного доступу мігрантів на ринок праці: рекомендується спростити процедури підтвердження кваліфікації, що дозволить мігрантам використовувати свій робочий потенціал ефективніше, а також скоротити терміни працевлаштування мігрантів.

Це є особливо актуальним після 2022 року, коли кількість міграції рекордно зростає: Польща прийняла майже мільйон осіб. Також варто налагодити співпрацю між державними структурами та організаціями з метою підвищення її ефективності. Такі дії можуть допомогти виявляти потреби та проблеми мігрантів і покращити взаємодію між країнами та переселенцями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Задорожко Г.І., Лавриненко В.І. Вплив міжнародної трудової міграції на ринок праці країн ЄС. ResearchGate. 2024 URL: https://www.researchgate.net/publication/384092636_Impact_of_International_Labor_Migration_on_the_Labor_Market_of_EU (дата звернення: 22.01.2026)
2. Лім Ч. Вибірчі наслідки міжнародної міграції в країнах, що вивозять мігрантів: дані з Центральної та Східної Європи. 2023 DOI: <https://doi.org/10.1177/00104140221089646> (дата звернення: 22.01.2026)
3. Полгар І. Розвиток управління кордонами та міграцією в регіоні Південно-Східної Європи. 2026 DOI: <https://doi.org/10.58603/BBIU2204> (дата звернення: 22.01.2026)

4. Імміграція за віковими групами, статтю та громадянством. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_imm1ctz/default/table?lang=en (дата звернення: 24.01.2026)
5. Еміграція за віковими групами, статтю та громадянством. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_emi1ctz/default/table?lang=en (дата звернення: 24.01.2026)
6. Чиста міграція: Польща, Болгарія, Молдова, Румунія, Угорщина, Чеська Республіка. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?end=2024&locations=PLBG-MD-RO-HU-CZ&start=2015> (дата звернення: 24.01.2026)

Русакова Д. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасний ринок праці Європейського Союзу перебуває у стані постійних змін та адаптації до нових економічних і технологічних умов. Розвиток цифрової економіки, автоматизація виробництва, демографічні зміни та посилення міграційних процесів суттєво впливають на структуру зайнятості населення. Крім того, саме стан ринку праці визначає рівень соціальної стабільності, економічного розвитку та конкурентоспроможності країн ЄС. Тому дослідження сучасних тенденцій розвитку ринку праці є важливим як для країн Європейського Союзу, так і для інших держав.

Зазначимо, що ринок праці в країнах Європейського Союзу формується під впливом різних факторів: економічних, демографічних, технологічних, соціальних та ін. В останні роки особливо помітними стали процеси глобалізації та цифровізації, а також посилення інтеграції між країнами. Вони впливають на зайнятість, попит на робочу силу і навіть змінюють самі трудові відносини. Але при цьому ринок праці все одно залишається дуже важливим, бо від нього напряму залежить рівень зайнятості населення і загальна стабільність в суспільстві [1–3].

За останні роки можна помітити, що ситуація на ринку праці ЄС в цілому покращилась. Цю тему досліджують багато науковців. Наприклад, Г. Бекер розглядав вплив дискримінації на заробітну плату, А. Барретт – трудову міграцію, Т. Бауер – мобільність працівників, М. Осборн – автоматизацію та її вплив на зайнятість. М. Хазанс аналізував ринки праці європейських країн. Серед українських дослідників необхідно згадати Е. Лібанову та О. Грішнову, а також В. Геєця, І. Петрову та А. Колота, які досліджували трансформацію ринку праці, проблеми зайнятості населення та вплив глобалізаційних процесів на трудові відносини.

Звернемо увагу, що рівень зайнятості людей віком 20–64 роки зріс з 71,0% у 2016 році до 76,1% у 2025 році. Тобто поступово економіка відновилась після криз. Рівень безробіття також знизився – з 8,5% до 5,9% у 2024–2025 роках. Крім того, скоротився і так званий резерв робочої сили – з 4,0% до 2,5%. Це означає, що ресурси використовуються більш ефективно [4;5].

При цьому, не можна сказати, що все стабільно, оскільки ринок праці досить сильно реагує на різні кризи. Наприклад, під час COVID-19 у 2020 році рівень безробіття підвищився до 7,8%, а зайнятість знизилась до 71,0%. Потім ситуація почала вирівнюватись, особливо у 2021–2023 роках. Також помітні зміни в структурі зайнятості: більше стали цінуватись працівники з високою кваліфікацією, а попит на просту працю поступово знижується. Це пов'язано з автоматизацією та розвитком

технологій. Наприклад, у 2024–2025 роках у Північній і Західній Європі в цифрових секторах працює приблизно 22-24%, тоді як у Південній та Східній – десь 14-16%. Різниця досить суттєва[4;5].

Демографічна ситуація має також сильний вплив: у більшості країн ЄС населення старіє, а частка людей віком від 55 вже доходить до 22-23% у більш розвинених країнах. Молоді стає менше, хоча у Південній і Східній Європі цієї вікової групи населення більше – близько 29-30%. Втім, цей показник теж поступово знижується, і не в останню чергу через міграцію. Міграція взагалі стала важливим чинником. У багатьох країнах вона допомагає впоратись з нестачею працівників. Наприклад, у Німеччині частка іноземних працівників зросла з 13,7% у 2020 році до 16,3% у 2025 році. В Італії теж є зростання – з 9,0% до 10,7%, але не так швидко [6].

Також є внутрішня мобільність у межах ЄС. У 2024 році приблизно 1,1 млн. німців і 1,3 млн. італійців працювали або жили в інших країнах Євросоюзу. Це свідчить про досить високу відкритість ринку. У той же час, для Італії це створює і труднощі, пов'язані з скороченням населення (з 59,6 млн. до 58,8 млн.) [6;7].

Форми зайнятості теж змінюються. Все більше людей працюють дистанційно або як фрілансери. У Північній і Західній Європі дистанційна робота становить приблизно 18–20%, у Південній та Східній – 10-12%. З фрілансом приблизно така ж ситуація [4;7]. Звернемо увагу на ще один важливий момент – різниця між зайнятістю чоловіків і жінок. Рівень зайнятості жінок зріс з 67,5% у 2016 році до 72,4% у 2025 році. У чоловіків – з 74,5% до 79,8%. Різниця ще є, але вона вже не така велика як раніше [4;5].

В цілому можна сказати, що ринок праці ЄС змінюється досить швидко. Є позитивні тенденції – зростає зайнятість, зменшується безробіття, з'являються нові формати роботи. Але проблеми теж залишаються, особливо це стосується нерівномірного розвитку регіонів і нестачі робочої сили. Такі зміни свідчать про поступову адаптацію ринку праці ЄС до сучасних економічних і технологічних викликів, зокрема цифровізації та глобалізації. У перспективі це вимагатиме подальшого вдосконалення політики зайнятості, розвитку навичок працівників і зменшення регіональних дисбалансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цевух Ю.О., Якубовський С.О. Міжнародна міграція робочої сили як чинник економічного розвитку країн: монографія. Одеса: Одес. нац. ун-т імені І.І. Мечникова, 2017. – 235 с.
2. Цевух Ю.О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України: навч.-метод. посіб. Одеса: Одес. нац. ун-т імені І.І. Мечникова, 2021. – 140 с.
3. Blanchard O., Johnson D. Macroeconomics. 8th ed. New York: Pearson Education, 2021. – 608 p. URL: <https://www.pearson.com/store/p/macroeconomics/P100000626873> (дата звернення: 24.01.2026).
4. Eurostat. Employment and unemployment statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a/default/table?lang=en (дата звернення: 28.02.2026).
5. Eurostat. Unemployment by sex and age. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_m/default/table?lang=en (дата звернення: 24.01.2026).
6. European Commission. PES Network publication: mapping PES responses against labour market discrimination. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/pes-network-publication-mapping-pes-responses-against-labour-market-discrimination_en (дата звернення: 24.01.2026).
7. European Commission. Annual Report on Intra-EU Labour Mobility 2024. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/annual-report-intra-eu-labour-mobility-2024_en (дата звернення: 24.01.2026).

МІГРАЦІЙНИЙ ТИСК НА ЄС ПІД ЧАС ІРАНО-АМЕРИКАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

З моменту свого початку ірано-американський конфлікт встиг вплинути на увесь світ, що, як правило, тягне за собою низку негативних ефектів, таких як вимушена міграція, яка активно набирає обертів під час деескалації. У зв'язку із цим, варто дослідити як наявні та потенційні наслідки протистояння на Близькому Сході можуть у подальшому вплинути на стабільність ЄС. Також варто з'ясувати, як трансформуються політико-економічні інструменти ЄС щодо регулювання міграції у відповідь на нагальні виклики та потенційні загрози у майбутньому.

Проблематику міграційних потоків до Європейського Союзу та їх детермінанти досліджували такі провідні науковці, як Пелтонен Н., Хеклі Й., Ясіо В., Вахба Й., Кумпікайте-Валіунієне В., Жичкуте-Даугелавічене І., Глінська Е., Ролнік-Садовська Е., Мокайтис А.І. та інші. Серед сучасних дослідників необхідно відмітити таких вчених як: Олцезе М., Кардиналі П., Мадера Ф., Каміллері А.П., Мігліоріні Л. та ін.

Наслідки ірано-американського конфлікту для ЄС у контексті міграції можна умовно угрупувати наступним чином:

По-перше, трансформація міграційної політики ЄС відбувається у відповідь на зміну прогнозів міграційних потоків. У 2025 році ОЕСР прогнозувала сповільнення темпів зростання міграційних потоків до розвинених країн. Міграційний тиск на ЄС вважався керованим, а структурні чинники міграції у свою чергу – незмінними [1]. Однак, вже у звіті 2026 року, було зафіксовано активізацію ключових тригерів. Фактичне закриття Ормузької протоки та перебої в роботі нафтових об'єктів на Близькому Сході зумовили стрімкий зліт цін на нафту, через що, показник інфляції у ЄС зріс до 2,5%, що вище від очікуваного значення у 2% від ЄЦБ. Це, як наслідок, посилює тиск на дефіцитні бюджети держав-членів ЄС, особливо Франції, які ще не повністю подолали бюджетний дисбаланс, спричинений екстремними антикризовими витратами у період 2021-2023 років. У той же час ціни на мінеральні добрива зросли понад 40%, загрожуючи цим продовольчій безпеці Глобального Півдня. За таких умов, ЄС трансформує свою стратегію із прагненням уникнути повторення масової міграції 2015 року на тлі війни в Сирії. Ключовим інструментом стає «міграційна дипломатія», тобто, фактичне інвестування у економічну стабільність Туреччини, Лівану та Пакистану. Метою є створення фінансового буфера, який дозволив би цим державам поглинути першу хвилю біженців, тим самим запобігаючи неконтрольованому та дороговартісному переміщенню населення безпосередньо до кордонів блоку [2].

По-друге, нова модель «гуманітарного кордону», яка була закладена у «Новому пакті про міграцію та притулок» за 2024 рік, парадоксальним чином поєднує риторику захисту прав людини з жорсткими обмежувальними заходами. Ця політика передбачає екстерналізацію витрат на управління міграцією через фінансування таких програм, як «посилення прикордонного контролю» та «боротьби з контрабандою мігрантів» у третіх країнах, фактично перекладаючи фінансовий тягар на держави такі держави, як Туреччина, Ліван та країни Північної Африки. Проте економічна логіка цього підходу суперечлива: ЄС не стільки зменшує витрати, скільки перерозподіляє їх між утриманням центрів прийому, підтримкою гуманітарних організацій та компенсаційними виплатами [3].

По-третє, дослідження потоків мігрантів у пошуку притулку виявили, що ключовим фактором вибору країни-призначення є наявність соціальних мереж – тобто, присутність біженців з попередніх хвиль міграції з тих же країн походження [4]. У контексті

потенційного загострення ірано-американського конфлікту, це означає, що нова хвиля біженців з Близького Сходу з високою ймовірністю сконцентрується у Німеччині, Швеції та Франції, де вже є сформовані великі діаспори іранців, афганців та іракців. Тобто, навіть якщо окремі країни-члени ЄС стримуватимуть приплив через обмежувальні політики, ці заходи матимуть лише маргінальний ефект, що ставить під загрозу принцип солідарності всередині блоку та може поглибити економічні диспропорції між державами-членами [5].

Таким чином, ірано-американський конфлікт виступає каталізатором системної дестабілізації міграційного простору ЄС. Аналіз економічних та міграційних механізмів наочно демонструє, що блок опинився перед трьома взаємопов'язаними викликами: активізація структурних тригерів міграції через енергетичні та продовольчі кризи, суперечливість нової моделі «гуманітарного кордону» та неефективність обмежувальних заходів окремих країн-членів ЄС. За таких умов інструменти «міграційної дипломатії» та модель «гуманітарного кордону», ризикують виявитися недостатніми: фінансові буфери у вигляді Туреччини чи Лівану мають обмежену абсорбційну здатність, а нерівномірний розподіл мігрантів між країнами-членами ЄС загрожує поглибленням економічних та політичних перекосів. Отож, збереження стабільності ЄС потребує не просто перерозподілу витрат між кордонами, а якісної нової архітектури солідарності – такої, що поєднує інвестування у регіони походження міграції заздалегіть із реальними механізмами розподілу відповідальності всередині блоку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. OECD Economic Outlook: Resilient Growth but with Increasing Fragilities. *OECD Publishing*. 2025. 2 рруд. Vol. 2025. Issue 2, No 118. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook-volume-2025-issue-2_9f653ca1-en.html (accessed 20.04.2026)
2. OECD Economic Outlook, Interim Report: Testing Resilience. *OECD Publishing*. 2026. 26 бер. Vol. 2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook-interim-report-march-2026_d4623013-en.html (accessed 20.04.2026)
3. Häkli J. Peltonen N. The European Union as a humanitarian border: the production of vulnerability in the New Pact on Migration and Asylum. *Space and Polity*. 2026. 24 лют. URL: <https://doi.org/10.1080/13562576.2026.2635505> (accessed 20.04.2026)
4. Asylum applicants by type, citizenship, age and sex. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en&category=migr.migr_asy.migr_asyapp (accessed 20.04.2026)
5. Iasio V. Wahba J. The Determinants of Refugees' Destinations: Where do refugees locate within the EU? *World Development*. 2024. 19 січ. Vol. 177. URL: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2024.106533> (accessed 20.04.2026)

Панькова К., ст. викл. Кириченко М. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Роль прямих іноземних інвестицій у розвитку промисловості країн Південно-Східної Європи доцільно розглядати - в контексті сучасної трансформації глобальної економіки, у якій міжнародний рух капіталу набуває системного характеру та виступає визначальним чинником структурних зрушень у країнах-реципієнтах. У сучасних умовах ППІ виконують не лише функцію джерела фінансових ресурсів, але й слугують ключовим каналом трансферу технологій, управлінських практик і доступу до зовнішніх ринків, що

є критично важливим для країн із трансформаційною економікою. За даними міжнародних організацій, у 2022–2024 рр. частка ПІІ у валовому нагромадженні капіталу країн регіону коливалася в межах 15–30 %, що підкреслює їх значущість у формуванні інвестиційної бази [1].

Теоретичне осмислення прямих іноземних інвестицій відображає еволюцію наукових підходів – від макроекономічних концепцій руху капіталу до мікроекономічних моделей, орієнтованих на поведінку фірм. Зокрема, теорія монополістичних переваг обґрунтовує, що транснаціональні корпорації здатні ефективно функціонувати на зовнішніх ринках за наявності специфічних конкурентних активів, які компенсують витрати на іноземність. Практичні дані свідчать, що у країнах Південно-Східної Європи понад 40 % ПІІ спрямовується у галузі з високою доданою вартістю (машинобудування, автомобільна промисловість, електроніка), що підтверджує відповідність емпіричних тенденцій теоретичним положенням [2].

Структурний аналіз ПІІ засвідчує, що їх економічний ефект визначається не лише загальними обсягами, але й компонентною структурою інвестиційних потоків. Реінвестовані доходи відіграють ключову роль, оскільки відображають довгострокову зацікавленість інвесторів у розвитку підприємств; у ряді країн регіону їх частка перевищує 50 % загального припливу ПІІ. Водночас внески у формі обладнання, технологій і ноу-хау забезпечують модернізацію виробничих потужностей. Така структура інвестицій створює передумови для підвищення продуктивності праці (у середньому на 10–25 % у підприємствах з іноземним капіталом) та зміцнення конкурентоспроможності економіки [3].

Аналіз країн Південно-Східної Європи дозволяє виокремити дві базові моделі залучення ПІІ. Перша модель, характерна для Сербії та Румунії, ґрунтується на концентрації інвестицій у виробничих секторах. У Румунії, зокрема, понад 45 % ПІІ спрямовується у промисловість, що сприяло зростанню експорту промислової продукції більш ніж утричі з 2010 р. Така модель забезпечує інтеграцію у глобальні ланцюги створення вартості та формує стійкий експортний потенціал. Інвестиції концентруються у tradable sectors, що безпосередньо впливає на динаміку промислового виробництва [4].

Друга модель, притаманна менш індустріалізованим економікам регіону (зокрема, Албанії, Чорногорії), характеризується домінуванням інвестицій у сфері послуг, нерухомості та енергетики. У цих країнах частка промисловості у структурі ПІІ часто не перевищує 20–25 %. Хоча така структура сприяє короткостроковому економічному зростанню, вона має обмежений вплив на розвиток виробничого сектору та не формує значного мультиплікативного ефекту [5].

Кількісна оцінка впливу ПІІ на економічний розвиток підтверджує їх значущість як фактору зростання. Побудована економетрична модель (на основі панельних даних за 2010–2023 рр.) демонструє високий рівень кореляції між обсягами ПІІ, експортом та темпами зростання ВВП. Значення коефіцієнта детермінації ($R^2 \approx 0,82\text{--}0,87$) свідчить, що основна частина варіації економічного зростання пояснюється інвестиційними та зовнішньоторговельними чинниками. Крім того, еластичність ВВП за ПІІ оцінюється на рівні 0,25–0,35, що вказує на суттєвий вплив іноземного капіталу на економічну динаміку [6].

Досвід країн Південно-Східної Європи є релевантним для України, оскільки підтверджує ефективність орієнтації інвестиційної політики на розвиток промислового сектору. Інтеграція у глобальні виробничі мережі через залучення ПІІ сприяє модернізації виробництва, зростанню продуктивності та формуванню нових конкурентних переваг. Водночас ключовим фактором виступає якість інституційного середовища: країни регіону, що здійснили регуляторні реформи та гармонізацію із правом ЄС, демонструють значно вищі обсяги інвестицій на душу населення (у 1,5–2 рази) [7].

У сучасних умовах для України пріоритетним завданням є підвищення якості залучених інвестицій, що передбачає їх спрямування у високотехнологічні та інноваційні галузі (машинобудування, ІТ-виробництво, оборонна промисловість). Формування сприятливого інвестиційного клімату, розвиток транспортної та енергетичної інфраструктури, а також інвестування у людський капітал виступають визначальними чинниками підвищення ефективності ІІІ. За оцінками, реалізація таких заходів може забезпечити додаткове зростання ВВП на рівні 2–3 % щорічно у середньостроковій перспективі.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що прямі іноземні інвестиції відіграють ключову роль у трансформації промисловості та формуванні конкурентоспроможної економіки. Ефективність їх використання визначається галузевою структурою, якістю інституційного середовища та здатністю національної економіки інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості. Імплементация досвіду країн Південно-Східної Європи може стати важливим інструментом модернізації економіки України та забезпечення її довгострокового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. IMF, GLOSSARY OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT TERMS. URL: <https://www.imf.org/external/np/sta/di/glossary.pdf> (Дата звернення 12.03.2026)
2. OECD International Standards for FDI Statistics. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/measuring-foreign-direct-investment/international-standards-for-fdi-statistics.html> (Дата звернення 12.03.2026)
3. IMF eLibrary III Foreign Direct Investment URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557752055/ch03.xml> (Дата звернення 12.03.2026)
4. The Vienna Institute for International Economic Studies (wiiw), Monthly Report No. 5/2023 - FDI in Central, East and Southeast Europe. URL: <https://wiiw.ac.at/monthly-report-no-5-2023-fdi-in-central-east-and-southeast-europe-dlp-6566.pdf> (дата звернення 31.03.2026)
5. UNCTAD, World Investment Report 2025: Global Investment Trends. URL: https://indico.un.org/event/1013700/attachments/24291/69214/wir2025_en.pdf (дата звернення 31.03.2026)
6. Eurostat, Foreign direct investment - stocks by activity (NACE Rev. 2). URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Foreign_direct_investment_-_stocks (дата звернення 31.03.2026)
7. National Bank of Romania (BNR), Foreign Direct Investment in Romania - 2023 Report. URL: <https://www.ceicdata.com/en/romania/foreign-direct-investment-by-industry-bpm6/foreign-direct-investment-fdi-stock> (дата звернення 31.03.2026)

*Злобіна А. Р., ст. викл. Кириченко М. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДАТСЬКА МОДЕЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ БЮДЖЕТНИХ ДЕФІЦИТІВ

У період сьогодення бюджетні дефіцити багатьох країн зберігаються на завищеному рівні, а державний борг продовжує зростати. За невизначеності умов формування сучасної фіскальної політики існує потреба у балансуванні між забезпеченням фіскальної стійкості та фінансуванням стратегічних пріоритетів розвитку. В цьому аспекті незамінним є підвищення якості державних витрат, що сприятиме забезпеченню довгострокового економічного зростання без істотного збільшення загального обсягу видатків [1 ст. 3-4].

Данія належить до групи невеликих країн, економічна система яких у науковому дискурсі стійко асоціюється із категорією «стабільність». Відповідна характеристика зумовлюється жорсткістю належної фінансової політики, що орієнтується на довгостроковому зростанні та підтримці стабільно високого рівня фінансового простору, що створює передумови для ефективного функціонування соціальної держави та сприяє збереженню її провідних позицій за показниками щастя [2].

Довгостроковий фокус фінансової політики формалізовано у Бюджетному Законі, чинному від 2014 року. Приводом до запровадження вважається фінансова криза 2008-2009 років, що в політичному контексті змінила настрої виборців на користь більш «жорсткої економії». В результаті данський суспільний консенсус змістився на користь повноцінного неприйняття «перевитрат». Висхідний граничний рівень структурного дефіциту було встановлено Законом на рівні 0,5% ВВП. За 10 років, в березні 2022 року межу було змінено до 1% з основною метою збільшення оборонних витрат на тлі зростання геополітичної напруги у світі [3 ст. 7-8].

Завдяки належному Закону країна закріпила структурне збалансування із багаторічними лімітами витрат. Проте, не менш ефективною особливістю данської фінансової політики постають автоматичні стабілізатори, які активно використовуються в економіці та відіграють чималу роль в істотному пом'якшенні циклічних коливань [4 ст. 41-43].

Попри сприятливі соціально-економічні умови, в країні спостерігається погіршення демографічної ситуації, зумовлене процесами старіння населення, що об'єктивно призводить до зростання навантаження на державний бюджет (див. рис. 1).

Рис. 1 Коефіцієнт демографічного навантаження (старіння) для Данії та ЄС впродовж 2010-2024 років, % від працездатного населення

Джерело: складено автором на основі даних [7].

Перші спроби з подолання виклику були прийняті у 2006-2011 роках, а саме – запроваджено реформи до підвищення пенсійного віку, та до сьогодні здійснюється його подальша індексація, відповідно до зростання тривалості життя. В результаті, «сила» фінансового тиску на бюджет ослаблюється, що створює додатковий простір для ефективного функціонування автоматичних стабілізаторів [4 ст. 46-47].

Однією з основних характеристик данської позиції є наявність достатнього фінансового простору, що використовується для фінансування інвестицій, спрямованих на довгострокове економічне зростання [5 ст. 2-3]. В результаті, країна фокусується на повноцінному «зеленому переході» до 2030 року, та демонструє першість у галузі ВДЕ, що сьогодні набуває особливої актуальності. Практичним відображенням ефекту фінансового простору постає період панування пандемії, що зафіксував блискавичну протидію країни кризовим процесам – швидке впровадження масштабних фінансових пакетів. В результаті, стан державного бюджету демонстрував покращення з 2021 року, зумовлене високими податковими надходженнями (див. рис. 2) [6].

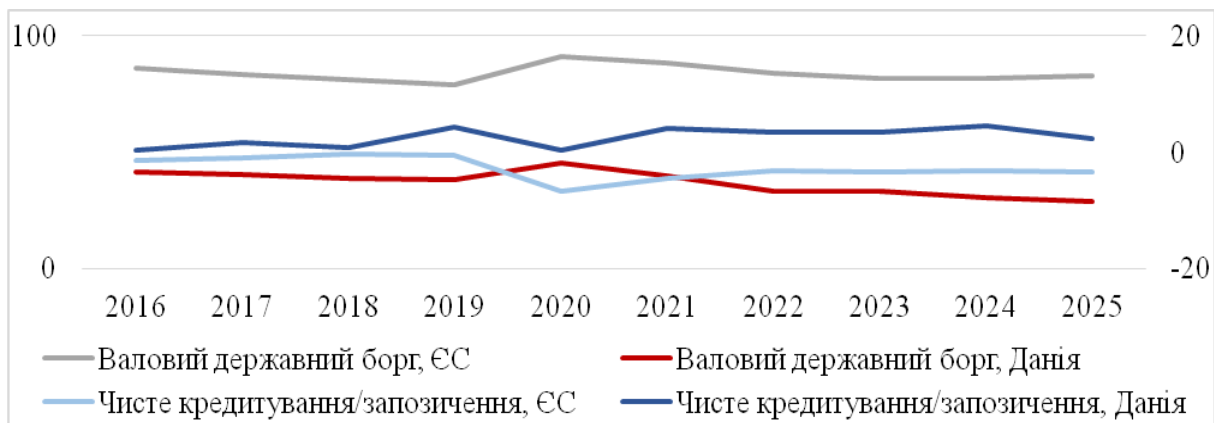

Рис. 2. Валовий державний борг та чисте кредитування/запозичення (права шкала) Данії та ЄС впродовж 2016-2025 років, % від ВВП

Джерело: складено автором на основі даних [8].

Впродовж останніх років бюджетний баланс у Данії залишається профіцитним, а валовий борг поступово скорочується до кінцевих 28,9% ВВП, що вказує на позитивність чистого капіталу. Данська бюджетна позиція систематично є кращою, ніж у середньому по ЄС, при цьому, борг державного сектору є порівняно низьким [4 ст. 29].

Починаючи від 2021 року бюджетна позиція Данії демонструє зміцнення, що проявляється у зростанні бюджетного сальдо. Чисте кредитування становило 3,4% ВВП у 2022 році та досягло 4,5% у 2024 році. З основних причин зниження показника на 2,2% у 2025 року виокремлюється зростання державних витрат на оборону та соціальну сферу, що відображає свідоме пом'якшення фіскальної політики після періоду високих профіцитів.

У підсумку, досвід Данії постає своєрідним уроком для світової спільноти, щодо можливості досягнення фіскальної стійкості за умови послідовної державної політики та своєчасного запровадження структурних реформ в контексті демографічних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Міжнародний валютний фонд. Фіскальний монітор: Жовтень 2025 року. Огляд світової економіки та фінансів. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/fiscal-monitor/2025/october/english/text.pdf>
2. Соенсон Е. Л., Недергаард П., Крістіансен П. М. Навіщо прив'язувати себе до щогли: випадок данського закону про бюджет. Державне бюджетування та фінанси. Т. 36, № 1. С. 3-21. 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/296627419_Why_Lash_Yourself_to_the_Mast_The_Case_of_the_Danish_Budget_Law
3. Показники сталого управління: веб-сайт. Данія. URL: https://www.sgi-network.org/2024/Denmark/Economic_Sustainability (дата звернення: 29.03.2026)
4. Й. Вілмувен, Т. Андерсен та ін. Огляд економічної політики країн Північної Європи за 2024 рік: Фіскальна політика в умовах невизначеності. Копенгаген: Рада міністрів країн Північної Європи, 2024. С. 27-48. URL: https://www.researchgate.net/publication/381184407_Nordic_Economic_Policy_Review_2024_Fiscal_Policy_in_Uncertain_Times
5. Міжнародний валютний фонд. Данія: звіт за результатами консультацій за статтею IV; прес-реліз; доповідь експертів. Звіт про країну № 21/112. 2021. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/cr/2021/english/1dnkea2021001.pdf>
6. Економічні огляди ОЕСР: веб-сайт. Данія. 2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-denmark-2026_3d6cb4b8-en/full-report/denmark-s-pathway-towards-net-zero-and-climate-resilience_83b6ebc7.html#chapter-d1e5168-d3f9b13ffd
7. Світовий банк: веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 31.03.2026)

*Мельниченко А.С., ст. викл. Кириченко М.В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Економічний розвиток країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) на сучасному етапі є результатом складної взаємодії історичної спадщини, трансформаційних реформ та інтеграційних процесів. В умовах глобалізації національні економіки стають дедалі вразливішими до зовнішніх впливів, що актуалізує пошук оптимального балансу між макроекономічним регулюванням та інституційною розбудовою. Теоретичний базис дослідження спирається на положення нової інституційної економіки, яка стверджує, що саме "правила гри" (інститути) визначають траєкторію економічного зростання в довгостроковій перспективі. Глобалізація при цьому виступає як зовнішнє середовище, що диктує вимоги до конкурентоспроможності, мобільності капіталу та якості державного управління.

Макроекономічна стабільність у країнах ЦСЄ традиційно розглядається як необхідна передумова для залучення іноземних інвестицій та забезпечення добробуту населення. Протягом останніх десятиліть країни регіону демонстрували різні підходи до фіскальної та монетарної політики. Особлива увага в роботі приділяється аналізу показників інфляції, дефіциту бюджету та рівня державного боргу.

Для країн "Вишеградської групи" (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) характерним став перехід до режиму інфляційного таргетування, що дозволило стабілізувати купівельну спроможність національних валют та знизити ризики для бізнесу. Водночас, відкритість економік призвела до значної залежності від експортних ринків ЄС. Макроекономічний розвиток регіону характеризується циклічністю: від швидкого зростання на початку 2000-х років до глибокої рецесії під час світової фінансової кризи 2008-2009 років та подальшого відновлення. Аналіз доводить, що країни з меншим рівнем боргового навантаження та збалансованими торговельними рахунками виявилися більш стійкими до глобальних фінансових потрясінь.

Інституційні чинники відіграють роль каркаса, який утримує економічну систему від деградації під час криз. У контексті країн ЦСЄ інституційна трансформація відбувалася під потужним впливом процесу євроінтеграції (так звана "позитивна конвергенція"). Впровадження *Acquis Communautaire* змусило країни регіону реформувати судову систему, посилити захист прав власності та створити незалежні антимонопольні органи.

Емпіричні дані свідчать про пряму кореляцію між індексами якості державного управління (Worldwide Governance Indicators) та темпами зростання ВВП на душу населення. Зокрема, такі показники як "верховенство права" та "контроль над корупцією" стали ключовими факторами, що відрізняють успішні економіки (Естонія, Словенія) від країн, які застрягли в "пастці середнього доходу" (Болгарія, Румунія). Особлива роль у дослідженні відведена аналізу трансакційних витрат: у країнах з високим рівнем бюрократизації витрати на ведення бізнесу залишаються високими, що гальмує інноваційну активність та розвиток малого і середнього підприємництва.

Глобалізація висуває жорсткі вимоги до адаптивності інститутів. У роботі розглядається феномен "інституційного арбітражу", коли капітал перетікає в країни не лише з нижчими податками (макроекономічний чинник), а й з прозорішою правовою системою (інституційний чинник). Для країн ЦСЄ критично важливою стала роль прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Проте, якщо на початкових етапах трансформації ПІІ залучалися завдяки дешевій робочій силі, то сьогодні конкурентна перевага зміщується в бік якості людського капіталу та цифровізації економіки.

Вплив глобалізації також проявляється через інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості. Країни ЦСЄ стали "промисловим цехом" Європи, особливо в автомобілебудуванні та електроніці. Проте такий розвиток несе ризики екзогенного характеру: зміна попиту на європейських ринках або технологічні зсуви (наприклад, перехід на електромобілі) вимагають від інституцій країн ЦСЄ здатності до швидкого перепрофілювання економіки. Важливим висновком є те, що макроекономічні важелі (девальвація чи фіскальні пільги) мають лише короткостроковий ефект, тоді як інвестиції в освіту та наукові розробки (інституційна підтримка R&D) створюють підґрунтя для сталого розвитку.

На сучасному етапі (2020-ті роки) країни ЦСЄ зіткнулися з новими викликами: наслідками пандемії COVID-19, енергетичною кризою та геополітичною нестабільністю внаслідок російської агресії проти України. Ці події змінили ієрархію чинників впливу. На перший план вийшла енергетична безпека та стійкість ланцюгів постачання.

За даними OECD Economic Outlook 2026, економіки Центральної та Східної Європи продовжують демонструвати стійкість попри складне зовнішнє середовище. Очікується, що зростання ВВП Польщі у 2026 році перевищить середні показники Євросони, тоді як Чехія, Словаччина та Угорщина поступово відновлюють темпи економічного розвитку після інфляційного шоку 2022–2023 років. Водночас OECD наголошує, що високі процентні ставки, бюджетний дефіцит та геополітична невизначеність залишаються ключовими ризиками для економічної стабільності регіону. Особливу увагу приділено необхідності збереження фіскальної дисципліни та проведення структурних реформ для підтримання довгострокового економічного зростання [1].

У звіті Європейського банку реконструкції та розвитку Transition Report 2024–25 підкреслюється, що якість інститутів залишається одним із головних факторів, які визначають здатність країн ЦСЄ адаптуватися до нових економічних викликів. Дослідження показує, що країни з вищим рівнем ефективності державного управління, незалежності судової системи та захисту прав власності демонструють кращі результати щодо залучення інвестицій та впровадження інновацій. Особливо важливим фактором розвитку визнається здатність державних інститутів забезпечувати передбачуваність регуляторного середовища та підтримувати довіру бізнесу в умовах посилення глобальної конкуренції [2].

Згідно з Transition Report 2024–25, одним із ключових напрямів трансформації економік Центральної та Східної Європи стає цифровізація та впровадження технологій штучного інтелекту. Експерти ЄБРР зазначають, що країни регіону мають значний потенціал для підвищення продуктивності праці через цифрову модернізацію державного сектору та бізнесу. Проте для повного використання цих можливостей необхідними є інвестиції в цифрову інфраструктуру, розвиток людського капіталу та вдосконалення регуляторних механізмів, що забезпечують безпечне використання нових технологій [2].

Інституційна спроможність держав швидко реагувати на кризу, перерозподіляти ресурси та підтримувати вразливі верстви населення стала визначальною для збереження соціальної стабільності. Також спостерігається тенденція до "решорингу" – повернення промислових потужностей з Азії ближче до споживачів у ЄС. Для країн ЦСЄ це відкриває нове "вікно можливостей", але лише за умови подальшого вдосконалення інфраструктури та правового поля. Цифрова трансформація та впровадження технологій

штучного інтелекту в державному управлінні стають новими інституційними індикаторами, які визначатимуть успішність регіону в наступному десятилітті.

Проведення дослідження дозволяє стверджувати, що економічний розвиток країн ЦСЄ в умовах глобалізації є багатовекторним процесом, де макроекономічні та інституційні чинники перебувають у стані діалектичної взаємодії. Макроекономічна стабільність є необхідною, але недостатньою умовою для конвергенції з розвиненими країнами Заходу. Без глибоких інституційних реформ (захист прав власності, незалежність судів) економіка залишається вразливою до зовнішніх шоків. Країни ЦСЄ успішно використали переваги глобалізації через залучення ПІІ, проте наразі існує потреба в переході від моделі "дешевої праці" до моделі "економіки знань". Для України шлях країн ЦСЄ є орієнтиром. Головний урок полягає в тому, що успіх реформ залежить від синхронності макроекономічної стабілізації та створення прозорого інституційного середовища, яке б відповідало стандартам Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. OECD (2026), OECD Economic Outlook, Volume 2026 Issue 1: Under Pressure, OECD Publishing, Paris, URL: <https://doi.org/10.1787/2d1956f0-en> (дата звернення 30.04.2026)
2. European Bank (2025), Transition Report 2024-25, URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/publications/economics/transition-reports/transition-report-2024-25.html> (дата звернення 30.04.2026)

*Сербін А. З., ст. викл. Кириченко М.В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ У ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР ЧЕРЕЗ ВЗАЄМОДІЮ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується трансформацією глобальних ланцюгів створення вартості, посиленням ролі транснаціонального капіталу та поширенням мережових форм організації виробництва. За таких умов інтеграція національних підприємств у міжнародні виробничі та інвестиційні мережі виступає не лише інструментом розширення зовнішньоекономічної діяльності, а й важливим чинником підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Для України зазначений процес набуває особливого значення в контексті структурної модернізації економіки, подолання наслідків воєнних викликів та реалізації стратегічного курсу на європейську інтеграцію, що обумовлює необхідність активного залучення до міжнародних виробничих мереж і глобальних ланцюгів створення вартості [1].

Теоретико-методологічні засади дослідження інтеграції підприємств у світове господарство ґрунтуються на поєднанні класичних концепцій міжнародної економічної інтеграції та сучасних підходів до аналізу глобальних ланцюгів створення вартості. На відміну від традиційних підходів, які акцентували увагу переважно на усуненні бар'єрів у міжнародній торгівлі, сучасна наукова думка розглядає інтеграційні процеси через призму участі компаній у транскордонних виробничих мережах. У цьому контексті транснаціональні корпорації виступають ключовими координаторами міжнародного руху капіталу, технологій, знань та управлінських практик. Відповідно до еkleктичної парадигми OLI, рівень інтегрованості національних підприємств визначається здатністю ефективно поєднувати власні конкурентні переваги з перевагами локації та внутрішньокорпоративної організації виробництва [2].

Результати емпіричних досліджень свідчать про домінуючу роль транснаціональних корпорацій у функціонуванні світової економіки, оскільки саме вони контролюють значну частину міжнародних потоків торгівлі, інвестицій та технологічного обміну. Участь національних компаній у глобальних ланцюгах створення вартості забезпечує доступ до фінансових ресурсів, сучасних технологій, інноваційних рішень та міжнародних ринків збуту, що є особливо важливим для економік, які перебувають у процесі трансформації. Разом із тим така інтеграція супроводжується ризиками посилення економічної залежності, нерівномірного розподілу доданої вартості та витіснення локальних виробників, що актуалізує необхідність формування збалансованої державної політики у сфері взаємодії з транснаціональним капіталом [3].

Аналіз розвитку української економіки свідчить, що співпраця з транснаціональними корпораціями залишається одним із ключових факторів економічного розвитку навіть в умовах воєнної нестабільності. Динаміка прямих іноземних інвестицій упродовж 2018–2024 років характеризувалася значною волатильністю, проте водночас демонструвала здатність транснаціонального капіталу адаптуватися до складних умов функціонування. Зокрема, у 2023 році суттєве зростання інвестиційних надходжень було забезпечене переважно за рахунок реінвестованих доходів, частка яких перевищила 80 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій, що свідчить про збереження довіри міжнародного бізнесу до перспектив української економіки [1,4].

Структурний аналіз інвестиційних потоків засвідчує домінування капіталу з держав-членів Європейського Союзу, а також поширення практики *round tripping*, яка певною мірою впливає на якість та структуру інвестиційних надходжень. Галузева структура співпраці з транснаціональними корпораціями характеризується концентрацією інвестицій у сільському господарстві, інформаційно-комунікаційних технологіях, роздрібній торгівлі та окремих сегментах промислового виробництва. У зазначених сферах транснаціональні корпорації формують не лише попит на продукцію та послуги, а й стандарти виробництва, управління та контролю якості, сприяючи модернізації українських підприємств та підвищенню їх конкурентоспроможності [5].

Особливе значення для інтеграції України у світову економіку має агропромисловий комплекс, де міжнародні торговельні компанії забезпечують включення українських виробників до глобальних ринків через надання доступу до сучасних логістичних, фінансових та інформаційних інструментів. У сфері інформаційних технологій взаємодія з транснаціональними корпораціями здійснюється переважно шляхом інтеграції у глобальні інноваційні мережі, в межах яких українські компанії беруть участь у реалізації науково-дослідних та дослідно-конструкторських проєктів. Це сприяє накопиченню людського капіталу, розвитку інноваційного потенціалу та підвищенню технологічного рівня національної економіки [6].

Оцінка впливу іноземного капіталу на результати діяльності українських підприємств свідчить про те, що компанії з іноземною участю, як правило, демонструють вищі показники продуктивності праці, рентабельності та експортної активності. Їх конкурентні переваги формуються завдяки доступу до міжнародних ринків, сучасних технологій та ефективних управлінських практик. Водночас залежність від стратегічних рішень материнських компаній може створювати додаткові ризики для стабільності функціонування таких підприємств, особливо в умовах глобальних економічних та політичних потрясінь [7].

Важливим напрямом взаємодії з транснаціональними корпораціями є інноваційний розвиток, у межах якого вони виконують функцію основних провідників технологічного трансферу. В умовах обмежених можливостей державного фінансування наукових досліджень саме іноземні інвестиції забезпечують впровадження сучасних технологій, модернізацію виробничих процесів та розвиток інноваційної продукції. Зростання

обсягів виробництва інноваційної продукції в Україні у 2021–2024 роках значною мірою пов'язане з діяльністю підприємств, інтегрованих у глобальні виробничі та інноваційні мережі [8].

Сучасні тенденції розвитку світової економіки, зокрема регіоналізація, геополітична нестабільність та трансформація міжнародних ланцюгів постачання, суттєво впливають на характер взаємодії між національними компаніями та транснаціональними корпораціями. У цих умовах зростає значення неакціонерних форм співробітництва, серед яких особливу роль відіграють субпідрядні відносини, ліцензійні угоди та стратегічні альянси. Такі форми взаємодії дозволяють зберігати більшу господарську автономію національних підприємств, водночас висуваючи підвищені вимоги до відповідності міжнародним стандартам якості, управління та корпоративної відповідальності [2,3].

Таким чином, інтеграція українських компаній у глобальний економічний простір через взаємодію з транснаціональними корпораціями є складним багаторівневим процесом, який поєднує значний потенціал економічного зростання із наявністю структурних ризиків. Результативність цього процесу визначається здатністю національних підприємств переходити від виконання низькотехнологічних операцій до участі у високотехнологічних і капіталомістких сегментах глобальних ланцюгів створення вартості. Водночас важливу роль відіграє державна політика, спрямована на вдосконалення інституційного середовища, стимулювання інноваційної діяльності та залучення інвестицій. В умовах сучасних глобальних викликів саме ефективна інтеграція у міжнародні виробничі мережі може стати одним із визначальних чинників відновлення та довгострокового розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Національний банк України. Статистика прямих іноземних інвестицій. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 30.03.2026)
2. Державна служба статистики України. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 30.03.2026)
3. UNCTAD. World Investment Report. URL: <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report> (дата звернення 30.03.2026)
4. Міністерство економіки України. Прямі іноземні інвестиції в економіку України. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення 30.03.2026)
5. IT Ukraine Association. Аналітика розвитку IT-індустрії України. URL: <https://itukraine.org.ua> (дата звернення 30.03.2026)
6. Forbes Ukraine. Рейтинг найбільших компаній України та фінансові показники бізнесу. URL: <https://forbes.ua> (дата звернення 30.03.2026)
7. InVenture Investment Group. Інвестиційний огляд економіки України. URL: <https://inventure.com.ua> (дата звернення 30.03.2026)

*Кошелева О.О., ст. викл. Кириченко М.В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ФІСКАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням боргових ризиків та зростанням потреб у фінансуванні суспільно значущих видатків. Відповідно до звітів Міжнародного валютного фонду «Fiscal Policy under Uncertainty» [1] та «Spending Smarter» [2], глобальний державний борг продовжує зростати та до кінця

поточного десятиліття може наблизитися до 100 % світового ВВП. У таких умовах уряди стикаються з необхідністю одночасного забезпечення боргової стійкості, формування резервів для реагування на кризові явища та фінансування стратегічних напрямів розвитку. Експерти МВФ наголошують на важливості реалізації поступового фіскального коригування в межах середньострокових бюджетних стратегій, а також підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів. Зокрема, результати досліджень свідчать, що вдосконалення практик державного управління здатне забезпечити зростання результативності бюджетних видатків на 30–40 %, тоді як збільшення фінансування інфраструктури, освіти та науково-дослідної діяльності сприяє прискоренню економічного зростання та зменшенню соціальної нерівності [2]. У цьому контексті особливий науковий інтерес становить досвід Швеції, яка протягом тривалого часу демонструє успішне поєднання фіскальної дисципліни та ефективного управління державними фінансами.

Для оцінки особливостей фіскальної політики Швеції доцільно використовувати систему показників, що включає циклічно скориговане бюджетне сальдо, циклічно скориговане первинне сальдо, обсяг державних видатків, валовий і чистий державний борг, сальдо чистого кредитування (запозичення), а також доходи сектору державного управління [1; 2; 3]. Шведська модель державних фінансів поєднує високий рівень податкових надходжень та значні соціальні видатки з дотриманням принципів бюджетної збалансованості та підтриманням відносно низького рівня державного боргу.

Аналіз динаміки циклічно скоригованого сальдо свідчить, що у 2015–2019 рр. державний бюджет Швеції характеризувався профіцитом, який досяг максимального значення на рівні 1,0 % ВВП у 2017 р. Це дозволило сформувати достатній фіскальний резерв для реагування на майбутні кризові явища. У 2020 р. внаслідок пандемії COVID-19 циклічно скориговане сальдо знизилося до -2,5 % ВВП, що було зумовлено масштабними програмами підтримки населення та бізнесу. Проте вже у 2022 р. спостерігалось відновлення профіциту на рівні 0,7 % ВВП. Упродовж 2023–2025 рр. під впливом енергетичної кризи, інфляційного тиску та уповільнення економічної активності сформувався помірний дефіцит, який у 2025 р. становив -1,1 % ВВП. Аналогічна динаміка спостерігалась щодо циклічно скоригованого первинного сальдо, що підтверджує високу адаптивність фіскальної системи країни до зовнішніх шоків [3].

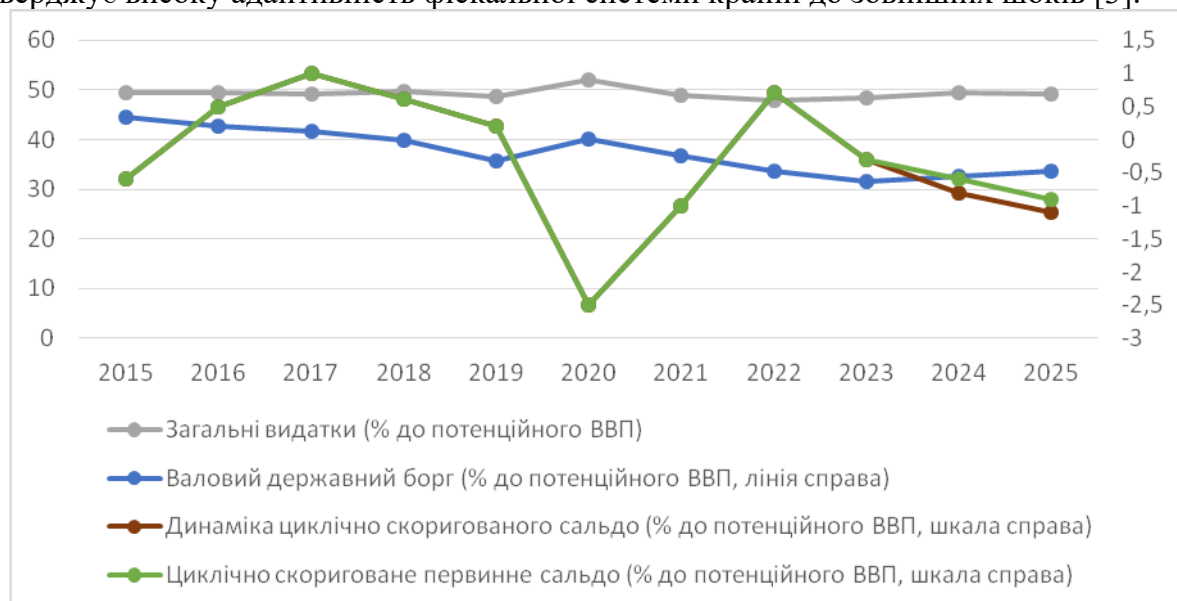

Рис. 1 Динаміка ВВП Швеції за 2015–2025 рр., % до потенційного ВВП

Джерело: [3]

Видатки сектору державного управління у докризовий період коливалися в межах 48,7–49,6 % ВВП. У 2020 р. їх обсяг зріс до 51,9 % ВВП внаслідок реалізації

антикризових заходів та збільшення фінансування системи охорони здоров'я. Надалі відбулося поступове скорочення видатків до 47,9 % ВВП у 2022 р., після чого у 2024–2025 рр. показник стабілізувався на рівні близько 49 % ВВП. Така динаміка свідчить про здатність уряду забезпечувати контрциклічний характер бюджетної політики та оперативно реагувати на зміну макроекономічної кон'юнктури [3].

Важливим індикатором ефективності фіскального управління є динаміка державного боргу. Валовий державний борг Швеції скоротився з 44,5 % ВВП у 2015 р. до 35,7 % ВВП у 2019 р., що стало наслідком тривалого періоду бюджетних профіцитів. Під час пандемії показник тимчасово зріс до 40,1 % ВВП, однак уже у 2023 р. досяг мінімального значення на рівні 31,5 % ВВП. У 2025 р. прогнозується його незначне збільшення до 33,7 % ВВП. Чистий державний борг також залишається на низькому рівні: після зниження з 12,2 % ВВП у 2015 р. до 5,7 % ВВП у 2019 р. він тимчасово зріс у кризовий період, але у 2025 р. становить лише 12,1 % ВВП, що є одним із найкращих показників серед розвинених економік [3].

Показник чистого кредитування/запозичення підтверджує загальну стійкість державних фінансів. У 2015–2019 рр. він залишався переважно позитивним, досягнувши максимального значення 1,3 % ВВП у 2017 р. У 2020 р. через пандемію було зафіксовано дефіцит на рівні -3,2 % ВВП, однак уже у 2022 р. знову спостерігався профіцит у розмірі 1,0 % ВВП. У 2023–2025 рр. показник залишався від'ємним, але його значення не перевищували -1,7 % ВВП, що свідчить про збереження контрольованого рівня бюджетного дефіциту [3].

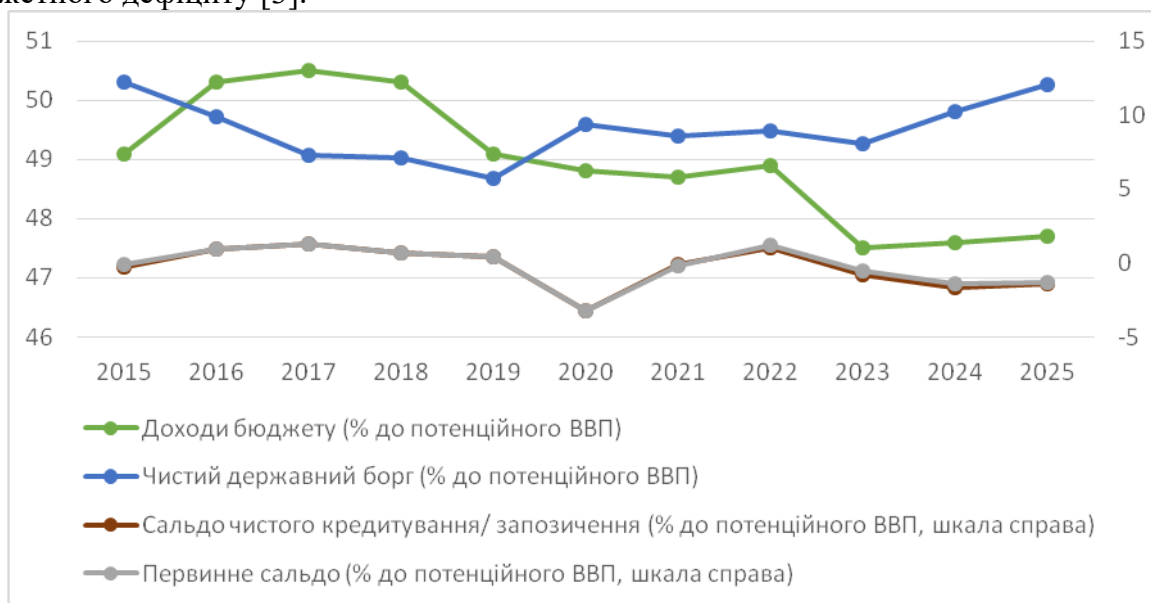

Рис. 2. Динаміка показників фіскальної політики Швеції у 2015–2025 рр., % до потенційного ВВП

Джерело: [3]

Доходи сектору державного управління упродовж 2015–2019 рр. перебували в межах 49–50,5 % ВВП, що забезпечувало належне фінансування соціальних програм та державних послуг. У період 2020–2022 рр. вони дещо скоротилися до 48,7–48,9 % ВВП, а у 2023 р. знизилися до 47,5 % ВВП під впливом енергетичної кризи та уповільнення економічної активності. У 2024–2025 рр. прогнозується їх часткове відновлення до 47,6–47,7 % ВВП [3].

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать, що фіскальна політика Швеції характеризується високим рівнем стійкості та ефективності. Наявність бюджетних профіцитів у докризовий період, низький рівень державного боргу та здатність швидко відновлювати фіскальну рівновагу після кризових потрясінь забезпечили країні значний фіскальний простір для реагування на пандемію COVID-19,

енергетичну кризу та інші зовнішні виклики. Незважаючи на певне погіршення окремих показників у 2023–2025 рр., стан державних фінансів Швеції залишається значно кращим порівняно із середніми показниками країн Європейського Союзу та Єврозони, що підтверджує ефективність шведської моделі бюджетного управління та її здатність забезпечувати довгострокову макроекономічну стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. International Monetary Fund. Fiscal Monitor: Fiscal Policy under Uncertainty. April 2025. URL: <https://www.imf.org/en/publications/fm/issues/2025/04/23/fiscal-monitor-april-2025> (дата звернення: 05.03.2026)
2. International Monetary Fund. Fiscal Monitor: Spending Smarter: How Efficient and Well-Allocated Public Spending Can Boost Economic Growth October 2025. URL: <https://www.imf.org/en/publications/fm/issues/2025/10/07/fiscal-monitor-october-2025> (дата звернення: 05.03.2026)
3. International Monetary Fund. IMF Data. URL: <https://imf.org> (дата звернення: 05.03.2026)

*Чен Юйлун, ст. викл. Кириченко М.В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ ТА ПЕРЕБУДОВИ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ

На початку XXI століття система міжнародних економічних відносин зазнає суттєвих трансформацій під впливом геополітичних конфліктів, торговельних суперечностей, технологічного суперництва провідних держав та зростання ризиків для глобальних ланцюгів постачання. Пандемія COVID-19, російсько-українська війна, загострення конкуренції між США та Китаєм, а також посилення політики економічної безпеки сприяли формуванню тенденцій геоекономічної фрагментації світового господарства. У цих умовах традиційна модель глобалізації, заснована на максимізації ефективності через міжнародний поділ праці, поступово трансформується у модель, орієнтовану на стійкість, диверсифікацію ризиків та забезпечення стратегічної автономії держав.

Актуальність дослідження підтверджується сучасними тенденціями розвитку світової економіки. Сучасні дослідження міжнародних економічних відносин свідчать про формування нової архітектури світової економіки, у якій дедалі більшого значення набувають механізми “friend-shoring”, “near-shoring” та “re-shoring”. Такі процеси супроводжуються переглядом виробничих стратегій транснаціональних корпорацій, регіоналізацією торговельних потоків та зміною конфігурації міжнародних інвестиційних зв’язків. За оцінками Міжнародного валютного фонду [1], подальша геоекономічна фрагментація може призвести до суттєвих втрат світового валового внутрішнього продукту та зниження ефективності міжнародної торгівлі.

За даними Світового банку [2], темпи зростання світового ВВП у 2025 році становили близько 2,7 %, що залишається нижчим за середні показники докризового періоду. Водночас обсяги світової торгівлі товарами та послугами продовжують демонструвати уповільнення внаслідок геополітичної напруженості, торговельних обмежень та структурних змін у глобальних ланцюгах постачання [1].

Особливу увагу в сучасних дослідженнях приділяють трансформації глобальних ланцюгів створення вартості. Якщо раніше ключовим критерієм їх формування була

мінімізація витрат виробництва, то нині пріоритетами стають безпека постачань, технологічна незалежність та зменшення залежності від окремих країн або регіонів. У результаті міжнародні компанії дедалі частіше диверсифікують виробничі потужності та формують альтернативні логістичні маршрути.

За оцінками Світового банку [2], обсяг світової торгівлі товарами у 2024 році перевищив 24 трлн дол. США, однак темпи її зростання були значно нижчими порівняно з періодом активної глобалізації 2000–2019 років. Крім того, за даними Міжнародного валютного фонду, частка торгівлі між геополітично близькими країнами зростає швидше, ніж між країнами, що належать до різних економічних блоків, що свідчить про посилення процесів геоекономічної фрагментації[1].

Важливим наслідком зазначених процесів є зміна характеру міжнародної конкуренції. Конкурентні переваги держав дедалі більше визначаються не лише наявністю природних ресурсів або дешевої робочої сили, а й рівнем технологічного розвитку, інноваційним потенціалом, якістю інституцій та здатністю забезпечувати економічну безпеку. Водночас посилюється роль державної промислової політики, спрямованої на підтримку стратегічних галузей, розвиток критичних технологій та залучення інвестицій у високотехнологічне виробництво. Глобальний приплив прямих іноземних інвестицій у 2024 році становив близько 1,4 трлн дол. США. При цьому значна частина інвестицій спрямовувалася до секторів цифрової економіки, відновлюваної енергетики та високотехнологічного виробництва. Найбільшими реципієнтами ПІІ залишалися США, Китай, Сінгапур та Індія [3]. Суттєво зростають масштаби цифрової економіки. За оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку, цифровий сектор формує понад 15 % світового ВВП, а ринок штучного інтелекту може перевищити 1 трлн дол. США до 2030 року. Це зумовлює загострення міжнародної конкуренції за технологічне лідерство та контроль над критично важливими технологіями.

Для України дослідження трансформації міжнародних економічних відносин набуває особливого значення в контексті післявоєнного відновлення та поглиблення інтеграції до європейського економічного простору. Участь у нових регіональних виробничих мережах, залучення прямих іноземних інвестицій та розвиток експортно орієнтованих галузей можуть стати важливими чинниками забезпечення довгострокового економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Таким чином, геоекономічна фрагментація та перебудова глобальних ланцюгів створення вартості формують нові умови функціонування міжнародних економічних відносин. Подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на вивчення механізмів адаптації держав і бізнесу до нових глобальних викликів, оцінювання наслідків структурних змін для міжнародної торгівлі та інвестицій, а також пошук ефективних моделей економічного розвитку в умовах зростаючої невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. International Monetary Fund. Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism. URL: <https://www.imf.org/en/Topics/geoeconomic-fragmentation>
2. World Bank. Global Economic Prospects. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>
3. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). World Investment Report 2025. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025>

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ЯК ЧИННИК ПОСИЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Стрімкий розвиток цифрових технологій кардинально трансформує сучасне міжнародне бізнес-середовище. Одним із найбільш значущих проявів цифрової трансформації стала електронна комерція, яка відкриває нові можливості для підприємств незалежно від їх розміру та географічного розташування. Сучасні підприємства дедалі частіше використовують цифрові канали продажів не лише для обслуговування внутрішнього ринку, але й для виходу на міжнародну арену.

В умовах глобальної конкуренції електронна комерція стає важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності підприємств, забезпечуючи доступ до нових ринків, скорочення транзакційних витрат, прискорення бізнес-процесів та розширення клієнтської бази. Зростання обсягів світової електронної торгівлі свідчить про її перетворення на один із ключових факторів міжнародного економічного розвитку [1].

Світовий ринок електронної комерції демонструє стабільну тенденцію до зростання. За оцінками міжнародних аналітичних організацій, обсяг глобальних продажів через електронну комерцію у 2025 році досягнєв приблизно 6,4–6,9 трлн дол. США, що становить близько 21 % загального світового роздрібного товарообороту [2; 3].

Протягом останнього десятиліття ринок електронної комерції демонстрував надзвичайно високі темпи розвитку. Якщо у 2015 році світові обсяги електронної торгівлі оцінювалися у 1,55 трлн дол. США, то у 2025 році вони перевищили 6,4 трлн дол. США, збільшившись більш ніж у чотири рази [4].

Дані свідчать про стійке розширення цифрових каналів торгівлі у світовій економіці. За прогнозами експертів, у найближчі роки обсяг світового ринку електронної комерції перевищить 7 трлн дол. США [2; 4].

Станом на 2025 рік понад 2,8 млрд осіб здійснюють покупки через мережу Інтернет, що фактично означає залучення більш ніж третини населення світу до цифрової економіки [2; 7].

Особливе значення має розвиток міждержавної електронної торгівлі («cross-border e-commerce»), яка дозволяє підприємствам продавати товари та послуги споживачам в інших країнах без необхідності створення фізичної присутності на закордонних ринках.

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства визначається його здатністю успішно функціонувати на світових ринках, забезпечуючи довгострокове зростання та отримання прибутку. У цьому контексті електронна комерція формує низку стратегічних конкурентних переваг.

По-перше, електронна комерція суттєво знижує бар'єри входу на міжнародні ринки. Традиційний вихід на закордонний ринок потребує значних інвестицій у створення представництв, логістичних центрів, торговельних мереж та маркетингових кампаній. Використання цифрових платформ дозволяє значно скоротити ці витрати.

По-друге, електронна комерція забезпечує підприємствам глобальне охоплення аудиторії. Через власні інтернет-магазини, маркетплейси та соціальні мережі компанії можуть взаємодіяти зі споживачами практично в будь-якій країні світу.

По-третє, цифрові технології сприяють скороченню транзакційних витрат. Автоматизація замовлень, електронні платежі, цифровий документообіг та CRM-системи підвищують ефективність управління бізнес-процесами.

По-четверте, електронна комерція створює можливості для персоналізації пропозицій. Використання технологій Big Data, штучного інтелекту та аналітики

поведінки споживачів дозволяє адаптувати продукцію до потреб окремих сегментів міжнародного ринку.

По-п'яте, електронна комерція забезпечує швидкість виходу на нові ринки. Якщо традиційна міжнародна експансія може тривати роками, запуск онлайн-продажів часто займає лише кілька місяців.

Сучасна електронна комерція вже давно виходить за межі простого продажу товарів через Інтернет. Вона інтегрується з логістичними платформами, системами управління ланцюгами поставок, цифровими платіжними сервісами та маркетинговими інструментами.

За даними UNCTAD, електронна комерція демонструє особливо високі темпи розвитку в країнах, що розвиваються. Середні темпи зростання електронних продажів у таких країнах майже вдвічі перевищують аналогічні показники розвинених держав [5].

Ця тенденція створює нові можливості для підприємств із країн, що розвиваються, які раніше не могли ефективно конкурувати з транснаціональними корпораціями через обмежені ресурси. Завдяки електронній комерції навіть невеликі підприємства отримують доступ до міжнародних споживачів.

Особливого значення набувають глобальні маркетплейси, які виступають інфраструктурною основою міжнародної електронної торгівлі. Такі платформи забезпечують стандартизовані механізми оплати, логістики, маркетингу та обслуговування клієнтів, що додатково знижує витрати підприємств на міжнародну експансію.

Світовий ринок електронної комерції продовжує демонструвати стійке зростання. За даними міжнародних аналітичних досліджень, обсяг глобальних онлайн-продажів збільшився з 5,08 трлн дол. США у 2022 році до 6,42 трлн дол. США у 2025 році, а до 2028 року прогнозується його зростання до 7,89 трлн дол. США [2; 3]. Частка електронної комерції у світовому роздрібному товарообороті у 2025 році досягла 20,5 %, тоді як у 2022 році вона становила близько 18 % [2; 3].

Попри численні переваги, розвиток електронної комерції супроводжується низкою викликів, які можуть обмежувати її ефективність та впливати на міжнародну конкурентоспроможність підприємств. Однією з найбільш актуальних проблем залишається зростання кіберзагроз, пов'язаних із несанкціонованим доступом до інформаційних систем, витоком персональних даних клієнтів та фінансовими шахрайствами. У зв'язку з цим особливого значення набуває забезпечення міжнародної кібербезпеки та впровадження сучасних механізмів захисту інформації. Додаткові труднощі виникають у сфері транскордонної торгівлі через складність митного оформлення товарів, необхідність дотримання різних національних стандартів і процедур, а також відмінності у правовому регулюванні електронної комерції в окремих країнах. Важливим викликом є також високий рівень конкуренції на глобальних цифрових платформах, де підприємства змушені постійно вдосконалювати маркетингові стратегії, покращувати якість продукції та сервісу для утримання своїх ринкових позицій. Крім того, швидкі темпи розвитку цифрових технологій обумовлюють необхідність регулярного оновлення програмного забезпечення, технічної інфраструктури та цифрових компетентностей персоналу, що потребує значних фінансових та організаційних ресурсів. За таких умов успішний розвиток електронної комерції вимагає від підприємств комплексного підходу до управління ризиками та постійної адаптації до змін глобального цифрового середовища. Крім того, важливим фактором залишається цифровий розрив між країнами, який впливає на можливості підприємств щодо використання переваг електронної комерції.

Сучасна статистика свідчить про стійке зростання світового ринку електронної комерції, який уже перевищив 6 трлн дол. США та продовжує демонструвати високі темпи розвитку. Особливо важливим є те, що цифрові технології створюють можливості

для міжнародної діяльності не лише великих корпорацій, але й малих та середніх підприємств.

Особливий інтерес становить розвиток електронної комерції у бізнес-секторі. За оцінками UNCTAD, обсяг електронних продажів підприємств у 2022 році наблизився до 27 трлн дол. США, що на 10 % перевищило показники попереднього року [5]. При цьому значна частина електронної торгівлі припадає на сегмент B2B, який продовжує залишатися найбільшим сектором цифрової економіки [5].

Дослідження UNCTAD також демонструють, що найвищі темпи зростання електронної комерції спостерігаються саме у країнах, що розвиваються. Середньорічні темпи приросту електронних продажів у цих країнах перевищують аналогічні показники розвинених економік, що сприяє посиленню міжнародної конкурентоспроможності місцевих підприємств та їх інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості [1].

Показовим є і розвиток соціальної комерції. У 2025 році обсяг світового ринку соціальної комерції досяг 1,63 трлн дол. США, а окремі дослідження прогнозують його збільшення до понад 8 трлн дол. США до 2030 року [4]. Це створює додаткові можливості для міжнародного просування продукції через цифрові платформи та соціальні мережі.

Таким чином, статистичні дані підтверджують, що електронна комерція стала одним із найважливіших драйверів міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Зростання обсягів онлайн-продажів, поширення мобільної та соціальної комерції, а також активний розвиток транскордонної торгівлі створюють нові можливості для міжнародної експансії бізнесу та підвищення ефективності його діяльності на глобальному ринку.

Електронна комерція перетворилася на один із ключових факторів підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств у сучасній цифровій економіці. Її розвиток забезпечує підприємствам доступ до глобальних ринків, скорочення витрат, підвищення ефективності маркетингової діяльності та формування нових конкурентних переваг.

Подальше посилення ролі електронної комерції у світовій економіці сприятиме поглибленню міжнародної інтеграції, розвитку цифрової торгівлі та формуванню нових моделей глобальної конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. UNCTAD. Statistics and Data. URL: <https://unctad.org/statistics> (дата звернення: 26.04.2026).
2. Quantumrun. E-commerce Sales Statistics 2025. URL: <https://www.quantumrun.com/consulting/e-commerce-sales/> (дата звернення: 26.04.2026).
3. Netguru. Ecommerce Statistics 2025. URL: <https://www.netguru.com/blog/ecommerce-statistics> (дата звернення: 26.04.2026).
4. Capital One Shopping Research. eCommerce Statistics (2026): Sales & User Growth Trends. URL: <https://capitaloneshopping.com/research/ecommerce-statistics/> (дата звернення: 26.04.2026).
5. UNCTAD Data Hub. Data Insights: E-commerce Sales by Businesses Continue Growing. URL: <https://unctadstat.unctad.org/insights/theme/260> (дата звернення: 26.04.2026).
6. UNCTAD. Key Statistics and Trends in International Trade 2024. URL: <https://unctad.org/publication/key-statistics-and-trends-international-trade-2024> (дата звернення: 26.04.2026).
7. Shopify. Global Ecommerce Sales Growth Report. URL: <https://www.shopify.com/blog/global-ecommerce-sales> (дата звернення: 26.04.2026).
8. WTO. Global Trade Statistics. URL: <https://www.wto.org/statistics> (дата звернення: 26.04.2026).

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Збірник наукових праць Четвертої міжнародної науково-практичної
конференції

15 травня 2026 р., м. Одеса

(українською та англійською мовами)

*Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних
несуть автори статей. Думки, положення і висновки, висловлені авторами,
не обов'язково відображають позицію редакції.*

Оригінал-макет виготовлено на кафедрі світового господарства і міжнародних
економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Одеса, 65058, вул. Французький бульвар 24/26, Україна
e-mail: world.economy@onu.edu.ua

Затвердж. авт. 29.05.2026. Шрифт Times New Roman
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним
забезпеченням для читання файлів формату PDF.

Видавець і виготовлювач:

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
65082, Україна, м. Одеса, вул. Університетська, 12
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
Тел.: (048) 723 28 39, E-mail: druk@onu.edu.ua